

ARGIA

Ertzantako ERNE:

«ERTZANTZA

MILITARISTA, AUTORITARIOA

ETA ZENTRALISTA DA»

ERTZANTZA

K

KILOMETROAK

87

EUSKAL HERRI BAT
ESKOLA PUBLIKO BAT

**Zarautzen «Kilometroak»,
Nafarroako eta iparraldeko
ikastolen alde**

Dossierra:

Ravel hil zela

50 urte

EKO

EKO ALTZA

Larratxo Ibilbidea, 96 zbk. ALTZA

S. Juan Bautista Koperatiba

Villas auzoa. Tel. 55 01 99 HERNANI

SUPER AMARA

Isabel II.a, 16 zbk. Tel. 46 11 77
DONOSTIA

EKO ASTEASU

Keelavite Poligonua, z/g. Tel. 69 25 26
ASTEASU

EKO AIETE

Grupo Etxadi. Tel. 21 14 88 AIETE
(Donostia)

Vivodist

Gure elektragailuak

Helburua...

...lehenak izatea.

JATA

JATA

EIBAR ELEKTROGAILUAK I.E.A.
Telex: 38533 — Telef.: (943) 71 82 43 (3 linea)
195 Postakutxa. EIBAR (GIPUZKOA)

1.167. zenbakia

4.— Astegiroa.

POLITIKA

- 13.— Alderdi Eguna eta Gudari Eguna joko malabaren aste famatuan. **I. Zubiondo.**
17.— Alderdi Egunean Xabier Arzallusek botatakoak. **I.Z.**

NAZIOARTEKOA

- 18.— Iran-Irak: usurazko gerratik gerra totalera? **A. Biskarro.**

ERREPORTAIK

- 20.— Zarautzen «Kilometroak» Nafarroako eta Iparraldeko ikastolen alde. **I. Murua.**
22.— Urumea ibaia, kloaka izatetik izokinak edukitzeko bidean. **N. Arrastoa.**
27.— Ertzantza ERNE: «Ertzantza militarista, autoritarioa eta zentralista da». **J. Mollarri.**
30.— Dossiera: Ravel hil zela 50 urte. **J.L.**
37.— Irakurleak mintzo.

KULTURA

- 39.— Kultur ataria.
40.— Junkera, Zabaleta eta Mutriku, disko berriak. **G. Arrese.**
42.— Antton Ezeizarekin solasean. **J. Landa.**
44.— Verinesko Topaketak, Estatuko ipuinahrien bildutokia. **M. Hernandez**
46.— Kulturaren aste-borrastea.

ETA BESTE

- 47.— Kirolak.
48.— Bertsoak.
49.— Denborapasak.
50.— Azkena. **Luis Nuñez.**

GERO eta informazio-iturburu ilunagoa bihurtzen ari da **ERTZANTZA**, goitik beherakoagoa. **ERNE** sindikatua dugu barnekoari buruzko informazioa kaleratzen duen bakarra. Beragana jo dugu eta **27. orrialdean** kausi dezakezue haiek botatakoen informazio puntuala. **AURTENGO «KILOMETROAK»** ere berri ditugu, Zarautzen eta kinka larrian dauden ikastolen alde, hots, Nafarroa eta Iparraldekoen alde (**20. orrialdean**). Azkenik, aurtun dugun urteurren nagusi bat gogoratu nahi izan dugu **30. orrialdetik** aurrera dagoen dossierrean: **RAVEL HIL ZELA 50 URTE** betetzen dira aurtun, eta jendearengana hurbildu nahi izan dugu **Euskal Herriak** eman duen musikorik handienari buruzko hainbat argibide.

Jabea: Zeruko ARGIA S.A.L.

ARGIA egiten dugu:

Donostian: Mikel Antza, Iñaki Camino, Jon Barandiaran, Ostaiska Irastorza, Gorka Izeta, Josu Landa, Pablo Sastre, Iñaki Uribe, Xalbardin, Pello Zubiria, Joxemi Zumalabe.

Bilbon: Antton Azkargorta, Edorta Jimenez, Karmelo Landa, Laura Mintegi, Iñaki Uriarte, 'Anaitasuna Taldea'.

Gastelizen: Blanca Agiriano, Txotxe Andueza, Irantzu Iriondo, Josu Olano, Pablo Ruiz de Aretxabaleta.

Iparraldean: Ladix Arrosagarai, Mikel Iribarren, Itxaro Borda, Allande Sokarros.

Iruñean: Jon Alonso.

Kolaboratzaileak: Xabier Agirre, Martxel Aizpurua, Itziar Alkorta, Joseba Alvarez, Enrike Amonariz, Joxe Azurmendi, Balere Bakaikoa, Amaia Elozegi, Enbido, Xabier Erro, Xarlot Etxezaharreta, Esther Forcada, Joxean Gezalaga 'Zaldubi', Gure Irratikoak, Tito Irazusta, Irulegi Irratikoak, Koldo Izagirre, Kaki, Asun Larrañaga, Josetxo Lizartza, Loren Loidi, Emilio Lopez Adan 'Beltza', Alfontso Martinez, F.J. Mendiguren, Bego Montorio, Mikel Nabarro 'Trikuharri', Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Andoni Sarriegi 'Murumendi', Joseba Sarriñana, J.L. Alvarez 'Txillardegui', Mikel Ubillos, Urederra.

Marraskilariak: Joxemi, Julio.

Publizitatea: Maximo Aierbe, Joxe Mari Ostolaza.

Administrazioa: Jon Barandiaran, Agus Barandi.

Ardura teknikoak: Simeon Barroso, J. Jose De Marcos.

D.L.: 80—1963.

Helbidea: ARGIA, Ametzagaña 19 Behea. 20012 Donostia.

Telefonoa: 28 33 99.

Inprimategia: Gráficas SEMI.

Ale Bakarria: 145 pezeta / 7 libera (BEZ barne).

1987. urterako harpidetza sarriak: (BEZ barne)

Hego Euskal Herria.....	5.300 pezeta.
Ipar Euskal Herria.....	360 libera.
Estatu Espainola.....	5.300 pezeta.
Beste atzerriak.....	7.200 pezeta.
Airez.....	11.000 pezeta.

URRIA 4 URRIA 10

urriaren 7an ilbete

eguzkia: (urriaren 4ean)
irten: 07.01
sartu: 19.16

mareak: (urriaren 4ean)
gora: 02.52 eta 15.48
behera: 08.02 eta 21.16

LIBURUAK

Mikel Mendizabal

NAFARROAKO
EUSKAL IDAZLEAK
(I)

JOSE MARIA LARREA
PEDRO DIEZ DE ULTZURRIN

Titulua: Nafarroako euskal idazleak (I)

Egilea: Jose Maria Larrea eta Pedro Diez de Ultzurrun

Argitaletxea: Pamiela

Ezaugarriak: 155 orrialde, 650 peza.

Ez da Pamiela argitaletxea euskal liburu pila argitaratzen duen horietako bat, ateratzen dituen ordea, behintzat ondo zainduak daudela nabaria dugu. Oraingo honetan literatura-ri buruzko liburu interesgarri bar eskeintzen digute, Nafarroako XX. mendeko euskal idazleei buruz hain zuzen.

Literatura liburu hauetan

askotan egiten den bezalaxe, sarrera gisa euskal literaturari errepaso txiki bat egiten diote; oraingo honetan nafarroako euskal literaturaren defentsa garbi eginez. Honela gogora arazten digute euskal literatura Bernard D'Etxepare-ekin hasten dela, mende pare bat beranduago bizkaitar eta gipuzkoarrak jarraituz. Alabaina, ez omen zuten oso kontuan hartu bi mende lehenagotik egin zen literatura, guzti hau are gehiago Sabino Arana Goiri euskal letren munduan sartzean, nahiz eta bestalde, Sabinok indar berri bat eman orduko euskal literaturari. Nafar literaturaren defentsan jarraituz, gogora arazten digu gure literaturak izan dituen idazle hoberen eta emankorrenak (Axular eta Lizarraga Elkanokoa), nafarrak biak, ez dutela merezi duten onarpena jaso.

Liburuak mende honetako nafar idazle hauen lan nagusienak (biografia txiki batekin) azaltzen dizkigu:

Intzako Damaso, Ziriako Garraide, Federiko Garraide, Larreko eta Blas Alegria. Jatorrizko grafia erresetatu egin da, testuaren fidelatasuna jarraitzeagatik. Bukaeran ere, irakurketa errazteagatik hiztegi txiki bat eskeintzen da.

Beno eta bukatzeko, ARGIAtik azpimarratu behar genuke Damaso Intza; bera izan bait zen aldizkari honen sortzailea. Lehengo urtean, ia, ia ehun urte zituela, entrebista interesgarri bat egin zitzaion, bertan bere iritzi pertsonalak eskeintzen zituela. Zoritzarez, handik denbora gutxi-rra bere heriotzaren berria izan genuen.

Titulua: Donostia, San Sebastian

Egilea: Rafael Agirre eta Iñaki Agirre

Argitaletxea: Donostiako Udal

Ezaugarriak: 90 orrialde, 1.590 peza.

Modan jartzen ari da Udak bere herri edo hiriei buruzko liburu xarmantak ateratzea. Formato eta argazki dotore-dotore batzuz eta testu labur eta ezinbestekoz (batez ere bista atengitu nahian), herriaren txoko eder eta maitagarrienak agertzen zaizkigu. Beno, gauza ez dago gaizki, baino ez dira herri horietan gauzak liburu hauetan agertzen diren bezain baikorrak, edota hobeto esanda, nahiz eta inon ez agertu arazo larriak ez dira falta, ezta gutxiagorik ere; baina tira ez da orain kritikak egiteko unea, beraz sar gaitzen liburuaren deskribapenarekin.

Ez zaio Donostia eta inguruko herriei leku xarmantarik falta: mendia, itxaso, kaleak, jaialdiak, gazteluak eta abar luze bat edozein pertsona aluzinatutik uzteko. Liburuak honela, hauetako zenbait leku agertzen ditu, modu kormertzialez aurkezturik eta dudarik gabe duten xarma guztia aprobetsatu gabe, alegia, hiri honek eta bere inguruneak posibilitate bikain eta ugariak eskeintzen ditu argazki bitxi eta erabat originalak ateratzeko, betiko postal eskema alde batera utziz. Baina tira, bakoitzak gauzak bere ikuspegi pertsonaletik ikusten ditu.

Liburuak hasieran, Donostiako historia laburra eskeintzen du, bertako sorrera eta garapena esplikatzuz. Arrantza herria hasieran, ezagutzen den bere lehen izena 'Izurun' dugu, XII. mendean gaur egun duen izena jasoz. Bertako biztan-

leak famatuak egin ziren Erdi Aroan balearen arrantzarengatik. XVII eta XVIII. mendeak ez ziren erosoak izan herri honentzako, bertan gerra ugari izan bait zen. Berdintsu gertatu zen hurrengo mendean eta honela Napoleonen soldaduak herrian zirela, ejerzito ingeles eta portugesak sua eman zioten hiriri ia guzti suntsitu arte. Alabaina donostiar haiek segidan bildu ziren, berriz ere hiri eraikainahirik eta honela sortu zuten 'alde zaharra' berri bat, bere erdigunea 'Konstituzioko Plaza' izanik. Bestalde, garrantzizko ekintza bat harresien botatzea izan zen 1863. urtean, horrezkero hiria zabaltzen joango bait da.

Liburuak ondoren, oroitari eta edifizio nagusienak azaltzen ditu bere ezaugarri nagusienekin.

Bukatzeko, Donostia aldean dauden herri nagusienak aipatzen ditu, hemen bertako ezaugarri nagusienekin ere.

Ematen duenez liburuak mundu guztira iritsi nahi du, sei hizkuntza desberdinetan ematen bait ditu esplikazioak: euskaraz, gaztelaz, igelese, frantsesez, alemanez eta italiano. Zorionez lehenengo hizkuntza euskara da; zeozer aurreratu dugu!

Aldizkariaren izena: Ttipi-Ttapa

Ezaugarriak: Hiru hilabetekaria, 20. zenbakia, 50 orrialde, 175 peza.

Bidasoa, Baztan eta Malda Errekako aldizkaria dugu Ttipi-Ttapa eta atsegina zaigu hiru hilabetero eskutartean hartzea.

Lesaka herrian argitaratzen dute aldizkaria, inguruko herri guztien laguntza eta honela praktikante bat dela, AEKko irakasle bat... pixkan pixkan, bere lana ateratzen dute zonaldean dauden berriekin eta beste zenbait artikuluekin ere.

Azkeneko ale honetan

Laino eta sasi guzien tartetik

Titulua: Ortzia lorez-Lurra izarrez

Egilea: Joxean Artze

Argitaletxea: Elkar

Ezaugarriak: 213 orrialde, 950 pezt.

Aspaldiko partez liburu mardul batekin plazaratzen zaigu garai bateko "Hartzabal". "Iturri zaharretatik edan", tradizioetatik edan eta ildo berritik dator gugar dagoeneko ibilera luzea duen gizon polifazetiko hau, ez ohizko poema liburu eskeintzen digularik, luzea hau ere. Beste bere ekintzetan atzera begira ez dago eta honetan ere geldirik egon ez denaren seinale argi eta garbia eskuetan du gu azkenik. Ideia, orijinalitate eta irudimen faltarik ez du, nonbait.

Arestian 'ildo berritik' esan dugun arren, ez dakigu zenbaiteraino hautsi duen bere aurreko sorkuntzarekin. Edukiari errepasotxo bat emanez gero konturatzeko gara, sinbologia, sortzen dituen mundu, metafora eta abar luze horien aldetik ez dela aldaketarik. Oraindik edozeinek leitzeko moduko poesia egiten du; poemak askotan prosaikoak badira ere, lexikoa majo menderatu eta poema bakoitzari bere egitura emanez aberats agertzen zaigu, eta hala berean, pixkanaka, sartzen joango gara poemen harian.

Besteak beste, duela urte batzuek hain sona haundia zuten dualidadeak jartzen dizkigu oraingo honetan pastran, gehiegizko gure gustorako behintzat. Gai laino-

tsuekin jokatzeari gustoa hartu dio aidanez, sententzia kutsuz blai eta erlijioarengandik hain hurbil dauden poema motz, salmo, eta beste antzeko abarrak ugariak dituelarik; halere, bere mesedetan esan behar da ironia eta betiko humore fina erabiltzen jarraitzen duela. Poetaren galderak denetarikoak dira, tematika berriz, betiko gai eternoak.

Ziur baino ziurrago, asko landutako poema liburu sendo baten aurrean gaude, ez da egun bateko lorea, hitz batean esateko, luxu bat da. Liburuak irakurri ondoren ez da erraza atera ditugun ondorioak ordenatzea, barnean dauden mila eta bat, esaera, zita, ideia, joku, ateraldi, itzulpen, jasotako bertso, ikasgai, aniztasunak galeratzen du gure lana. Izan ere poema batean jartzen den arreta hurrengoak eramaten baitu, eta ia etenik gabe horrela azkenerarte. Zapora gozoa uzten du, bai.

Zerbait egotztekotan, poema askotxo mistika horiekin komulgatzen dutenek salbatuko dituztela eta hitz neurtuez osatutako neurtitzen kopuruak neurri motzagoa balu hobe legokeela liburuak, dagoena baino.

Euskara eta amodioa ere lan honen ardatz bilakatzen zaizkigu, hauek gabe, agian, hanka-motz geratuko bait litzateke. Bestalde, jabetzen gara teoriko lanean ere diharduela Joxean-ek, hizkuntzaren esploratzaile izateaz gain. Es-

kertzekoa. Hori da bere beste konstanteetako bat: euskaraz bakarrik aurkitu daitezkeen bitxikeriak eta literatur balioak irakurlearenak egitea.

Idazle joria, poema inpekaileen, logratuen, zerrenda luzea paratu digu. Nolanahi ere gusto onaren jabe dela frogatu du Joxeanek, edertasunaren atzetik eginahaletan, zerbait 'osoa' izan nahi lukeenaren arkitektoa bihurturik.

Bukatzeko, adibideren bat ematea baino hobe litzateke liburu hau gomendatzea. Beste era batera bada ere, irakurleak zerbait jarri beharko du, ohiturari eutsiz.

TTipi-Ttapa

1987ko Abuztua 20. ze

kionak.

Entrebista pare bat azaltzen zaizkigu ale honetan ere: bata Malda-Errekako ARKUPE taldeari. Duela urte bete zonaldeko adintuenentzat ekintzak antolatzen hasi ziren, hauek jasotzen zuten marginazioa ikusirik. Honela denborarekin gauzak pixkanaka hobeagotuz joan dira, ibilaldiak direla, jaiak etabar; hala ere ez dira dutenarekin konformatzen eta lokal baten atzetik dabilta aiton-amonon beharrak aditu nahirik; Nafarroako gobernua ordea, oraingoz ez du inongo diru laguntzarik ez eman.

Ez da folklore kontua Patxi eta Migel anaien lanbidea, nahiz eta baten bat harritu gaur egun kisua modu artizanalez ekoizten ikustean. Bi anai berezi hauek entrebista batean bere lana eta bizmodua kontatzen digute.

Baino horretaz aparte bertso pila, poemak, komikiak, iritziak eta beste haia gauza eskeintzen digute Ttipi-Ttapakoek, dena 175 peztan mixerablengatik. Aurrera ba aldizkari lokal hauek!

hamar herri hauen berriak eskeintzen dizkigute:

Bera, Etxalar, Arantza, Igantzi, Lesaka, Doneztebe, Zubietza, Zugarramurdi, Goizueta eta Baztandarren Bilzarrenak. Honela herri

bakoitzean jaiak egon direla; irati berri bat montatzen ari direla, kooperatiba bat, pikoletokan istiluak izan zituztela gau-pasa kultural bat egiteagatik etabar. Albiste ugari, imagina deza-

kezuenez, herri bakoitzak kontatzeko gauza mordo bat dituelako eta noski badaude barruan gauza kuriosoak, alternatibak direla, ekintza kulturalak... baten bati ideiak eman ahal diz-

Jaime Otamendi
pailasoen saioko
arduradun
gazte-gaztea eta
orain aurkezle
gainera, hastear
dagoen
konkurtsuan.

“Don don Kikilikon” saioa berrikuntzaren ildotik

Hiru urte pasatuen ostean aldaketa batzuk ikustear gaude “Don don Kikilikon” pailasoen saioan arrakastatsuan. Ez da motza, ez, egun arteraino gure Txirri, Mirri eta Txiribiton-ek jorratu duten bidea: «aldaketa sakonetara iristeko asmoa dugu, pailasoen denbora urrituz gainera» dio Jaime Otamendi programaren arduradunak. Antza denez, pailasok gehiegizko lana omen: «bai, ze beren eskutan ematen da osoki ordubeteko saioa eta horrela ez dago far askoan aritzerik».

“Don don Kikilikon” saioari beste kutsu bat ematea erabaki dute, azken batean: «20 minutuz arituko zaizkigu pailasok, heuren ohizko abenturetan pertsonai berriek hartuko dutelarik parte: “Erroki kapitaina” pirata maltzurra, “Espageti-

ni” italiar sukaldaria, “Fermintxo” mutiko repipia, “Madame Xilipurdi” pitonisa zingaroa... historio landuago batzuren eskeintzen».

Izango da berrikuntza gehiagorik, noski: «Jaime Otamendi zuzendariak aurkeztuko duen kontsurtsua alegia. Hiru pertsonatako bi ekipok (mutiko, gazte eta heldu batez osatuak) hartuko dute parte, konkurtsotik ohizkoak diren alor ezberdinetan trebatuz heuren lana». Familia giroko saioa bilakatu nahi dute “Don don Kikilikon”: «badugu beldur pittin bat, batipat pailasoen lana moztzen dugun neurrian. Halere egin beharreko lana genuen, aldatu behar zen». Urriaren 4tik aurrera izango duzue bada ikusgai “Don don Kikilikon” saio berritua.

Larunbatez
«Montekristoko Kontea». Napoleonen garaiko espioitza.

«War Game»: informaziozko filme-dokumentala

Asteazkenean luzemetraia itxura duen dokumental interesgarri bat izango dugu ikusgai. In-

teresa batez ere, bere garaian jendearengan sortu zuen zirrarenegatik.

Bizi garen hamarkada honek nuklear arriskuaren konplexua sortu du, mundu guztiko biztanlegoaren zailtasun orokorrenetarikoa dugu sunstitze nuklearrarena. 1.983. urteko azaroaren 20a egun berezia izan zen ABC telebistarentzako, New York Times egunkariak «Washington eta Mosku-ren aretako gerla, munduan ikara berriak sortzen ari da» argitaratu zuen eta Hedrick Smith-ek idatzitako kondairak Cruise misilen kopapena komentatu zuen eta Mendebaldeko Alemanian Pershing 2 misilen zabalkundea planeatzen zuen. Hurrengo hila-betean Sobiet batasunak «Soviet SS-20» misilak ezartzen zituen sortaldeko European.

Izen eta kalitate nabarmenekoak

Larunbatak izanen du aste honetan txoritxoak dakarkigun pisurik handiena, bi luzemetraia izango dira eta zuzendari eta esku hartzen duten antzesleei begiratzu gero, gomendagarriak.

Igandez «Lucky Luke». Mendebalde zaharreko zelaetan zehar, zaldizko bakarti bat hanemenka dabil, Lucky Luke, Jolli Jumper izeneko zaldi fidela lagun duelarik. Zuzendariak: Morris eta Goscinny.

Astelehenez «Letra Gorria». Lehen iragarritako filmea. Esther Prynne, Salem-go biztanle alargun batek sasikume baten ondorioz egindako lohitzakeriaren adierazle den A hizkia eramatera zigortua da. Zuzendaria: Win Wenders. Antzesleak: S. Berger, L. Castel eta A. Mayo.

Asteartez «Delizien Lorategia». Carlos Saurak zuzenduriko luzemetraia. Antzesleak: J.L. Lopez Vazque, F. Pierra eta Luchy Soto.

Ostegunez «Hereditzia». Amerikar diseñatzaile bat, langile batekin egotera doa eta hilketa konplot ilun baten erdian nahasturik ikusten du bere burua. Zuzendaria: Richard Marquand. Antzesleak: K. Ross, S. Elliot eta J. Standing.

Larunbatez «Montekristoko Kontea». Napoleonen garaian Dantes itsas gizonaren istorio aldrebesa. Zuzendaria: David Greene. Antzesleak: R. Chamberlain, T. Curtis eta L. Jourdan. Gazez, «Arrotza eta Geisha». 1856. urtean amerikar diplomatiko ba Japoniara baina zailtasun handiak sortzen zaizkionez geisha batek lagunduko dio. Zuzendaria: John Huston. Antzesleak: J. Wayne, E. Ando eta S. Jaffe.

zinema

Bilbon

5 Bilboko Fas zine klubak eraturik urriaren 5ean "reencuentro" izeneko zikloari emango zaio hasiera. Hasteko Billy Wilder "Apartamentua" izeneko filma eskainiko da. Emanaldia san Vicente kaleko 2. zenbakian izango da, arratsaldeko 7,30etan.

"Amodio tragikoak" Donostian

Donostiako Antzoki Zaharrean Amodio tragikoak izeneko ziklo bati ekin diote. Ziklo honek hilabete iraungo du, urrian zeharrekoa izango da, eta hono-koak dira ikusi ahal izango diren lehen filmeak: urriaren 5etik 8ra bitartean "Paseo por el mar y la muerte" izenekoak izango da eta 12tik 15era "Rebeca". Ziklo

Oreretan

11 Oreretako King Kong taldeak berriz, urriaren 11ean Walter Hill zinegilearen "Calles de fuego" izeneko filmaren emanaldi izango da. Emanaldia Victoria zinemaren izango da arratsaldeko 5,30ak, 8ak laurden gutxi eta gauko 10,13etan. Sarrera 125 pezetatan jarriko dute salgai.

hau ez da bakarrazango da otsaila bitartean ziklo ugari anolatu bait dute: azarorako "errebeldiak", abendurako "abenturak", urtarrilarako "komediak" eta otsailerako "bidaiak". Ziklo hauek hilabete iraungo dute eta sarre-
rak 350 pezetatan izango dira salgai. Hala ere, abono sistema bat ere martxan jarri dute eta honen bitartez dextente mertketzen dira.

■ Azkoitiako Gazteen Asanbladako Zine Klub Taldeak zinema frantsesari eskainitako ziklo bat eratu du. Urriaren 4erako "Boudou sauve des eaux" izeneko filma eskainiko dute. Filma honetan kontatzen zaigun istorioa zera da, liburu saltzaile batek Boudou bere burua Senan botartzera dihoanean harrapatzen du eta bere etxera eramaten du, hortik aurreragokoa istorioa liburu saltzailearen etxean sortzen diren egoera berriak dira. Hilaren 7an berriz, "Eden et apres" izenekoak eskainiko dute. Bertan gazte talde baten bizimodua azaltzen omen da eta batez ere, Eden izeneko kafetegi baten inguruko mobida.

Emanaldi guztiak bertsio orijinalen izango dira, azpitu-
loak gaztelaniaz izango direlarik. Arratsaldeko 8,30etan Kultur Etxean, sarrera ehun pezetatan.

aste
honetako
filma

Galileako ezkontza

Ezkontza guztietan izaten dira muturrekoak, familia ezberdinen arteko elkartzea ez bait da pertsona pare baten uztartzea bezain erraza. Are eta gehiago ematen dira liskarrak baldin eta palestindarren familiaren barruan gobernadore israeldarra sartzen badugu ohorezko gonbidafu gisa.

Antzeko zerbait gertatu da Donostiako Zinemaldian. Epai mahaia bakarrik geratu da kritika eta publiko gehienaren eritziaurrean. Izan ere, ez zaio ausardiarik falta mendebaldeko mutur honetan, mendebaldeko zinemaren eraginetara murgildutako kritika eta publikoaren aurrean, film honi sari nagusia ematerakoan. Erabilitako erizpideen arazoa legoke oinarrian. Beste edizioetan, eta beste Zinemaldietan erabilitakoen aurrean interesgarria iruditu zait, benetan, aurtengo honetan film palestindar honi Urrezko Kontxa ematerako erabili dituztenak.

Sariduna izanik, agian, suete askorekin, beharbada izango da aukerarik film interesgarri hau Zinemalditik kanpo ikusteko, zirkuito komertzialetan edota zine-klubetan. Film gutxi ikus dezake Euskal Herriko ikusleak hemen bizi duen arazo nazionalarekin zer ikusirik daukanik. Are eta gutxiago antzeko arazo bat jasaten duen beste herri bateko pelikularik.

Teknikoki ondo, gai aldetik interesgarri eta dignitate osoz, palestindarrek frantziar eta belgiarrekin batera produzitutako film honetan, israeldarrek okupatutako lur eremu batean palestindarren artean, ezkontza bat dela eta, ematen diren borroka mota ezberdinekiko jarrera ezberdinak erakusten zaizkigu. Era zabal batean, eta ez propioki klabe politiko batean.

Eskertzekoa litzateke hemen ere halako produzioren bat! Badirudi ordea, «Egin» kritiketatik hasita, marjinalismo pertsonaletik edota «berrikeria» modernistatik ateratzen den edozer, are eta gehiago herri baten askatasun egarria agertzen badu «txarra» dela. Guk ez dugu esan munduko zintarik ederrena denik!

Martin Goikoetxea

□«Noce in Galilee». Michel Khleifi (zuz.).

URRIA
4
URRIA
10

lehiaketak

□ **"Iokin Zaitegi" itzulpen sariketa.**— Arrasateko AED elkarteak "Iokin Zaitegi" arrasatear idazleari jarraikiz, eta itzulpengintza sustatzeko asmoz, idazlearen izenburua daraman saria antolatzeari ekin dio. Lehiaketa honetan edozein pertsonak har dezake parte. Gaia aurtengoz "bizimoduaren hobekuntza" izango da, osasuna ingurugiroa, kultura eta honelako gaiet lot dakizkiokelarik. Lehiaketara munduko edozein hizkuntzetatik -gazteleratik ezkitzultitako lanak aurkez daitezke. Jatorrizko testuak 1985, 1986 eta 1987 urtetan argitaratua egon behar du. Itzulpena, artikulua bat edo batzuen bilduma, edo ta liburu baten atal koherenteren bat ere, izan daiteke. Testuaren luzeera gutxienez 12 eta gehienez 20 orrialdetakoa izan behar du. Lanak helbide honetara bidali: AED Elkartea, "Iokin Zaitegi Sariketa", Pablo Uranga. 4, 20500 Arrasate.

□ **Xenpelar Saria, bertsoetarako.**— Euskaltzaindiak "Xenpelar Saria" iragartzen du bertso lanak deitu lanentzat. Aurtengo baldintzak honakoak dituzue. Bertso jartzaile bakoitzak 8 bertso bidali beharko ditu. Gaia libreza izango da. Parte hartzaile bakoitzak nahi adina bertso paper bidal dezake. Bertso hauek orijinalak eta argitaragabeak izango dira. Lanak bidaltzeko epea azaroaren 15ean itxiko da. Lanak bidaltzekoan orijinalak eta hiru kopia bidaltzea eskatzen da, sobre itxi batean izenordea ipiniz. Lanak helbide honetara bidali: Euskaltzaindia, Arbieta 3, 48008 Bilbo.

□ **III. argazki eta komiki lehiaketa.**— Eusko Jaurlaritzaren Kultura eta Turismo Sailak, arte plastiko, argazki eta komikien hirugarren lehiaketarako deia

zabaldur du. Lehiaketa honetan 14tik 25 urte bitarteko euskal egileek har dezakete parte. arte plastikoaren lehiaketak bost atal izango ditu: marrazkia, pintura, eskultura, zeramika eta grabatua. Argazki lehiaketara 16tik 30 urte bitarteko adina duten euskal gazte guztiak aurkez dezakete beren burua, lehiaketaren lema "euskal gazteria gaur" izanik. Azkenik, komiki lehiaketan aurrekoaren gai bera erabiliko da. Lanak aurkezteko epea datorren azaroaren 13an amaituko da.

□ **"Tene Mujika" Euskarazko Literatur Saria.**— Debako udaletxearen Kultur Elkartek, Gipuzkoako Aurrezki Kutxaren laguntzaz "Tene Mujika" narrazio motzeko literatura saria antolatu du. Gaia libreza izango da, jatorrizkoa eta argitaragabea. Lanak, foliotan, alde batetik, bi lerrotako tarteaz utziz aurkeztuko dira (6 folio gutxienez eta 30 gehienez). Lanaren hiru ale Debako Udaletxera azaroaren 30a baino lehen bidaliko dira. Lanak lemapean aurkeztu behar dira, obraren izenburua eta Debakoa den ezarritik; baina egilea nor den ezagutzeko bide eman dezaketenez ez sinadurarik eta ez xehetasunik ez da jarriko. Kartazal itxi batetan, kanpoan lanari jarritako izenburua eta barnean egilearen izena, abizenak, helbidea, telefonoa, sinadura eta N.A.N.en kopia jarriko dira. Sariak, Debako Udalak aukeraturako epaimahaiak erabakiko ditu.

arte

Zarauzko argazki zaharrak

Zarauzko Sanz Enea erakusgelan "Zarautz eta bere biztanleak (1900-1945)" izeneko erakusketa bat ikusteko-aukera izango da. Izenak berak dioen bezala Zarauzko argazki zaharrak bildu dituzte, bertako historia grafiakoaren zati bat ikusi ahal izateko eta baita Zarauzko bilakaera estudiatzeko. Zarauzko Argazkizale Elkartek erakusketa honek urriaren 18a arte iraungo du zabalik eta ordutegia laneunetan arratsaldeko 7etatik 9etara bitartekoa izango da eta jaieguneetan berriz, eguerdiko 12etatik ordu bietara eta arratsaldeko 7etatik 9etara. Nafarroa Kaleko Sanz Enean.

Aragazki Erakusketa Sestaon

Sestaoko Kultur Etxean Jose Madrid argazkilaria-
ren lanak bilbu dira erakusketa honetan. "Secuencias" izeneko erakusketa honetan hirian ehar aurkitzen diren pertsonaien erretratoak bildu dira, izkutu-tako pertsonai hauek kaleratu. Urriaren hasiera arte zabalik, bukatzeaz dago beraz.

Pintura erakusketa Zarautzen

Abuztuaren 23an Artezaleak elkartek erakusketa "Aire zabaleko XVII. pintura lehiaketa"n irabazle suertatu zirenen lanak bildu dituzte erakusketa honetan. Honokoak dira beren lanak ikusgai jarrkituztenak: Victoria Goikoetxea, Mari Jose Arkauz, Jose-

ba Lacadena, Xabier Txurruka (Gazte sari berezia). Erakusketa hau Torre Luzean izango da, Nagusi Kalean eta ordutegia arratsaldeko 7etatik 9etara bitartekoa izango da laegunetan eta jaiegunetan eguerdiko 12etatik ordu bietara eta arratsaldeko 7etatik 9etara.

Orti eta Blasco Moreno Iruñean

Ziudadelako "Pabellon de Mixtos" izeneko lekuan Blasco Moreno pintorearen lanak izango dira ikusgai urriaren 3a arte. Iruñeako Lankide Aurrezki Kutxako erakusketa aretoan bestalde, Jose Maria Ortiren lanak izango dira, dirudienez lan hauek teknikarik berriekin eginak daude, elektronikaz eta laserraz baliaturik.

ihardunaldiak

■ Nafarroa Oinez dela eta, urriaren 5etik 11era bitartean Zangoztan kultur aste bat ospatuko da. Bertan, mahinguruak, filmak, abestaldeak... ikusentzuteko aukera izango da.

Mundu Biltzarrekoak Donostia eta Gasteizen

Jakina denez II. Euskal Mundu Biltzarra aurrera doa, azaroan bukatzeko asmoz. Aste honi dagokion egitarau zerrenda honakoa duzue. Batetik, Donostian urriaren 5etik 8ra bitartean "Emakumea eta Errealitate Soziala" aztertuko da. Eta Gasteizen berriz, hilaren 5ean hasita 9ra bitartean "Literatura" izango da aztergai nagusia.

musika

□ Hilaren 10ean Basauriko Arizgoiti Plazan **Jotakie, M-ak eta Zarama** izango dira.

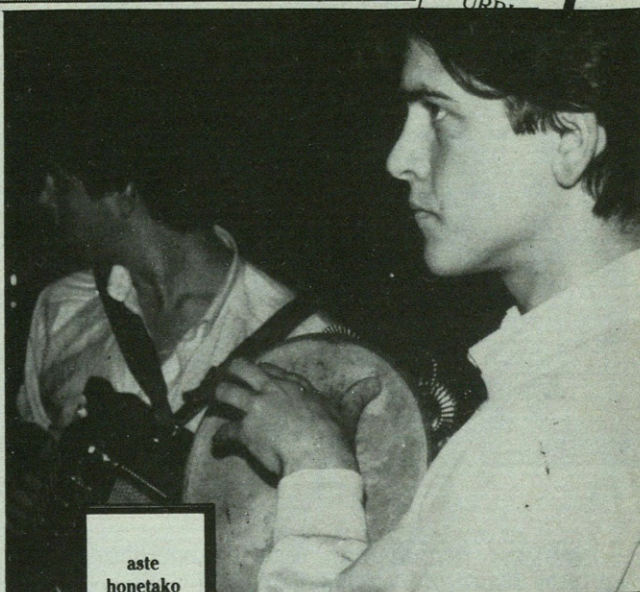
□ Urriaren 10ean Zangoztan ("Nafarroa Oinez 87" dela eta) gausa izango da **Gorka Knorr** eta **Mikel La-boa** kantalariekin.

□ Hilaren 11ean Zarauzko Polikiroldegian gaueko 10,30etan **itoiz** taldaren kontzertua.

□ Hilaren 11ean Zangoztan ospatuko den "Nafarroa Oinez 87" dela eta **Martikorena** eta **Etxamendi eta Larral-** de izango dira.

aste
honetako
diskoa

Bihurri horiek!

Ez daude toreatzaile makalak gure bizkaitarrak! Azken txapelketako trikitizaleak zakuan sartuta etxeratu bazituzten, orain beste zorro bat zabalduta beharrean dira, dudarik gabe, erakarriko duten entzulego berri mordoari leku egiteko.

Inoiz plaza edo lagunarteren batean hirukote hau entzuteko zoria izan dugunok, bagenekien zein zalea den Kepa Junkera bariazitarako eta melodia desberdinen uztarketa harrigarrienak egiteko; egia esan, ordea, sorpresa izan da diskoan espermentalismo hori zeinen ongi isladatu duen ikustea. Eta oinarri bezala ohizko erritmoak besterik ez erabiliz.

Gauzak horrela, doinu batzuk dantzagai ordez, entzungai bihurtu dute garbiki beren trikitia, zenbaitetan dantzari ekitea nahasgarri gerta litekeelarik, doinuuen ohizko egitura arrunt bortxatua gertatzen baita halako bertuosismoz. Hala ere diskoaren A aldeko bi azken doinuak aspaldian egin diren dantza doinu politenetakoak dira.

Instrumentazio aldetik bi sail bereiz litezke:

A) Oskorri taldeko musikariek eta J. A. Goikoetxearen soinu kromatikoak hirukotearen jotzea koloreztatzen dutena, instrumentu desberdinen bidez melodi-margoak graduatuz eta Kepa eta Goikoetxeak eskala kromatikoan zehar egiten dituzten itzuliak zorabigarriak izanik. Trikitixa lan batean egin den instrumentaziorik ausartena.

B) Hirukoteak huts-hutsik erromerietako jotze era zuzenean erakusten duena.

Kantuen hitzak Amurizarenak; beharbada errimari gehiegi atxikiak kopia giroa ondo lortzeko, baina egilearen marka eta kalitatearekin. Ahotzen erabilera maila digno batean gelditzen da, neskaren ahotsak fintasun bat damaiolarik. Dena dela, azken kalejirako kantakera ezegokia edo ahula gertatu dela esan behar. Hutsune txikia, ordea, martxazale orok entzun beharra daukan disko honi itzal egiteko.

Mielanjel Harana

□ Kepa, Zabaleta eta Motriku: "Infernuko Auspoa". Elkar.

dantzak

□ Hilaren 7an Federazioko egoitzan biler bat izango da arratsaldeko 8etan. Bileran honetan Eskolarteko Euskal Dantza Erakusketarako arduradunak bilduko dira.

Zangotzako dantzariak

urria

11 Urriaren 11ean Zangoztan ospatuko den Nafarroa Oinezen barruan hainbat dantza talde ikusteko aukera izango da. Egunean zehar zirkuitoa osatzen duten bost areatan honoko dantza talde hauek arituko dira: Ibaiega, Tuterako dantzariak, Berakoak, Arizkungoak, Txilari, Larraitza, Arrola eta Tafallako udaleko dantza taldea, eta ez ditugu den-denak aipatzen.

Dantzari Txiki Eguna Gabirin

urria

11 Datorren asteko igandez dantzari txikiaren eguna ospatuko da Gabirin. Honokoa da egun horretarako presatutako egitaraua: emanaldia arratsaldeko 4,30etan hasiko da herriko plazan eta bertan dantzari talde ugari hartuko du parte, Zumarragako Irrintzi taldeak, Ordiziko Jakintzak, Zegamako Aitzkopek eta Gabiriako Goruntz taldeak. Segurako Trikitilari Txikiak ere bertan izango dira. Talde bakoitzak hiru dantza izango ditu egin beharrekoak eta beste bi talde bakoitzak aukeran izango du. Azkenik, Ikurrin Dantza denek batera dantzatuko dute.

antzerkia

Gasteizko nazioarteko festibala.— Hilaren 3tik aurrerako antzerki emanaldien berri emango dugu. Egun horretan larunbatarekin, Gasteizko Hordago taldeak "Disparate imposibleak" aurkeztuko du, eta Madrileko Corral-86koek "Juan erregea"; igandez "Hitzik gabe" Pepe Rubianes katalandarrarena eta Gasteizko Artisten Kolektiboak "Bakarrik egiten dut amets". 6an Footsbarn Travelling Theater talde ingelesekoek "Babilonia", 7an Bekereke-k "Norabide bakarra" eta Sevillako La Cuadrakoek "Las bacantes". Hilaren 8an "Gernika 16,30" Maskaradarena eta "Bodas de sangre", Aragoiko talde batek antzestua. Azkenean 9an eta 10ean Trapu Zaharrrakoek "Telefunken anaiak" eta Nowy Teatroko polakoek "Europako amaia" obrak aurkeztuko dituzte.

bertsoak

Tolosan

urria

11 Tolosako Bertsolari Elkarteak eraturik bertso saio bat izango da bertako Beotibar pilotalekuan gaueko 10,30etan. Honako bertsolari hauek arituko dira: Joxe Agirre, Jon Sarasua, Lazkao Txiki, Sebastian Lizaso, Andoni Egaña eta Peñagarikano.

urria

10 Hilaren 10ean, Amezketako Ugarte auzoan bertso saioa izango da: Lopategi, Lizaso, Murua, Peñagarikano, Lazkao Txiki eta Sarasua bertan arituko dira.

urria

3 Larunbat honetan berri, Agiñan izango da bertso saio bat, Sebastian, Peña, Enbeita eta Murua arituko direlarik bertan.

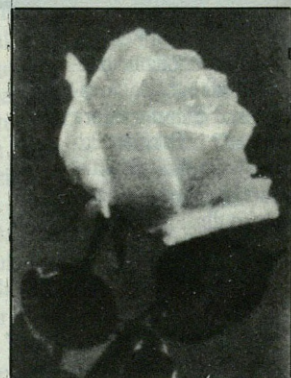
Festak direla eta, Zaldibian

Hiru bertso saioaren aipamena egingo dugu, Zaldibiko festen barruan: 6an, eguerdiko 12tan, Zeberio I eta Begiristain arituko dira, plazan. 10ean, eta gaueko 10etan, eta frontoian, Amuriza, Enbeita, Lazkao, Joxe Agirre, Daniel Gokolea eta Narbarte izango dira. Hilaren 11an bertaratuko direnak, azkenik, honako hauek dituzte: Sebastian Lizaso, Lazkao Txiki eta Patxi Iraola. Azken hori plazan, eta artzai egunaren barnean.

ikastaroak

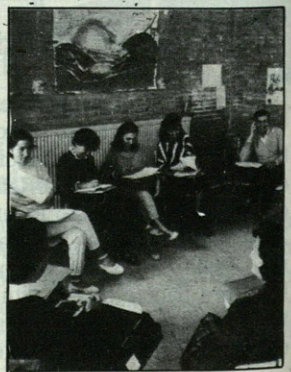
● **Donostiako Euskararen Udal Patronatoaren eskutik.**— Ikastaro bat antolatu dutenaren berri iritxi zaigu. Ikastaldi honen helburu nagusia ikaslea euskarazko baliabide ugari hornitzea gaur eguneko eta iraganeko euskalkietako testuak aztertuz eta aldi berean idatz-genero desberdinez idazketak eta oinarriko itzulpenak burutzeko gaitasunaz jabetza da. Irakasleak itzultzaile Eskolako Xabier Mendiguren eta losu Zabaleta izango dira. Bertan parte hartzeko alde aurretik gutxienez EGA maila izatea eskatzen da. Ikasleek ordaindu beharrekoa oraindik zehaztu ez bada ere 10.000 pta. ingurukoa izango dela uste dute. Hasiera azaroaren 2an izango da.

● **Negutegian landatzeko ikastaroa.**— Zabalegi Eskolak barazki eta lorak landatzeko ikastaro bat eratu du urriaren 13an hasi eta azaroaren 18a bitartean. Ikastaroaren bigarren zatia urtarrila eta maiatza bitartean izango da, bertan 18 urte baino gehiago dituzten gazteek parte hartu ahal izango dutelarik. Ikastaro honek ehuneko larogehieko diru laguntza jasoko du.

● **Arte zaleak.**— 87-88 ikasturterako Zarautzko arte Zaleak Elkarteak ikastaroen eta ihardueren egitaraua kaleratu du. Ikastaroak honakoak dituzte. Marraskia, zeramika, tapizak, makramea, untzi maketak, aeromodelismoa, talla, diseinu eta moda, gaxoxlanak eta metalezko esmalteak. Gero, gazteentzako ikastaro bereziak ere antolatu dira: zerbitzari-tza artea eta modelismoa. Ikastaro bakoitzerako gutxienez 10 ikasle exijituko dira. Izenematea eta informazioa, Gipuzkoa kalean, 56, Zarautz (835568).

● **Gipuzkoako Irakasle Elkarteak.**— Goi ziklorako "Hizkuntzaren didaktika" izeneko ikastaroa antolatzen du. Jose Maria Velazquez, Deustuko Unibertsitateko irakasleak emango ditu klaseak. Urriak 31tik azaroaren 28rarte, goizeko 9etatik ordu 1etara. Matrikulatzea ikasbide Ikastolan, Karmelo Balda ondolan, Donostian egin daiteke. Tlf: 455100.

kirolak

Euskadiko segalari txapelketa

urria

4 Irakurlea jakitun izango da noski, sega txapelketa hau Arabako Elosua herrian jokatzekotan zela irailaren 27an, baina dirudenez atzerapena izan du eta urriaren 4ean jokatu dela adierazi dute. Esan behar da, orduak lehen bezala jarraitzen duela. Eguerdiko hamabi t'erdietan izango da Elosuako zelaietan. Bertan lau segalari dira parte hartuko dutenak.

Euskadiko gizon proba txapelketa

urria

12 Txapelketa hiru modalitatetan egingo da, bat denentzako balio duena, edo beste era batetara esanda, absolutoa. Bigarren txapelketa 85 kilotatik beherakoentzat eta hirugarrena, kintopekoentzat. Erabiliko duten harria 700 kilotakoa izango da eta denbora berriz, orduerdikoa. Txapelketa hau urriaren 12an jokatu da Azkoitian.

jaiak

Nafarroa oinez.— Jakina denez urriaren 11ean "Nafarroa Oinez" ospatzekotan da Zangotzan. Bost area ezberdinetan banatu dute zirkuitoa. Lehenengo area ikastolan izango da, eta bertan izango diren ospakizunak honakoak: 10etan, ongi etorria. 11etan, zirkuitoaren irekitzea. 2ak arte, Zangotza-Otsagikoerraldioak, dantzariak, trikitixa, fanfarreak... ibiliko dira. 2tan bazkaria. 4etatik 5etara Iruñeako gaiteroak, bertsolariak, Lazkaoko fanfarrea eta txistulariak ikus entzuteko aukera izango da. *Kantolauan*, 11etatik 2ak arte Paz de Ciganda ikastolaren parkea, Tafallako erraldoi txikiak, Kinkin kanta taldea, txalaparta, Ibaiega dantzari taldea eta Tuterako dantzariak. 2etan bazkaria. 4etatik 5,30etara Lizarrako gaiteroak, Berako dantzariak, Irunberriko fanfarrea, Zangotzako gaiteroak eta jolas parkea. *Zezen plazan*, 11etatik 12etara eskulangintza erakusketa, Agoitzeko erraldoiak, Arizkungo dantzariak, Udaberri abestaldea, gaita kontzertua eta txilari dantza taldea. 12etatik aurrera herri kirolak. *Zuhaitzaren enparantzan*, 11etan Ondarruko erraldoiak, Larraitza dantza taldea, Lizarra bikotea, txistulariak eta albokariak. *Sta Catalina enparantzan*, 11etan, Txantreako erraldoiak, trikitixa, Koldo Amestoy, "Arrola" dantza taldea, bertsolariak, Tafallako udaltxeke dantzariak eta Zangotzako txistulariak. Beraz, egun honetan badago zer ikusia nahikoa, eta laguntzeko aukera majoa, gainera!

Orisol (Durangesatua)

Orisol, bere 1.127 metroekin, Etxagueneko haitzetatik altuerarik handiena duen gailurra da. Zabalanditik, Izpizte ezkerrean uzten dugularik, Lesiagako lepora iristen gara. Norabide berean jarraituz, haitza beti ezkerrean izango dugularik, pagoen artean ongi markaturik dagoen bidean zehar, gailurrera iristeko "trepada" koskor bat besterik ez zaigu faltako. Zabalanditik ordu betean sartu ahal izango gara.

Krutzetako portutik, iparralderantz joaz, ongi markaturiko bidea hartuko dugu, San Kristobalen ermita paretik pasa, eta ondorenean, haitzak ikusiko ditugun argigune batetara irtengo gara. Arangioko gurutzera iritsiz eskubira utziko dugun Santakurutz ermita ikusiko dugu. Orain artean etorritako bideari eutsiz, Lesiagako lepora eramaten duen berdina, gailurrera helduko gara. Krutzetako portutik Orisol gailurreraino ordu eta laurden inguru igaroko dugu.

Santikurutz ermitara igo nahi izan ezkerre, Orisol gailurrera iristeko, hogei bat minutu pikan dagoen arroka ezkerreko tartegune batetik iragan beharko dugu. Olaetatik, Santa Marina ermitatik barrena, Krutzetako portura dihoan bidea utzi eta lehenagoko bidearekin bat egiten duen ezkerreko bidea hartu. Bide honetatik ordu t'erdian sartu gaitzeko Orisol gainean.

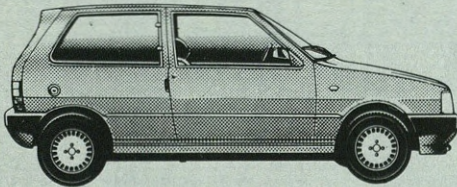
Gorritxo

□Durangesatua entzun eta berehala Anboto mendia datorkigu gogora. Hala ere, baditu Durangesatuak, Anboto ez ezik, dotore diren hainbat eta hainbat mendi. Orisol dugu hauen artean, 1.127 metro dituelarik.

FIAT-eko AUKERA

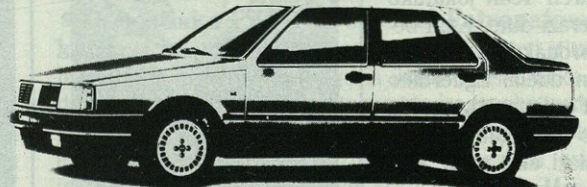
UNO

FIAT UNO 45 STING.....	997.230 pta.
FIAT UNO 45 FIRE 3 ate.....	987.255 pta.
FIAT UNO 45 FIRE 5 ate.....	1.116.930 pta.
FIAT UNO 60 S 3 ate.....	1.154.170 pta.
FIAT UNO 70 S.L. 5 ate.....	1.300.470 pta.
FIAT UNO 70 SX 3 ate.....	1.317.760 pta.
FIAT UNO TURBO I.E.....	1.590.410 pta.
FIAT UNO 60 D.S. 5 ate.....	1.369.630 pta.

CROMA

FIAT CROMA CHT.....	2.356.490 pta.
FIAT CROMA 2.0 I.E.....	2.782.090 pta.
FIAT CROMA 2.0 I.E. TURBO.....	3.315.420 pta.
FIAT CROMA TURBO DIESEL.....	3.050.750 pta.

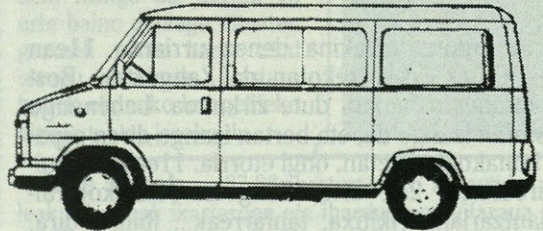
REGATA

FIAT REGATA MARE.....	1.200.000 pta.
FIAT REGATA 70 S.....	1.404.210 pta.
FIAT REGATA 100 I.E.....	1.792.570 pta.
FIAT REGATA DIESEL SUPER.....	1.751.340 pta.
FIAT REGATA WEEKEND 100 I.E.....	1.872.370 pta.
FIAT REGATA WEEKEND D.S.....	1.980.210 pta.
FIAT REGATA DIESEL SUPER TURBO.....	2.026.650 pta.

DUCATO

DUCATO F-13.....	2.281.200 pzta.
DUCATO F-13 Sapai altukoa.....	2.379.660 pzta.
DUCATO Bolumen handikoa.....	2.433.520 pzta.
DUCATO COMBI-6.....	2.330.000 pzta.
DUCATO Txasis Laburrekoa.....	2.156.880 pzta.
DUCATO F-18 Turboa.....	2.240.880 pzta.
DUCATO F-18 Turboa-GV.....	2.526.480 pzta.

AUTO ADARRA BANATZAILE OFIZIALA

Gran via, 7-Telefonoa 288983//Jose Elozegi hiribidea, 107

JOMIAL. Azpeitia-Telefonoa: 81-24-91/**ALDABE.** Irún-Telefonoa: 61-38-44/**IZARRA.** Ibarra,Tolosa-Telefonoa: 67-00-70/**SAN CRISTOBAL.** Beasain-Telefonoa: 88-39-08/**NIETO ANAIAK.** Beraun-Renteria-Telefonoa: 52-52-90

MATRIKULATU ONDOKO PREZIOAK

FIAT

PUNTAKO TEKNOLOGIA

Gernikako Estatutoa eta KAS alternatiba

Alderdi Eguna eta Gudari Eguna joko malabaren aste famatuan

Ardanzaren gobernuak krisi batera zihoanean, lehendakariak itzali ditu suak, komentariak politiko guztiak zorabiatuz, Alderdi Eguneko bezperetan. Garaikoetxeak urrats bat aurrera egin du «hirugarren bidea» osatzera iritsi nahi duen bere bidean, eta ETAk igandean erakutsi zuen nondik jotzeko prest dagoen. Dena, astebetean

Alderdi-Gudari Eguneko ETArek atentatuak eguna markatu eta bazterrak berotu.

Eusko Alkartasunako kargu nagusiak lekuko zituela aurkeztu zituen Garaikoetxeak bere taldeak ondoko hilabeteetan urratu nahi duen ildoaren ezagutza nagusiak: 1977ko kontsentsutik hamar urtetara oreka berri bat bilatzea, proposamena egin dutenen eritzian, eta beste zenbaiten ustez lehendakari-ohia-

ren protagonismoa berreskuratu nahia besterik ez.

Hiru egunen buruan, Gasteizko Parlamentuan, Ardanazak 1979ko Autonomi Estatutoarekiko atxikitasuna azpimarratzen zuen, azken asteotan PSOE-rekin izandako liskarrak baretuz. ETArek bonba batek lehertuz ipini zion, po-

lizia bat hilaz, azken puntua KASek Gudarrien Egunerako egindako deialdiari.

Autodeterminazioa, Estatutoaren berriztatzea...

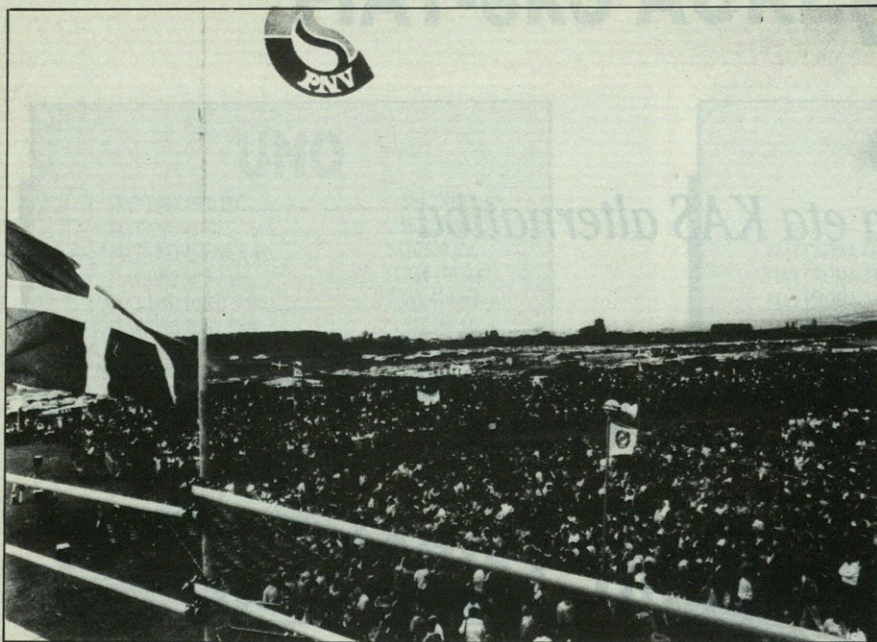
Karlos Garaikoetxeak Madrilen gehiago zehaztu zuen azken hilabeteetan marraztuz etorri den bere bidea. EAren sorreratik Autodeterminazio eskubidea aldarrikatzen hasita, uda honetan Gernikako Estatutoa hondoa jota zegoela esatera iritsi zen. Madrilgo prentsaurrekoan, amnistia baten egokitasuna planteiatu zuen.

Herri Batasunaren aldetik laster hasi dira entzuten ahotsak, Garaikoetxeak planteiatzen dituenen mugak azalera-ziz. KAS deskafeinatu bat eskatzen omen duela, alegia. Jose Manuel Pagaoga «Peixoto» iheslariak deklaraturakoak ere testuinguru horretan dirudi ulertu behar direla: Erreformaren erforma bilatzen duen bigarren fase batean sartuta gaudela dio Peixotok.

Baina Euskadin EAren eta HBre arteko ezberdintasunak ondo nabarmenak baldin badira, Madrilen ez dituzte antza gauzak hola ikusten. Azken hilabeteetan irrati espainoletan askotan entzuten dira Garaikoetxea HBra hurbildutako politikari burugabe moduan azaltzen duten eritziak. «El País» egunkariko marrazkilari politikoa den Peridis-ek ere hola moduz ikusten du, «Regeneración del Estatuto=KAS/2» formula defenditzen marrazten duenean.

Nazionalismo populistaren eremu zabala

HBko buruzagitzako norbaitek adierazten zигun Autodeterminazioa aldarrikatzearekin batera Estatutoaren

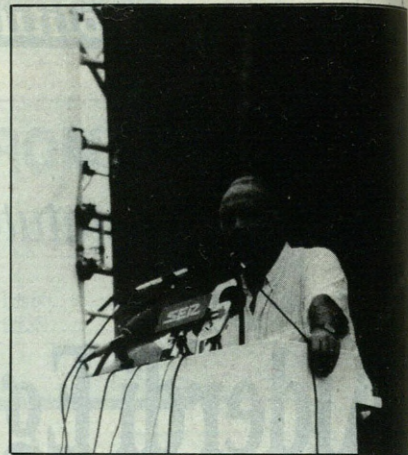

Xabier Arzalluz izan zen Salburuan jeltkideen protagonista nagusia.

errejenerazio edo berriztatzea eskatzea kontraesan bat dela. «Herri honi Autodeterminazio eskubidea ezagutzeak Estatu Espainolarekiko harremanak beste maila batean jartzea suposatzen du, eta ez da ulertzen nola hasi daitekeen horrekin konpajinatu nahian askoz marko

estuagoa den Estatuto baten erreforma. Kontraesanez betetako diskurtso demagogiko batean ari da Garaikoetxea».

Arazo juridiko horiek ulertuko al dituzte, ordea, kaleko euskaldun korrientak? Afera da Garaikoetxeak autodeterminazioa aipatzen duela, Nafarroa

eta Komunitate Autonomoaren artean harremanak sortu beharra, amnistia, Estatutoa berriro beharra... Herri Bata-sunarekin konpetentzia egin nahiko luke EAK nazionalismo populista eta radikalaren alorrean, eta horren sintomak gero eta ugariagoak dira. Nazionalismo radikal baten eskakizuna, bortxarik gabe.

Baina ez da HBrena Garaikoetxeak harrapatu nahi duen eremu bakarra. Ilusioak sortzeko gai den gidaritza bat eskaini nahi du napartarrak, eta bezeroak EAJ-PNVn ere bilatzen ditu. Ar-

Jestoren ustez, gobernadore zibilen babesean

Etxeetaraino heltzen dira «inkontrolatuen» hatzaparrak

Inkontrolatuen erasoak irailean jo du berriro. Lehendik ere erasotuak izan ziren Edurne Sanpedro EAKoak, Juan Ramon Iriarte LKlkoak eta Agustin Zelihueta HBkoak, tortura eta ezintasuna zer den ezagutu dute. Aurreko ostiralean Donostian, «Amnistiaren aldeko batzorde»ek eskainitako prentsa-aurrekoan jasandako jipoien berri eta dituzten susmoak aditzera eman zituzten militante hauek.

Hiru erasotu hauetaz gain, aurreko asteazkenean ekintza hauen aurka ospatu zen manifestaldiaren ondoren poliziek basatiki jipoitu zuten Oscar Martínez-ek esku hartu zuen.

Kirats handiko susmoak

Edurne Sanpedro eta Agustin Zelihueta iaz hasi ziren «inkontrolatu» hauen bisitalditxoak ezagutzen, lehe-

na etxeko eskaratzean eta bigarrena, bahiketa baten ondoren mendi aldean. Orain berriaz, etxeraino hurbildu zaizkiete; «Txerra» Iriarteri aldez, maiatzean etxera etorri zitzaizkion, ohizko ebaki eta interrogatorioen ostean «libre» utzirik; hile honen 21ean, Donostiako Polloe kanposantu inguruan berriro ere harrapatu dute.

Pertsona hauek kondatu dutenez, erasotzaileek egindako interrogatorioetan azalduko zenbait daturi es-

ker, Guardia Zibilak soilik duen informazioa erabiltzen zutela igertzen omen da.

Inkontrolatuak zelatan

Itxuraz, biolentziaren eta nazionalismo erradikalaren aurrean egin beharraz zegoen kontsentsua ahulduz doan garaian eta negoziaketaren zurumurru eta deklarapenak plazaratu diren garai berean hasi dira inkontrolatuak beren hartz eta indarrak berriro erakusten, eta ez nolanahi ere: Zelihueta pistolaz eta fusilez mehatxatua izan ondoren botikaz drogaturia izan zen. Honela, inkontrolatuek eta hauen atzetik dauden indarrek ez dute itzalean gelditu nahi izan eta kalea hartu eta ikaratzeko saiota ari dira.

Prentsa-aurrean Jestorek aditzera eman zutenaz, «ZEN planaren bar-

danzak eduki lezakeen karisma potentzialak dagoeneko eman du-eta eman zezakeena.

Salburuan EAJ beti EAJ triumfalismo gutxiagoz

Aurreko urteetan Nestor Basterre-
txeak diseinatzeko zituen eskenatoki
erraldi haien ordez aurtengo Alderdi
Egunean ipinitako eskenatoki xumea-
goa izan daiteke jeltokien garai berrien
sinbolo ederra. Joan den urtea arteko
triumfalismoak baretuta, Arzalluzek be-
rak alderdi lan gogorrean murgiltzeko
deia egiten zuen. «Zortzi urte dauzka-
gu, alderdiaren ehungarren urterako
prestatzeko».

Arzalluzek partidu barnera egindako
diskurtsoaren alderantziz, Ardanazarena
sekula baino hotzago geratu zen. ETAz
beste ezin talde politikorik ez zuen
aipatu, eta Madrilgo aginteen kontrako
esaldi zorrotzak indarrak gabe gelditzen
ziren. Koalizio bateko beste partiduari
erasoka hastea, justu ostiralean Gasteiz-
ko Parlamentuan egindako diskurtsoa-
ren ondoren, muela huts baten mo-
duan gelditzen zen.

«Estatutua da bide onena eta baka-
rra» izan zen Ardanazaren mezua, ho-
rren desarrolloa alde guztietatik ozto-

nean kokaturiko ekintzak dira hauek,
gobernadore zibilak egiten ari diren
deklarapenak gerra zikin honi babesa
eskeitzen ari zaizkio. Inkontrolatu
hauek izugarritzko patxadarekin ari
dira ekiten eta, badirudi, herri honek
ez duela GALen kontrako manifestal-
dirik egiteko eskubiderik, Oscar-en
aurpegia ikustea besterik ez dago».

Iraila bero, udazkena haizetsu

Eduarne Sanpedrok bere ixtorioa
kondatzerakoan: «nire mugimendu
guztiak ezagutzen dituzte. Nire sena-
raren lan errelebo aldaketaren berri
ere bazuten». Erasotutakoak hiru al-
derdi desberdinetako militanteak ditu-
gu, erasoak jende zehatz bati zuzen-
durik badaude, abaniko hau zabalduz
doa. Inkontrolatuen ausardia eta lasai-
tasuna militanteen etxeetan sartzerai-
nokoa da, asaltoak egunez egiten dira
eta Zelihiuetaren kasuan, goizez egin-
dako bahiketak huts egin ondoren
gauetz errematatzen dute.

Bestalde, garbi ageri da polizia es-
painolaren erreprimitzeko moduak ez
direla okerrenak: manifestariak kolpa-
tzeaz gain, kalean mogitzen den guz-
tia erasotzeko irrikaz dagoela nabar-
mena da: Oscar Martinez kalean zi-

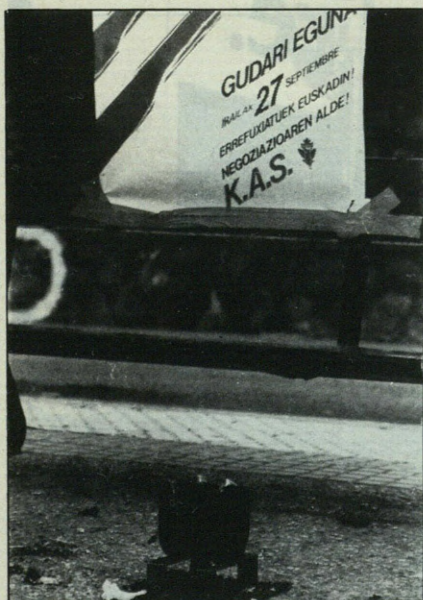
Hiru erasotuak prentsa-aurrean; Oskar Martinezen sudurra da poliziaren
jipoiaren adierazle.

hoala poliziaren ostiko, pelotakada eta
makilkada latzak jasan zituen. Ondo-
ria: ubeldurak, ezpaina lehertuta, su-
durra hautsita eta kaska-hezurrean
kolpe mordoa.

Guzti honi, suertatu diren azken
ekintza armatuen ondoren hil diren

poliziak direla-eta, SUPek egindako
deklarapenak kontutan izanez gero,
kalean ibiltzearen arriskua gogorazi
nahi izan dute. Irail bero bat izan ba-
dugu udazken haizetsu baten atarian
gaudela zalantzarik ez.

I.Z.

patzen duten Madrildarrak salatuz. Ez dauka Estatutua gainditu edo aldatu behar dela diotenak bezain lan erreza, duarik gabe.

Alderdi Egunean bertan Luis Alberto Aranberri «Amatiño»k «Deia» egunkarian EARI egiten zion keinua ere aipatu zen Salburuako zelaian. EA eta PNV beren arteko ezberdintasun urriak gaitzeko jadanik zenbait saio hasiak zirela zioen, Cuerdaren eta Praderaren arteko afari baten aitzakiatan. Partiduen egunera hurbiltzen ziren jelkideentzako ilusioak sortu nahia ala EAKoei Arzalluzen taldeak botatzen zien keinu disimulatua?

Gudarien eguna zen...

Gasteizen PNVren Alderdi Egunak milaka jelkide biltzen bazuen —joan den urtean baino urriagoa zen jendetza, baina hala ere Euskadin urtean behin biltzen den ugariena—, Herri Batasunaren indar nagusia eta muina den KAS koordinakundeak hainbat manifestaldi burutzen zuen Gudarien Egunaren inguruan. Francok hil aurretik afusila erazi zituen Txiki, Otaegi eta FRAPEko beste hiruak ziren gogoratzen egun horretan, baina beroago zegoen azken urteotan polizia espainolaren eskuetan hildako hainbat gazte. Epailiek oraindik argitu ez duten heriotze bat, Lutxi Urigoitiarena, zegoen aidean.

Polizierekiko liskarrik ez zen falta izan batean eta bestean, baina eguneko kolpe gogorra ETak eman zuen, bezperan Donostiako zinemaldiaren bukaera ikusi zuten Victoria Eugenia zinearen eta Maria Cristina hotelaren ondoan kotxe-bomba batez polizia espainol bat hiltzean. Negoziaqueta hotsak dabiltzan denbora hauetan, irtenbide berriak kontsentsuatu beharra aipatzen, ETak bere indarra erakutsi nahi izan du, non eta Donostian, aurreko egunetan izan

diren kontrol guztiakin, kale guztiak poliziaz gainezka zeudela.

Frantsesen presioa gogorra da, estradizio automatikoak launaka ematera iritsi dira, eta ETak bere potentzia mantentzen duela erakutsi beharra daukala dirudi. Ondorioz, erasoak harrapatu dituen polizien erreazioa ere sekula baino garrantzagoa izan da. Detentiuak juezari entregatzeko ordez arratoiak bezala akabatzeke mehatxu gogorra egiten zuen SUP sindikatuko buruetako batek atentatuaren biharamonean. Sozialistak ere hor harrapatuta daude.

KASek hildako gudariak omendu eta borrokarako deia zabaldu zuen 27an.

PSOEkoen ekilibrio konplikatua

Felipe Gonzalezek Mitterranden aurrean ETarekiko elkarrizketak aitoritzearan inguruko mugimenduaren sintoma berriak erakutsi dituzte sozialista espainolek joan den astean. García Damborenea baretua dabilela askotan aipatu den gauza da, eta joan den astean Europa mailan eman dute beste urrats bat sozialistek.

OTANeko batzorde politikoa eztabaidatzen zen terrorismoari buruzko erabaki bat, eta hartan asko ziren delako terroristekin negoziatu ezina proposatzen zutenak. Estatu Espainoleko sozialistek galerazi zuten, besteren artean, erabakia aurrera ateratzea.

ETarekiko negoziaketa baino lehen Hego Euskadiko partidu politikoen artean kontsentsu batera iritsi beharra azpimarratu dute sozialistek. Kontsentsuaren partaideak? Alderdi «demokratikoak» aipatzen dituzte PSOEtik, HB ez beste guztiak izendatzeko. Kontsentsu horrek, ordea, ez dirudi biharko denik. PNVko beren sozioekiko elkartasuna

edozein momentutan sartu daiteke krisian, eta EAK Estatutoaren defentsa hutsaren inguruan biltzeko interesik ez dauka.

Orain arte etorri ez zaizkion lekutik berehala sortuko zaizkio ostikadak, ordea. Polizia eta Guardia Civila orain artean sozialistekin gustora ibili badira, ETaren azken atentatuaren ondoren polizien sindikatuetatik deklaraturakoek beste giroak iragartzen dituzte.

Ertzain bat Gasteizko Gobernuaren krisirako

Gametxo ertzainaren detenitzearekin Retolazak hartutako jarreratik iritsi zitekeen PNVren eta PSOEren arteko istilu sakon batera. Badirudi, gainera, jelkideen tesia nagusitu dela: hasieran ertzainaren etxean Gernikako atentatuaren egileak egon zitezkeela esan ondoren, juezak libre utzi du. Detentzio hori kasualitatea izan den ala guardia civilek PNVri zerbait esan nahi izan dioten ez dute komentarietek aztertu.

Azterketetan sartzeko elementu berria «inkontrolatu» direlakoan eraso berriekin sortu da. Ofentsiba berri baten atarian gaudela dirudi, eta horretan EAtik hasi eta LKIrainoko jendeak belurtu nahi direla. Gerra zikinentzako aukerarik egokienak begibistan negoziaketak edo tregoa direnean gertatu ohi dira. Eta «inkontrolatu» azken azioak fusil eta guzti egin direnez, planifikaturako zerbaiten usaina ere hartu dakieke. Kontsentsu berriaren bidean datu bat gehiago, behar bada.

Iñaki ZUBIONDO

EAJ-PNVkook ez dugu hormatxori izan behar

Zenbait printzipio xume ezarri nahi nuke gaur hemen, barruan eraman behar ditugunak, bi edo hiru, eta ez gehiago. Zeren eta ideologiek eta hitzekin konplikatzeko hasten garen, orduan okertzen dira gauzak. Printzipio fijoak.

Nere eritzirako, Ardanzen gobernuak egin duen gauzarik onenetako bat, batzuek mespretxatzen eta beste batzuek apreziatzen ez dutena, neretzako Euskal Mundu Biltzarra da. Hau da: Herri txiki honek, oraindik bere lurraldearen zati batera —Euskadiko Komunitate Autonomoa deitzen den horretara— mugatua, bi milioi terdi biztanle dituen, Herri honek eduki dezala ardura ez bakarrik bere kultura eta hizkuntza berreskuratzeko baizik eta gainera leihoak ireki eta kanpora begiratzeko, kanpoan zientzi eta kultur mailan aurreko muturrean dabilzanak ekartzeko, geure buruari pultsua hartzea, hainbeste aldatzen ari den mundu honetan non gauden jakiteko...

Ardanzari eskatzen diot lan honek jarraipena izan dezala; Herri honen leihoak zabalik segi dezatela. Ez dugu aldean osatutako Herri bat nahi. Zeren eta etorkizuna etorriko zaigu lehenik geure barrenetik, eta gero kanpotik, asimilatze gure ahalmenetik.

Gure Herria ez da inbentugilea izan, langile nekaezina izan da. Asko hartu du beste herrietatik, baina bere bihurtuz. «Txapela» hitza latinetik dator, betidanik jan ditugula iruditzen zaigun babarrun gorriak Ameriketatik etorriak dira, pelota ere latinezko hitz batetik dator. Nork esango luke txapela, babarrunak eta pelota lur honetan prehistoriatik ez daudenik? Ez bada, eta gureak dira.

Metabolismo bat egin bait dugu gure inguruko hainbeste gauzarekin, eta gure egin ez duguna historiaren komunetik behera joan da. Hori da bidea. Euskal Herriak zabalik egon behar du, hortik zehar aurkitzen duen on guztia bereganatuz, onenetatik ikasiz. Baina beste premisa bat ere bada: hori bakarrik lortu daiteke erreferentzipuntu garbi batzuetatik. Zabaldu behar dugu, kanpokoa metabolizatu, baina geure nortasunetik.

Xabier ARZALLUZ
(Alderdi Eguneko bere hitzalditik)

Zer da euskaldunok Herri bezala bereizten gaituena? Hor daukagu Jose Migel Barandiaran, gure alderdia baino are zaharragoa. Nere ustez Barandiaran da bizirik dugun euskaldunik inportanteena. Bera da prehistoriatik honunza hobekien jakin duena euskal izatea, funtsa, Herri honen bizkarrezurra, deskubritu, interpretatu eta azaltzen. Barandiaranek dio historian zehar euskaldunak eduki duela, hasteko, traszendentziaren sentipen garbi bat, hau da, bere errealitatearen gainetik beste errealitate goragoko bat badela.

Gero euskaldunak badu bere antolaketan moduetan, familian, auzoan, demokrazi zentzu erabateko bat. Euskaldunak historian zehar gizonaren eta emakumearen arteko berdintasuna erabili du, bakoitza bere betebeharen, berdintasun juridikoa, politikoa, ekonomikoa, inguruko herrietan berdintasun hori ez zegoenean.

Euskaldunak beti bere hizkuntza eduki du, European hitzegiten diren beste guztiak baino lehenagokoa, beste hizkuntzetatik asko hartu duena, baina Herri honen arima izan dena. Euskaldunak beti batasun bat eduki du bere lurra erekin, baita munduan zehar sakabanatu behar izan duenean ere. Euskaldunak Herri bezala mantentzeko borondatea izan du beti.

Horiek dira euskaldunon nortasuna osatu dutenak eta euskaldun batek argi eta garbi eduki behar dituen gauzak; eta gero; irten dadila mundura. Nazio hitza

duela berrehun urte sortu zen, eta behar bada hemendik berrehun urte hitza bera ere ez da esistituko.

Gure historian zehar politikoki antolatzeko mila modu eduki dugu, orain European datozkigunak diferentek izango dira, Sabinok ezagutu zituen formatik oso diferentek. Baina nazionalistonekin egin beharra da Herri honek irautea, bere izatean mehatxatua dagoelako. Eta guk galaraziko dugu Herri hau suntsitzea, hizkuntza hau suntsitzea. Euskal nazionalismoak zerbait bilatzen badu Herri honek bere izatearekin segitzea da.

Guk gure bidea erabakita daukagu, eta ez da gaurkoa. Bide on bat da, eta ados nago Ardanzenekin esan duenean biderik onena dela. Horri deituko diogu gure alternatiba.

Zer gertatzen zaigu? Askotan beste batzuk beren alternatibekin etortzen zaizkigula, beren «mobidekin», eta arrastaka eramaten gaituztela batzutan: udaletako mozioak direla, ikurrina dela, hau eta bestea.

Ba al dakizue mutikotan —orain mutikoak zibilizatuagoak dira— nola harrapatzen genituen hormatxoriak? Elurra zegoenean, beda eta gizalege guztien gainetik, elurraz baliatuz. Eta elurrik ez zenean, tranpa bat ipintzen genuen lurra, behiak egiten duen gauza izendatuezin batez estali eta erdian arta-ale bat jartzen genuen. Han zihoan hormatxoria arto bila, eta zer gertatzen zitzaion? Arta-aleari mokokada egiten zionean tranpa itxi eta han gelditzen zen hormatxoria.

Nahikoa da! Hormatxoriarena egiten ari garela! Ikurrina ipintzen digutela tranpa arta-alea bezala, berek nahi dutenaren atzetik, beren mobidaren atzetik —berena, zeren eta ez da geurea— beren mobidaren atzetik joan gaitezen! Ala uste al duzu zuk, EAJ-PNVko gizon horrek, ez zarela horiek bezain nazionalista gustatzen ez zaizun errealitate bat agoantatu behar duzunean?

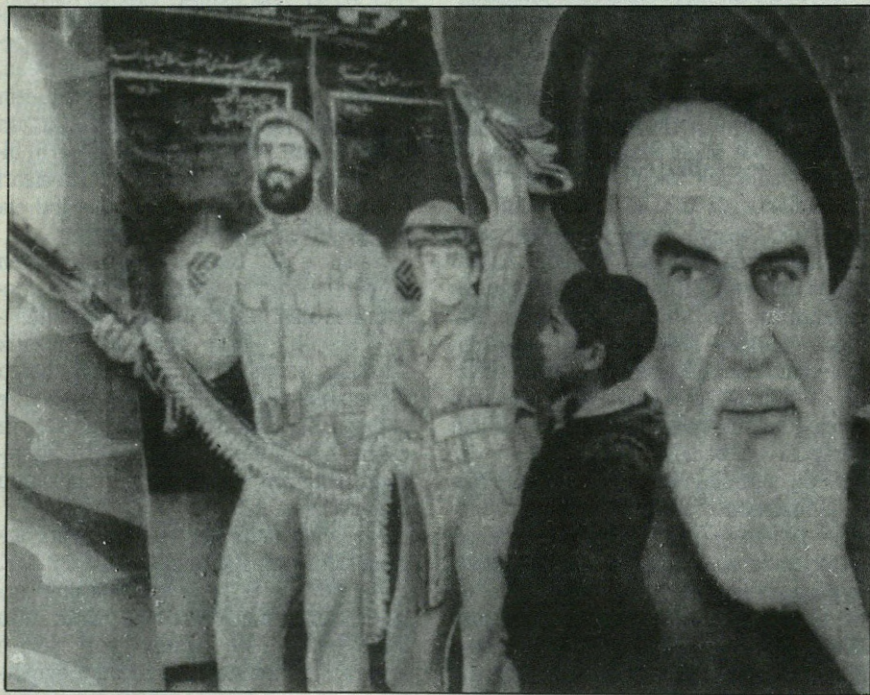
Ez, behar bada hor ari zara zeure nazionalismoaren agerpenik onena ematen. Zeren eta zuk ikurrina bakarrik ikusi nahiko zenuke, baina onartu beharko duzu beste batzuk ere egotea, hori delako egoera eta momentu batzuetako egokie-na.

Ehiztarien arteko azkenak ere, ez diot estrategia batek, ehiztarietan azkenak ere badaki zein den azpitik zeletan egoteko unea eta zein den atera eta jauzi egiteko unea. Guzti hori denon artean erabaki genuen, geure alternatiba zehaztu genuen, geure norabidea, eta orain zer dela eta joango gara hormatxoriak bezala, ikurrina erakusten badigute ere, beste alternatiba eta mobiden atzetik? Nahi duten bezalakoa izango dira alternatiba horiek, baina ez dira guk erabaki gurena.

Gerra hasi zela zazpigarren urtea eta gatazka zabal dadin inoiz baino arrisku gehiagoz

Usurazko gerratik gerra totalera?

1980ko irailaren 22an Irakeko tropek Iranekiko muga igaro eta Qasr-e-Chirin eta Jorramshar arteko lurraldea okupatu zuten. Irak indarrean sentitzen zen, bere armadaren potentzian konfiantza egiten zuen. Aldiz, urte bereko abenduan defentsibara pasa behar izan zuten, eta 1982ko uztailean irandarren txanda izan zen, orduan galdutakoa berreskuratu eta beste lur puska bat berenganatu bait zuten.

Irandarrentzat gerra batasun faktore bat suposatu du.

Antza denez, Irakek zerbait gaizki kalkulatu zuen. Bere burua mehatxatuta sentitu zuen, eta ez da harritzekoa, eta ez zituen paperak galdu nahi, eta eraso egin zuen. Irandarrek, berriz, kildu gabe, aurrera jo zuten, aldi berean beren «idealismoa» zerbait konkretutan mamitzeko aukera aprobetxatzen zutelarik.

Irango 79ko iraultzak piztu zuen metxa

Irakek arrazoi bat baino gehiago izan zezakeen gerra lehertarazteko: Batetik, Irak barruko txiita eta sunniten arteko tentsioak Iranek aprobetxa zitzan zeukaten beldurra (baina, egia esateko, oso gutxi dira Iranen aldeko iraktar txiitak:

al-Daawa talde koskorra baizik ez); bestetik, lur arazoa dago: Saddam Hussein-ek beti erreibindikatu izan bait du Chatt-el-Arab ibai-adarra Irakentzat (Tigre eta Eufrate elkartzen diren eskualdetik hegoalderantz); azkenik, ezin ahantz dezakegu Iraneko iraultza islamdar herri guztietara zabaltzeko asmotan jaio zela —Jomeinik hasi-hasieratik hitzaldietan hala iragarri zuen; eta horrek Golko aldeko giro politiko guztia erabat aldarazi zuen.

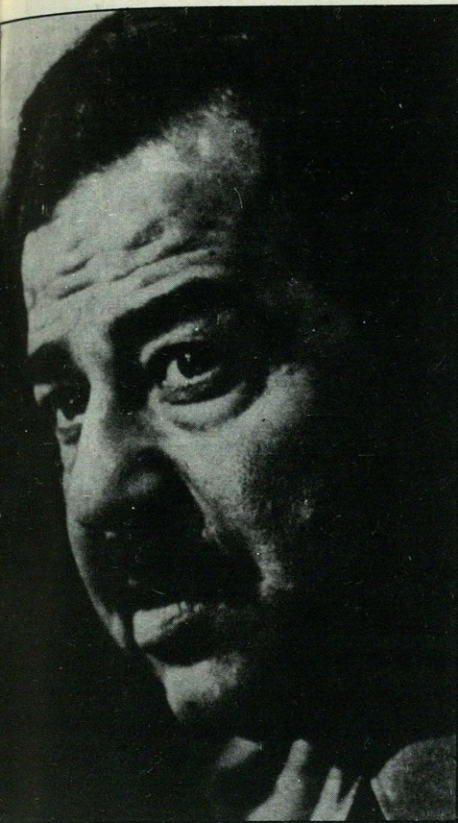
Irandarrek, hain zuzen ere, jokamolde politiko arras ez-ohizko batzuren ekarle dira. Israel-arabiar gatazkaren aurrean dudabako jarrera hartu dute. Ez dute keinuketa, imintzio arrarorik egiten, argi-ta-garbi mintzatzen dira. Ez da hura, finean, bere mugen barnean debelopatzen den potentzia bat, baizik eta inguruko estatuen gobernarien legimitate politikoa zalantzan ipintzen dute.

Saddam Husseinek beretik, oso gaitza du. Ekonomiari begiratzuz gero, gerrak ez du Irak erabat desorekatu (Iran ere desorekatu ez duen bezalaxe), 1982an ordea, austeritate plan bat agindu behar izan zuen Husseinek. Urte hartan bertan hasi ziren petrolioaren prezioak goitik behera jausten nazioarteko merkaturan. Bestalde, urte berean, Siriak (Irango aliatu) Baniaseko irakiar oleoduktoa itxi zuen, eta jakina, beste batzuren laguntzak hasi ziren irakiarrek biltzen: lehen arerio zituzten Kwait eta gainerantzekoek diruz eta armaz hasi ziren baasiar erregimena apoiatzen.

Estatu Batuen interesgunea da Golkoa

Beste alde batetik, Husseinek Baas bere partiduaren barruan aski gora-behera izan omen du. Purgak eta garbiketak egin ditu, geroz eta botere gehiago eskuratzearen. Pertsonalitatearen kultura eragin omen du (hori hein batean gerra egoerak esplika dezake). Estatua-jarraitasuna bere buruaren mantentzearekin lotzen du.

Inguruko estatuetara begiratzuz gero, Golkoko estatu txikiak topatzen ditugu, baita Arabia bera ere. Horiek denak oso mendebaldetik menpekoak dira, ekonomiko zein militarki. Bigarren alde horretatik, beren «seguritatea» garantiza dezaketen bakarrak Estatu Batuak direlarik, nahitaez beren aliatuak ditugu. Ez beti gustora, zeren eta eskualde horretako populazioa ez bait da txit amerikar-

Gerra
bukatuko balitz ere,
Saddam
Hussein
oso gatxa luke.

nozale, eta erabateko morroi izaterik ez bait zaio inori gustatzen, baina, *de facto*, aliatu izan beste biderik ez dute.

Orain, gerrarako aterabideren bat susmatzen hasten zen unean, munduko bigarren gerra ezkerotziko itsas troparik konzentrazio handienaren aurrean aurkitzen gara (ikus koadroa).

Amerikarrek irandarren unti txiki pare bat eraso eta gero, gauzak oso bero jarri dira Golkoan. Teheranek zemaigiten du, Washingtonen ere gerrarako planak zehazten dira, eta lehengo urteko Libiakoaren antzeko zerbait gerta liteke. Iranek ezin erantzun lezake, berehalaxe, baina Estatu Batuentzat pieza hori behin betiko galdua izango litzateke, beharbada estatubatuarren gogoan ez dagoena (lehengo asteko ARGIAren kolumnan horretaz zerbait esaten genuen). Eta, beste alde, irandarrek libiarrek baino beste-batzuren-bidez erantzuteko kapazitate handiagoa izan lezake.

Usurazko gerra batean nolabait akomodatuak

Nolanahi ere, hitzak hitz, oso probable da Iran-Irak gerrak puska baterako segitzea. Ez bata ez besteak ez bait du, nonbait, hil-ala-biziko ofentsibarik egingo. Usurazko gerra batean «akomodatu» dira: Iranek ez du jadanik «giza olatu»rik bidaltzen frontera (alperrik izaten ziren), Iraki berriz militarki defentsiban egotea gehiago komeni zaio, zeren eta bere superioritate teknikoak esplotatzeko ez-gauza azaldu bait da.

Halako batean gerra amaituko balitz, ordea, bien ahultasunak agiriago kanporatuko lirateke. Biek izango dute buru-hausterik kurdoekin. Baina horretaz aparte, Irakek bere ekonomia berreraiki beharko du, eta boterearen aldeko borrokak apaldu, eta eskualdeango bere papera berrikusi beharko du. Iran beretik, «martirio»ren kontzeptua berritu beharrean aurkituko da, apika kanporako ofentsiba bati ekingo dio. Biek, ordea, itxura denez, hango erreferentzia polorik garrantzitsuenak izaten segituko dute.

A. BISKARRO

Fidjiko kolpearen inplikazioak

Rabuka kolpeak zihurtatu duenez, Fidjin hemendik aitzin boterea melanesiarren eskuetan geldituko da. Populazioaren %46a osatzen duten melanesiarrek, %48a berriz emigratutako indioek.

Maiatzean jo zuen lehenbiziko kolpea Rabuka kolonelak, baina bere ustez orduan ezarritako behin-behineko gobernuak ez zion erreformari behar bezala ekin. Izan ere, Pazifikoko estatu haietarik gehienetan bezala, hauteskundeak egiten dira, eta «demokrazia»ren legeak horrela direnez, estatuko lehendakaritza indioek kontrolatzen zuten.

Populazio melanesiarak orohar ongi ikusi omen du Rabukaren iniziatiba. Inguruko estatuek, for-

malki kondenatu dute baina, batzuk (melanesiarrak hain zuzen ere) zalantzan omen dira. Australiak, Britainia Handiak ere kondenatu dute (Commonwealth-eko partaide da Fidji). Frantzia, Estatu Batuak isilik dira.

Izan ere, Rabuka mendebaldeak da, ez du halako iraultzarik bilatzen. Problema zera da, «demokrazia» horrela (Pazifikoko lehenbiziko aldiz) erabiliz gero, besterentzat ere ejenplu gerta litekeela (Kaledonia-ko kanakek badukete zer esanik horretaz).

Gainerantzean esan, 300 irlak osatzen dutela irladia, 700.000 bizilagun direla, azukre eta turismo bizi direla, eta 1970ean lortu zutela independentzia.

Rabuka kolonela, Pazifikoko aldeko «mendebaldetar demokrazi»etan lehenbiziko kolpe militarren buru.

Golkoan pilaturiko tropak:

Bertako estatuenak:

Irak: 80ren bat itsas unitate (gehien-tsuak, ez erabiltzeko moduan), 500 gerra abioi.

Iran: 90en bat itsas unitate (lantxak barne direlarik), 50 abioi (15en batek besterik ez du funtzionatzen).

Kwait: 60 itsas unitate, 80 abioi.

Arabia: 85 eta 216.

Bahrein: 27 eta 6.

Qatar: 52 eta 23.

Emiratoak: 17 eta 50.

Oman: 19 eta 52.

Kanpoko estatuenak:

Estatu Batuak: 40en bat itsasuntzi.

Bretainia Handia: 9.

Frantzia: 13.

SESB: 6.

Belgikak eta Italiak ere unitateren bat eraman dute haruntza.

Zarautzen Urriaren 4an, «Kilometroak 87»

Nafarroako eta Iparraldeko ikastolen alde

«Euskal Herri bat, Euskal Eskola Publiko bat» le-mapean ospatuko da Urriaren 4an Zarautzen aurtengo «Kilometroak» eguna. Publikotasuna da, beraz, edizio honetan xedetzat hartu dena. Bestalde, «Kilometroak 87»-an bilduko diren sosak Nafarroako eta Iparraldeko ikastolentzat ere izango direla erabakia dute Zarautzen, etekinak lau zatitan banatuko direlarik: %80a Zarauzko, Seaskako eta Nafarroako ikastolen beharretarako izango da, eta gainontzeko %20a, urteroko legez, Gipuzkoako Federazioak eskuratuko du.

«Kilometroak» dela eta, Irailaren 18an hasita burutzen ari den hamabostaldia-aren barne Nafarroako eta Iparraldeko ikastoletako egoera aztergai izan zuen mahainguru bat antolatu zen, eta bertan hango ikastolen egoera larriaren azalpenak entzuteko aukera izan genuen. Nafarroatik Juan Luis Larraz ari- zutzaigun: hango legediak suposatzen dituen oztopoen berri eman ondoren beste herrialdeko ikastolen erreferentzia eta laguntzak aurrera ateratzeko beharrezkoak zaizkiela azpimarratu zuen.

Seaskako egoerari buruz Gexan Lantzi- ri mintzatu zen, frantziar gobernuarekin lortu zituzten hitzarmenak Paris- ek iaz hautsi zituenetik Iparraldeko ikastolen egoeraren larritasuna areago- tzen doala adierazi zuen. Aurten eskei- ni dietenaren arabera, Seaskak urte ho- netan beharko duenaren %17 baino ez omen dute jasoko: «baldintza hauetan irautea oso zaila izango zaigu», esan zuen Gexanek, Hegoaldeko ikastolen laguntzarik gabe egoera ilun hortatik ateratzea ezinezkoa ikusten zuela eran-

tsiz. «Kilometroak»-eko etekinen zati handi bat (%53,3) bi herrialde hoietako ikastoletara bidaltzearen arrazoiak zeintzuk diren argi eta garbi uzteko be- hintzat balio izan zuen mahainguru ho- nek.

Helburua, euskal eskola publikoa

Nafarroa eta Iparraldeko ikastolei la- guntzea helburu bat bada, bestea eus- kal eskola publikoa aldarrikatzea da. «Helburua euskal eskola publiko denez, gurea horren aldeko bultzada bat da, zentzu kritiko batez hornitua. Salaketa bat da, ez garela publikoak, garaia bai- ta hezkuntzaren ardura duten institu- zioek ikastolek hainbestetan erreibindi- katu duten tratamendu publiko hori zertan den behingoz argitzea. Ikastolak jaiotzez dira publikoak, herriaren diru, lan eta bultzadarekin eraiki baitziren; instituzioen errekonozimendua eska- tzen dugu orain», diote batzorde era- tzaileko partaideek ardatz nagusitzat hartu duten lemarean esanahia argituz.

«Kilometroak 87»-aren antolaketa Za- rauzko ikastolak bere gain hartu zue- nean lehenengo lana aipatu batzordea eratzea izan zen, gero, Maiatzan alegia, batzar ireki batean orain lanean dihar- duten 12 komisiotan antolaketa lanak banatzeko. Ordutik burutu diren lan guztien fruituak Irailaren 16an egin zen batzar irekian ikusi ahal izan ziren: ha- mabostaldi kulturala hastear zegoen, ekonomi kontuak bideratuta, zirkuitoa eta aparkalekuak prest...

Aparkalekuen arloa zen hasiera batean zarauztarrak kezkatzen zituen arazoa, igande arrunt batean ere problemak izaten baitira aparkalekua topatzeko. Baina aparkalekuen komisioak egindako ikerketa zehatzen ondorioz, eta inguruak egokitzeko burutu diren obrei esker, «Kilometroak» egunean 13.000 kotxerentzat nahiko leku izango dela ziurtatu omen daiteke. Halere, autobus edo trenak erabiltzeko nahiko aukera izango dela ere esan digute, Azkoitia, Orereta, Donostia, Eibar, Zumarraga eta besta hainbat tokitan zerbitzu bereziak antolatuko baitira egun horretan Zarautzera etorri ahal izateko.

Zirkuitoak hiru zati: menditarra, itsastarra eta hiritarra.

Aurten bete beharko den zirkuitoa nahiko atsegina izango delakoan daude antolatzaileak: «Zarauztek eskeintzen dituen aukerak aprobetxatu nahi izan ditugu, herriko alde desberdinak ezagutzeko aukera emateko asmoz». Izan ere, 8.600 metro dituen ibilbide honek hiru atal nahiko berezi ditu: bata, mendiz egin ahal izango dena, bestea, itsas ertzetik joango dena, eta azkena, herriko kaleak zeharkatuko dituen.

Poteatzeko aukera izango da behintzat, zirkuitoan zehar 11 taberna egongo baitira, bakoitzak orainarte «Kilometroak» ospatu den herri baten izena eramango duelarik. Taberna hauetan nahiko jangai edukiko omen dute, baina halere, bi polikiroldegiak jantoki gisa funtzionatuko dute eguerdian 2.500 lagun baxkaria emateko asmoz. Ekitaldi kulturalak egingo diren 9 gune ere zirkuitoan zehar kokatuko dira, gune nagusia Salvatore Mitxelena ikastola izango delarik, hor egongo baita koordinategia eta irteera zein helmuga.

**Bertsolari
Txapelketako
finalistak
aritu ziren
Kilometroak
direla eta
ospatuta-
ko Kultur
Hamabostaldian.**

Zirkuitoaren irekitze ofizialari goizeko 9'etan ekingo zaio ikastolan, herriko txistulari, trikitilari, dultzainero eta txarangarekin, eta ordutik aurrera, eta aipatu bederatzi guneetan zehar, era desberdineko ikuskizun ugari ikusteko nahiz entzuteko aukera izango da: bertsolariak, pottokak, antzerkia, haurrentzako ekitaldiak, dantzariak, mimoa, ibilaldi ekologikoa, delta, aeromodelismo, surfistak, filmak, artisau erakusketak, ttunturrak, Alproja taldearen emanaldia, argazki railia, kanpai hotsez osaturiko emanaldia...

«Kilometroak 87» kasetta Imanol Urbietaren zuzendaritzapean.

Zerbitzu aldetik ere Zarautzen problemarik izango ez dela ziurtatu digute antolatzaileek. Trafiko lanak betetzeko

ez da jenderik faltako (Ertzantzaren laguntza ere izango da), osasungintza zerbitzuak han izango dira badaezpada ere, garbitasunaren arloa ere konpondua omen dago, informazio eta salmentak postuak ugari egongo dira... Salmen-tari dagokionez, ohizko kamiseta, txapa eta txapelez gain aurtengoan zerbait berezia salgai dagoela adierazi digute: «Imanol Urbietak zuzendurik kasette bat argitaratu dugu «Kilometroak 87» dela eta; bertan Urbietak ez ezik, Zarauzko Oleskariak, Ikastolako haurrek eta Zarauzko txistulariek hartu dute parte; «Kilometroak» edizio honetan doinu 'ofizial' gisa aukeratu dugun abestia, noski, kasette honetan agertzen da».

«Kilometroak» egunaren antolaketa eskatzen dituen lan guztiak behar bezala aurrera ateratzeko jende multzo handi baten partaidetza behar dela eta, aurtengo edizioaren inguruan mugitzen ari den jendetzaren berri emateko eskatu diegu antolatzaileei. Hasieratik batzorde desberdinetan aritu direnak 120tik 150erako kopuru bat osatuko omen dute, Urriaren 4an, aldiz, 1.200tik 1.500era beharko direla kalkulatzeko. «Jendetza handia beharko da baina ez dugu hortan kezka handirik, herrian «Kilometroak»-ekiko ardura somatzen baita».

Beraz, dena prest dago Zarautzen ikastolen festari ekiteko. Jendetza handia espero da eta hortarako beharrezko suerta daitezkeen zerbitzu guztiak antolatu dituztelakoan daude zarauztarrak. Urriaren 4an hara joateko arrazoirik ez da falta behintzat; euskal eskola publikoari bultzada bat eman eta Nafarroako eta Iparraldeko ikastolei laguntza eskeitzea ez ote da nahiko arrazoi?

I. MURUA

Argazkian batzuk besterik agertzen ez badira ere, 1.500 zarauztar arituko dira igandean «Kilometroak 87» primeran atera dadin.

Gipuzkoako uren saneamendua
baikor dakusa diputazioak

Urumea ibaia, kloaka izatetik izokinak edukitzeko bidean

Gure ibaien egoera tamalgarria begibistakoa da. Hiri ingurutatik doazen edozein ibaiak jasaten duen kutsadurak heriotzera bidali du ibai horrek izan zitzakeen bizitza apurra. Hala ere, 'Uren saneamendu eta hornidura egitasmo integral'ari ekin zaio Euskal Herrian. Guk Donostian itsasoratzen den Urumearen etorkizunaz jakin nahi izan dugu eta Diputazioan Lan Hidraulikoen zuzendaria den J.M. Elosegia eta Felix Izkorenganaino hurbildu gara. Urumearen etorkizun ekologikoa ziurtaturik omen dago.

«Uren saneamendu eta hornidura egitasmo integral» horrek Europako Ekonomi Elkartek zuzentzat jotzen dituen baldintzak beteaz Euskal Herriko herri eta hiri guztiek urteko sasoi denetan ur potablea izatea du helburutzat. «Nire ustez, Espainiako araudia baino zorrotzagoa da, ez bait du admisible terminorik onartzen. Hau, nahi denaren eta ahal denaren arteko ezintasunaren adierazle bihurtzen bait da, beraz lehen xedea uren erregulatzeko egokia izango genuke», dio Elosegik.

Helburu handiko egitasmoa

Bigarrena, erabilitako ur guztiak depuratzeko, honela gutxienez, ibaien bizitza ekologikoari eustsi nahi zaio, ziprinido mailan bederen. Eta bainatzeko zonalde guztiak «hondartza urdin»tzat jotzea, hots, E.E.E.-ren erizpidez, bainatzeko zonalde horiek bakteriologikoki balditza egoiak betetzeko da azken helburua.

«Horretarako Ibaien erregulaketa plana aurrera eraman behar da, 2000. urte-

rako Gipuzkoako ibaietako ur guztiak erabiliak izango dira eta erabilitako ur bat depuratu arren beti ere, garbitutako ur zikin bat izango da, ez ur garbi bat, ez du bizitza ekologikorik izango», Lan Hidraulikoen zuzendariaren ustetan. Madrilgo kasua, hain zuzen ere, ur depuratu guzti horiei bizitza ekologikoa bat emateko depurazio teknikak sosisifikazio neurri handiak jasan izan beharko lituzke eta ondorioz, ziur aski, kutsadura berri bat jasangarri lukete ur horiek.

Ibaien erregulaketak bizitza sortzeko

Baina sarritan ere, gure ibaiek eraman duten ur kopurua txikiagia da ziprinidoen mailari eusteko eta horretarako presak omen ditugu, honela ziklo integral bat osatzen da: hornitzeko ura eta depuratutako ur ekologikoa lortzen da.

Plan integral honek 52.000 milioi pezetatik kostatuko ditu eta tarifak 11-12 pezetatik eguneko eta pertsonako izango dira. Iparraldean berriz, 140 pezetetan, Madril 60 pezetatik inguruan eta Bizkaian 30en inguruan dabilta. Ur potablea zer den eta ibaien uren kontzeptua aldatuko da eta finantziaketa iturriak ikusi beharko dira,

Ibai ertzak ez errespetatzeagatik suertatzen dira honelakoak.

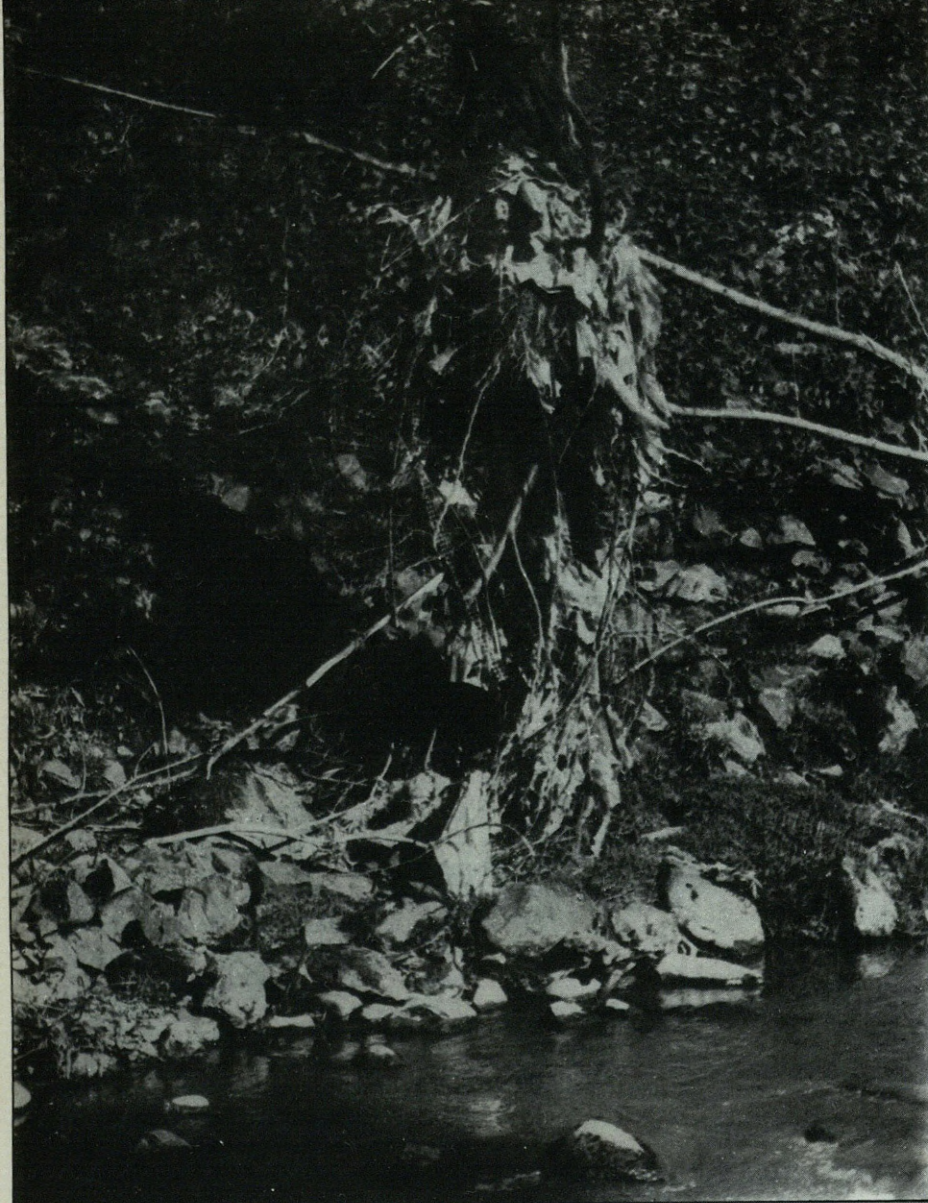
Diputaziokoen ustetan. «Orain arteko 'partxeo' guztiei irtenbide egoki bat emango zaie. Kontutan izan behar dira gestio, mantenimendu tekniko eta abar, zailak bait dira askotan, horregatik zazpi ibai ditugunez zazpi isuri-aldean banatuko da lan guztia»; gisa berean isuri-alde bakoitzean obra desberdinak egin behar direnez, diru kontutan bederen, subentzioak desberdinak izan beharko direla diote: «diru gehiena gastatzen den zonaldera subentzio handiagoak agindu beharko dira herrialde osoan tarifa beretsuak ordain ditzaten biztanle guztiek. Subentzioak Diputazioak, Eusko Jaurlaritzak eta Lan Publiko eta Hirigintza Ministeritzak, proiektu honetan esku hartzen bado, eman beharko dituzte». Tarifek beren garrantzia izango dute, mantenimendu gastuak ordaintzeko adinakoak izango bait dira, usarioak ordaindu beharko duela mantenimendua, alegia.

Obrak Gipuzkoa osoan zehar

Dagoeneko, obra ugari egin eta egiten ari da Gipuzkoa osoan zehar: Urkulu inguruan, Barrendiolan, Azpeiti-Azkoitiako saneamendua, Urola ibaian ere, Zarautzen jadanik urpekari-igorle bat agindurik dago, honekin zuzenki itsas bazterrera bota beharrean, urrutixeago eta sakonxeago jaurtiko dira ur erabiliak; Gros-Egiako saneamendua; honekin berri, Urumeako Kolektoreko proiektua zenaren osatzea nahi da, kolektore hau erdizka funtzionatzen bait du; orain Urumearen bazteterrean egiten ari diren obra guztiak kolektore honen inguruan dira, honen funtzioa osatu eta hobeagotu dadin: Gros-Egia saneamendua amaiturik dago «baina Iberduerorekin arazo batzu direla eta, ez dago oraindik martxan, hala ere, aste honetan ez bada hurrengoan hasiko da»; Hernaniko ur gehienak ere Urumeako kolektore bideratuak izan dira, Ergobia eta Astigarraga, Loiolarekin batera ere bai eta Amarako urak Santa Catalina zubiko bonbeo egoitzaraino eramanda. Urumean egin diren obrak 600-700 miloi pezeta balio izan dute.

Urumean ezusteko aurrerakada

Lehen obra batzu martxan ipini diren heinean Urumean suertatu eta nabaritu diren hobekuntzak harrigarriak bilakatu dira, «Urumeako kolektorea 1970. urtean martxan ipini zen, proiektua ez zen bukatu, ardatz nagusia soilik eginez eta papelerek erabili zuten gehien batean. Hala ere, lortutako hobekuntzak espektakularrak izan ziren apar eta kirats kontutan bederen, hauek desagertu bait ziren eta kolore aldetik hobekuntza nabariak suertatu ziren. Baina ur industrial gehienak eta herritako hondakin ur guztiak berean jarraitzen zuten eta ibaiaren uraren oxigenoa zerotik hurrengoan zegoen»,

Goierriin, lokatza etxeko iturrietan

Lehorteak Euskal Herriko bazter guztiak egarriz dauzkan garai honetan mundu guztiaren ahotan dabil gure herri eta hirietako ur horniduraren prolema. Nola ase industriaz eta jendez populatutako gure herri, hiri eta asetzekotan zer ur moeta eskaini? Ur faltaz gorriturik dagoen Aralar ondotik, Goierriko kasoa dakarkigute orriotara.

1985era arte, ur-eskasia gorria jasaten zuen Goierriko biztanleen gehiengoak. Lazkaok eta Beasainek gorriak ikusten zituzten udako lehortealdietan eta Ordizia nahiz beste herri txikiago batzu ere, ez ziren airoso ibiltzen.

Betiko iturburuak, lurpeko urak...

Aiaiturrieta Amankomunitatea, lau udalerri osatuta dago: Ataun, Beasain, Lazkao eta Ordizia. Egia esan, Goierriko biztanle-

Felix Izkok dioenez. Arrain bizitzarik guztiz ezinezkoa zen.

1985. urtetik aurrera, lehen aipaturiko zenbait obrari esker, kolektore nagusiari adar ugari eransten zaio eta ondorioz kolektore honek, baldintza batzu bete behar zituzten urak onartzen ditu. «Urek bete behar duten baldintza ez toxikoak eta ez azidoak izatea da. Gainera, ezin da edozein ur itsasora jaurti, horregatik kolektoreak ez ditu edonolako urak itsasoratzen. Itsasorako ur-jaurtiketa arauak errespeta-tu behar dira».

Igorle urpekariaren zeregina

Egun, kolektoreak daramatzan ur guztiak Monpas inguruan, itsas azalean jaurtitzen dira eta hori ez omen da egoera hoberena. Hau konpontzeko igorle urpekari bat ipiniko da eta itsas bazterretik 1.100 metrotara eta 40-50 metrotako sakontasunean jaurtiketo ditu ur zikin hauek. «Hone-lako sakontasunean urak jaurtiz gero itsas azalera iritsi arte zabaltze prozesu bat emango da eta itsasoak kolektoreak dakartzan ur hauek asimilatu eta autodepuratu ahala izango ditu, gaur

goaren gehiengo handia hartzen dute lau herri horiek. Aiaiturrietatik bakarrik ura gastatzen duena, Ataun da, baina Lazkaok ere behar duen ia dena handik hartzen du. Beasainek eta Ordiziak, aldiz, badituzte beste iturburu batzu ere, nahiz eta udan ahal dutena Aiaiturrietatik hartzen saiatu. Kontsumoei dagokienez, ordea, Beasain da urtean zehar gehiena gastatzen duena eta ondoren Lazkao eta Ordizia datoz.

Aiaiturrietako iturburuak eta bertatik datorren tutueriak, ura ugari dagoenean, 70 bat litro/segundoko ematen du gehienaz ere, baina udako lehorteetan 10-15 litro segundoko ematera ere jaisten da (inoiz gutxiagora ere bai). Horregatik nion bada, egoera oso larria zela harik eta Beasainek Makinetxeko lurpeko urak aurkitu eta ponpaketa martxan jarri zuen arten (1985ean).

Aldi berean, eta ordurako Ordiziak ere beste iturburu berriren bat jarria zuen martxan. Hauek noski, bidenabar eta besterik ezean ipinitako irtenbideak izan ziren, baina benetako soluzioak, Labeo eta Arriarango urtegien bidez daude planteatuta, 1983 ingurura arte frogatu ugari egin (Aralarko zundaketak etabar) eta urtegiak non egin eta nolakoak egin asko eztabaidatu ondoren (ikus premia larri horien lekuko den «Goierri urik gabe» izeneko liburuskak, Ordizia, Beasain eta Lazkaoko Udaletako Ur-Batzordeek 1982ko Irailaren 3an argitaratua).

Jazkiak herdoiltzen dituen ura

Labeoko urtegia, Gipuzkoako Foru-Aldundia ari da egiten eta Arriarangoa oraindik hasi gabe dago. Labeon (Ataungo Marumendin) egiten ari diren urtegiako urak, Ubediko

**Felix Izko eta
J.M. Elosegiren
ustetan
Urumeak
aurrerakada
galanta izan du.**

**egungo arazo larriak salbatuz, Groseko
hondartza...**

Hori bai, kolektoretik itsasora joanen diren urak kolektoreak onartzen dituenak izango dira eta behar bada, nazioarteko arauen arabera, kolektore honek dituenak berrikusi beharko dira». Baina badago Urumea bazterrean zenbait fabrikak sortzen duten ura kolektore honek onartzen ez duena, azido eta merkurio

leizean behera jaurtiko dituzte eta berriro ere Aiaiturrietako iturburuan aterako dira (edatekoak behinipehin; Agauntza errekarako direnak, bertatik bideratuko dituzte).

Une honetan, euri-jasarik denean (Abuztuaren 31ean izan zen bezala) Ubedi inguruko lohi eta zabor guztiak berekin ekartzen ditu urak eta Irailaren 1ean uraren ordezkatzat etorri zen Ataun eta Lazkao iturrietan nahiz Ordizia eta Beasaingo askotan, harik eta azkeneko hauetan arazoak konturatzearan giltza itxi eta hornikuntza hori gabe gelditu ziren arte.

Honetaz at, eta Beasainen bertan ere, Makinetxeo lurpeko ura ezinbestekoa bezain estimagarria bada ere, burdin oxidoz aseta ateratzen da eta Loinazko Araztegiaren daogen iragazketa-sistemak, ez dio ezer asko kentzen, ondorioz jantzi guztiak herdoil-kolora eman da uzten dituelarik. Metal-ur hori edateko modukoa da, baina jantziak zikintzen ditu.

Aiaiturrietan araztegiak izango ez denez...

Labeoko urtegia bukatzen denean, urtegi-ko ura, oraingo Aiaiturrietakoa baino garbiagoa izango da berez, bertan beti ere jalkinak beherantz egingo dutelako, baina ur hori ordea, Ubediko leizean behera sarrereziko da eta euri-jasetako beste euri-ur eta berorien arraste guztiekin batera joango denez, arazoa, oraingoa berbera izango da uraren gardentasunari dagokionez.

Eta «izango da» diot, ezen zentzuzkoena Aiaiturrietan araztegi bat ipini eta ur garbia beherantz bidaltzea dirudien arren, Gipuzkoako Foru-Aldundiko Lurralde-Antolaketa

eta Inguruneke Departamentuak berriki kaleratutako «Ura,Bizia da» lauorrikoan esaten denez, ura edangarri bihurtzeko instalazioetan, ez bait da azaltzen Aiaiturrietan araztegia egiteko asmorik (Arriaran, Amundarain, Ibiur eta Andoain bakarrik agertzen dira).

Beraz, ur eskasiatik (oraindik ere herri batzutan inoiz badena, baina urtegiak egitean izango ez dena) ura izatera pasatzen ari gara eta Labeoko urtegia amaitzean, gutxieneko hornikuntza bat bederen ziurtatuko da, baina zein kalitatetako? Lehen urik ez; orain edo hobeto esanda gero, ur lokaztua euria egiten duen bakoitzean. Ubediko leizean sartzen diren euri-ur eta lohi guztiak berekin dituen ura noski.

Baina arazo honetan, Gipuzkoako Foru Aldundia da lehengo erantzunkizuna duena, berak egin ditu eta Gipuzkoarako hornikuntz egitasmo guztiak. Eta jadanik Lurralde-Antolaketa Departamentuaren buru egondako Diputatu jaunek zerikusirik baldin badute ere, ez dute txikiagoa nire ustez horien aholkari izanik Departamentu horretan lanean diharduten teknikariek. Azken finean, horiek gauzak nola aurkeztu, hala erabaki ohi dira gauza hauek eta.

Aiaiturrietako araztegi batek leharkeena baino errendimendu gutxiagoko Obra Publikorik egin da bazterretan, milioi-andana ederra xahututa. Ba ote da ur garbia baino gauza beharrezkoagorik? Nik zeuoi opa diuzet bihotz-bihotzetik eta hilabete baterako,

URA, BIZIA DA. — EL AGUA ES VIDA

HORNIGURA ETA SANEAMENDUO PLAN OROKORRA
PLAN INTEGRAL DE ABASTECIMIENTO Y SANEAMIENTO

Hemendik aurrera, garai bateko kutsadura ezin izango da Urumean ikusi.

aurtengo Irailaren 1ean gure etxeko iturrietan izan dugun lokatza. Badira Goierrin bat eta bi baino gehiago, etxeko ikuztailuak eta ur-berogailuak izorrotuta gelditu direnak. Zuen axolagabekeriarentzat ez legoke zigor hoberik.

Bada ordea salatu beharreko beste erantzunkizunik ere. Beasain, Ordizia, Lazkao eta Ataungo alkate eta zinegotziak ere nolarebait erruduntzat hartu beharra dago, Diputazioako Departamentu horri, gauzak behar bezala egin ditzan zorrotz ez eskatzea-gatik. Kargua orain hartu berria duzenok, baduzue non mugitua. Ea portatzen zareten.

Sanitate Publikoaren erantzunkizuna

Esan beharra dago baita ere, erru handia dutela guzti honetan Sanitate Publikoaren arduradunek. Hauek, kloroaren bidez bakteriak akabatuz gero, ura, edateko modukotzat ematen dute eta inork ere ez du ezer salatzen. Birusik ez da agian izango, baina Irailaren 1eko uretan zetozen koloideak eta lohiak nahiz hareak, zopa, eltzeko eta egositako janariekin nahiz gordinik iturrian «garbituta» jandakoekin batera irentsiz gero, ez da harrigarria izango hemendik urte gutxira herri hauetan jende multzo on batek giltzurrunak eta maskuria harriz eta hareaz betetazate.

Aiaiturrietako urak iragazi beharra dago eta hori da bide bakarra euri-jasak direnean ere, iturrietan ur gardena izateko. Ez dago eskubiderik, zergak ordaindu eta iturrian honelako ura izateko.

MURUMENDI

kutsadura bait dute eta batzu hasi dira beren depuraketa berezia egiten eta «hau egiten duten neurrian ur horiek kolektorera bideratuko dira baina kasuren batean, ur horiek tratatu arren ezin izango dira kolektorera pasa». Gaur egun Uru-mearen kutsadura kaltegarria PH kopurua (azidoa) da, ez organikoa. Zer egin urak tratatu arren kolektoreak onartu ezin dituen ur horiekin?

Entrepresen «bizioak» kontrolatu beharra

Hemendik urte batetara, 1988. urterako Urumea ibaiak ez du organiko kutsadurarik izango, honi zenbait entpresen depuraketa berezia gehitzen badiogu egoerak izugarritzko aurrerakada jotzen du. «Erakunde instituzionalek kontrol zuzena eman beharko dute, beste enpresa horrek botatzen dituen bezalako urak gehiago jaurti ez daitezten, erakundeek hori zaindu behar dute derrigorrez. Inbertsio garrantzitsu bat egin ondoren, onartezina da bi edo hiru entpresengatik Urumea ibai larriki kutsatua izatea» baieztu digu Izok. Entrepresak subentzioak jasotzen dituzte depuraketa sistimak eraiki ahal izateko.

Diputazioaren betebeharra urak garbi uztea zen Mendi Zerbitzukoek izokiaren berrezartzeari ekin ziezaioaten. Elosegiren ustez ez da utopiarik, aste honetan bertan espezialista frantses batzu etorriko zaizkigula eta Arantzadi Elkartea ere, lanean ari dela azpimarratu digu.

Lokatza, enkauzamendua, dragatzeak...

Bestalde, ibaiaren behe aldean, itsaso-

ratze inguruan, lokatz handiak daudela nabaria da. «Lokatza hauek aspaldidanik ari dira pilatzen inguru horietan. Orain 50 urte ere bazeuden baina Amara auzoaren sorrerarekin (50.000 biztanle) lokatz organikoen kopurua izugarri handitu da eta gainera, papelerek zuzenki jaurtitzen zuten zelulosa pelikula kontutatan izaten badugu ibaiaren hondoa zaila dugu arrain bizitzarik aurkitzea. Horregatik, dragatzea den guztia mesedegarri da ibaiarentzako. Lokatz eta zelulosa pelikula hori kendu edota mugitzen dugun neurrian ur osasuntsuagoekin topatuko gara».

Nafarroako herrialdean gedar mehatze batzu daude eta ekologisten ustetan dragatzeak ez du zentzurik lokatza sortzen duten zioak ekiditen ez badira. Diputazio-koentzat mehatze hauek, beruna izan arren, ez dute gehiegirik kutsatzen eta sortutako lokatzak sortu diren zaborte-giengatik dira. «hala ere, «Confederación del Norte de España»k hori konpontzeko proiektu bat egina du eta «Lan Publiko eta Hirigintza Ministeritzaren baimenaren zain dago».

Ibaiak sedimentazio prozesuan

Gipuzkoako ibai guztiak sedimentazio prozesu batetan daude, honela, Hernani inguruko zonalde uholde-arriskuan egotea ez omen da harritzekoa, «arazoa ez da mehatze horiena soilik, ez da orain sortu, 300-400 urte baizik. Hemen zeuden burdin olak egur asko behar zuten eta baso handiak moztu ziren. Horregatik orain ibaiak jasaten dute honelako erosio garrantzitsua».

Hain eztabaidagarria den enkauzamendua arazoa ere ikutu nahi izan dugu. «Lehen baratzeak soilik ureztatzen ziren Hernani aldean baina gaur egun ibaiaren ertz-ertzean etxeak, industriak... denetarik eraiki da eta uholdeak gertatuz gero, galera askoz handiagoak sortzen dira», Izkoren ustez eta enkauzamendu bat egin ez gero, Elosegik aitortzen du: «ibaiaren hondoa ez da ezertarako ikutuzten, ertzetan soilik egiten dira lanak eta eraikitako hormek, jakin badakigu, oztopoak ipintzen dizkio ibai ertzeko landaredi eta faunari».

Egina dagoen plana betez gero eta oraindik arazoak sor ditzaketan industriak kontrolatuz gero, ibai guztiz garbi izanik gabe, aurrerakada izugarria eman-gu duela aitortu digute.

«Ibaien kaudala, ur bilketa, presak, erregulaketak... beste kontu bat dira baina horietako ere proiektua badago. Lehendabizi uren kalitatea hobegotu nahi dugu eta gero, bigarren urratsari ekin beharko diogu. Urumea bere osotasunean tratatu behar da». Hala bedi.

N. ARRASTOA

Ertzantza aldatzeko eta hobeagotzeko
alternatiba bat prestatu du ERNEk:

«Ertzantza militarista, autoritarioa eta zentralista da»

**ERNE 85.eko Azaroaren 24an sortu zen, Ertzan-
tzak urte t'erdi baino ez zituela artean. 86.eko Ur-
tarrilaren bukaeran Zuzendaritza Batzordeak
egindako zenbait deklarazio zirela eta zazpi espul-
satu izan ziren: sindikatoaren buru osoa. Epailea-
ren sententzia aldeko baten ondoren lanera buelta-
tu eta ERNE sendotzen jarraitu dute. Lan arazoak
alde batera, ez datoz bat gaur egungo Ertzantzare-
kin eta alternatiba bat prestatu dute, informazioa
eta formazioa landu eta 'Ke Pote' aldizkariaren ze-
ro zenbakia argitaratzeaz gain. Bilboko egoitzan
hitzezin dugu.**

**ARGIA.— Zertan bukatu da espul-
tsatuen afera?**

ERNE.— Garai horretan gertakizun
grabe bat izan genuen: tiro egiteko ja-
rreran agertu ziren ertzain batzuk desa-
lojatu behar zuten txabola baten
aurrean, prentsa guztian. Ertzantzari
eman nahi izan zitzaion irudia lur jota
utzi zuen horrek berehala. Demarkazio
horretan ezin arituaz gain, desalojatu
behar zuten txabolistak koktel molotov
bat bota zuela izan zen aitzekia. Nahi-
koa zuten eskabadora bertan zegoela
abisu ematea eta berarekin hitzegitea.

Hori zela eta prentsaurreko bat
eman genuen. ERNEren zuzendaritza
batzordekoek esan genuen ertzainen
lehen promozioaren formazioa oso es-
kasa izan zela eta ardura puesto guz-
tiak 'dedokraziaz' erabaki zituztela.

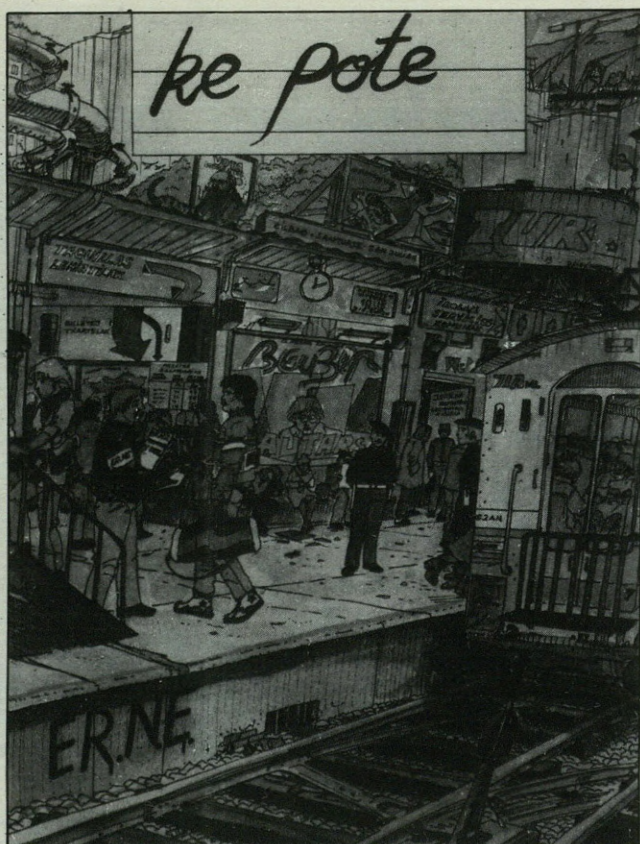
Gertatu zitzaigun Azaroan aurkeztu
arren, eta ustez legalki osatutako sindi-
katoa izan arren, inskribitu gabe zego-
la despatxo batetik bestera zebiltzalarik
gure abogatuak. Prentsaurrekoan sindi-
kato moduan hitzezin genuen eta hori-
xe aprobetxatu zuen Barne Kontseilari-
tzak: legalki sindikatoa ez ginela esan,
funtzionario hutsak ginela esan eta
Eugenio Ibartzabalek, prentsa guztia
konbokatuz, iragarri zuen disziplina fal-
tak egiteagatik zazpi ertzain espulsa-
tuak izan zirela. Disziplina faltarik ez
genuen bakar batek ere. Barne Kontsei-
lariatzak sindikatoaren kupula ebaki
zuen.

**A.— Dena dela berriro izan zine-
ten onartuak.**

E.— Hilabete batzuk geroago Bilboko
epaitegiak gure aldeko sententzia eman
zuen eta onartu behar izan ziguten la-

Endika Etxeandia, ERNE sindikatoaren Idazkari Nagusia.

**«Ke Pote»
aldizkari jaio berria.
Sarreran dionez
«euskal gizarte
demokratikoa-
ri onargarri egingo
zaion polizi-eredu
bakarra» defenditzen
du ERNEk.**

nean. Hori zela eta zerbitzutik alden-
tzea erabaki zuten, sei urtez. Horrela-
korik ez da gertatu ez eta estatu espai-
noleko polizia gorputzetan.

Guzti honek garbi erakusten du Bar-
ne Kontseilaritzaren autoritarismoa.
Kontutan hartuta Euskal Herriak polizia
espainolak utzitako herentziarekin
amaitu nahi zuela, eta gorputz berri bat
nahi zuela, izaera demokratikoa...
ikusi besterik ez dago zer egin zuten.

**A.— Ze aldaketa izan ditu ERNEk
ordutik hona?**

E.— 'Aldaketa' ez da hitzik egokiena.
Orduko ertzainen erdiak baino gehiago
hartu zuen parte ERNEren sorreran.
Halako frustrazio eta mingots gusto bat
geneukan guztiok Ertzantza ez zelako
Euskal Herriak behar zuena. Ordutik
hasi ginen alor hori berreskuratu na-
hian, benetako profesionalak izan na-
hian, orduan etorriko bait litzateke Eus-
kal Herria gurekin bat; ordaintzen du-
ten polizia jendeak nahi duena behar
delako eta ez eskaintzen zaiena. Hori
da ERNEren klabea. Alde horretatik ez
dugu 'aldaketa'z hitzegi nahi baizik
eta garapenaz. Alde horretatik sortu
genuen ERNE barruan estudio batzorde
bat, justiziaren alde progresista hala no-
la laborala lantzeko. Informazioa eta
formazioa zaindu behar genituela atera
genuen horretatik. Eta bi arlo horietan
egin dugu lan.

A.— Ze lan klase?

E.— Informazio orri mordo atera
dugu. Formazioan, mintegiak eta anto-
latuz, zera galdetu diogu gure buruari:

ze sindikato da ERNE? Ze polizia eredu
da Ertzantza? ERNE sindikato korpora-
tibista zela ikusi genuen. Ertzantza be-
rriz militarista, autoritarioa eta zentra-
lista zela ikusi genuen. Eta hori Ertzan-
tzak zibila, demokratikoa eta autono-
moa izan beharko zuenean. Ertzantzak
ez zeukan zerikusirik sortu aurretik
sondeoetan jendeak eskatutakoarekin.
Ertzantzak ez ditu 'protección civil' eta
'seguridad ciudadana' ren paperak bete-
tzen, lehengo poliziaren modelo berri
bat bilakatu da traje ezberdin batekin.
Gauza zibil bat behar zuen hiritarren
arteko arazoak konpontzeko, baina
beste polizia bat egin da.

**A.— Horren aurrean ze jarrera
hartu du zuen sindikatoak?**

E.— ERNEk aurtan aurkeztutako pla-
taforman, oporrak, diru-kopuruak,
lan-istripuak eta abarrak kontutan iza-
teaz gain, lehenengo partean, oinarri-
koan, Ertzantzaren birmoldatzea plan-
teatu genuen, hasiera batean sondeo-
tan jendeak nahi zuen Ertzantza hura
lortze arren. Horrek esan nahi du da-
goena botatzea eta birreraikitzea. Bar-
ne Kontseilaritzak erantzun zigun par-
tez parte ikusi behar genuela arazoa.
Lan-saria pittin bat igo eta nahikoa
izango zutela pentsatu zuten. Egun gu-
txi barru jakingo duzu ERNEk mugitu-
ko duena oinarritzko planteamenduari
ez zaiolako erantzun. ERNEk, Ertzantza
aldatzeko eta hobeagotzeko alternatiba
bat prestatu du. Gure gizartearen sekto-
re oso garrantzitsuak inplikatu nahi di-

tugu horretan. Izan ere, 13.000 kosta-
tzen zaio Komunitate Autonomoari ur-
tean Ertzantza mantentzea. Retolazari
gustatuko zaio dagoena, baina Euskal
Herriari?

**A.— Sindikato bezala hazi egin al
da ERNE?**

E.— Eten gabe. Beti.

**A.— Zenbateko inplantazioa dau-
kazue Ertzantzaz?**

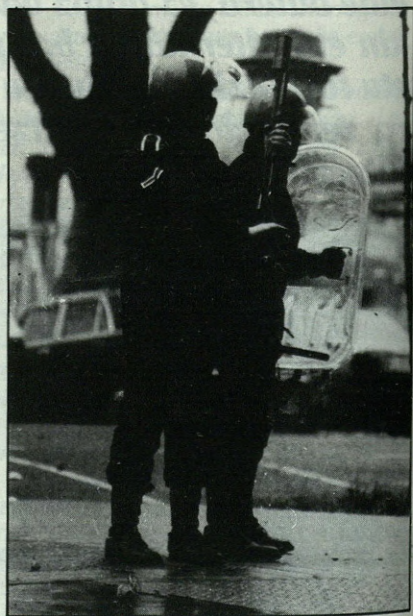
E.— 3.500 ertzain gara orain eta ER-
NE n milia inguru gaude. Horrezaz gain
'sinpatizantea'k daude, beldurra dela
eta ELA-Ertzantzaz daudenak. Hautes-
kundeak eginez gero badakigu erabat
irabaziko dugula, baina badakigu baita
ere prentsan islada izango duen sindi-
kato bakarra, Barne Kontseilaritzak so-
laskide bezala hartuko duen bakarra
ELA-Ertzantza izango dela. Sortu gine-
nean gutun bat bidali zuen ELA-Ertzan-
tzak gure afiliatu bakoitzaren etxera
'españolista'k ginela esanaz. Mamuak
erabiliz eta Barne Kontseilaritzari zaion
beldurrarekin jokatu izan dute beti.

**A.— Zein dira ERNEk lortu nahi
dituen puntuak?**

E.— Eusko funtzionario gorputzare-
kin parekatzea eskatzen dugu, hasieran
bezala, eta Ertzantzaren birplanteaketa
lehen aipatu dugun moduan.

**A.— Epe luzera ze bide dauka ER-
NEk?**

E.— Planteatzeko daukagu. Epe labu-
rrean garbi daukagu. Luzera begira, se-
guruenik, mendealdeko poliziaren
ikusten da gurea bezalako sindikatoak
sortzen direla, borondate handi batez,

**Eusko funtzionarioen
gorputzarekin parekatzea
nahi du ERNEk ertzaintzat.**

bada, arazo puntual bat dagoelako. Arazo hori konpondu eta sindikatu horiek berezko pisurik gabe geratzen dira. Derrigorrezkoa ematen du orduan sindikatoaren hurbiltzea Sindikato Zentral handi batetara. Duela urte bete eskatuta informe bat prestatu dugu, Urrian, Batzar Nagusian aurkeztuko duguna. Sindikato Zentral bakoitza zer den eta ERNEri zer eskaintzen dion aztertu dugu. Gero ikusi beharko dugu independente jarraitu, nahiz eta jakin epe luzera irtenbiderik ez daukala horrek, edota Sindikato handi baten arri-mura etorri. Erabakia ez dago orain hartu beharrik. Atzera daiteke, baina komeni da alde aurretik pentsatua izatea.

A.— Ez dizut galdetuko noren arrimura joango zareten...

E.— Ez, ez; gainera jendeak ez du ulertzen 200 lagunekoa batzar batek ez izatea aukera politikoz zehatzik. Bada ez. Gertatzen da Zuzendaritza Batzorderako hautatzen den jendea politikoki markatu gabea dela. Laguntasuna eta gehiago baloratzen dira. Estimulo politikoa negatiboa eta dena izan daiteke horretarako.

A.— Balorazio politikoak egin izan ditu ERNEk: ETArekiko negoziazioaz, Nafarroa eta Komunitate Autonomoaren batasunaz...

E.— Uste dut kontsiderazio maila oso oinarritzko batzuk badaudela 'politikotzat' jo ezin direnak. Hiritar baten oinarritzko nazio sentimenduak ezin jo dira politikotzat. Nafarroa Euskal Herria dela esateko ez da froga handirik aurkeztu behar. Ebidentea da.

A.— ETArekiko negoziazioa dela eta...

E.— Sindikatotik Eusko Jaurilaritzaren enkarguz 'espertoek' egindako informera jo genuen. Luze aztertu dugu lan hori eta oso baliagarria iruditu izan zaigu beti. Eta hor esaten den bezala Euskal Herriak jasaten duen arazo politikoa ez da konpontzen 'destakamentoak' bidaliz Norteko probintzietara' edota polizia lokala lagunen eta auzoen pertsekuzioan inplikatur. Arazo guzti hau politikoa da eta politikoak ez dira gauza, beren banidadeak medio, arazoa konpontzeko. Ez dute zezena adarretatik heltzen.

A.— Beste polizien sindikatuekin ze harreman dituzue?

E.— ERNE sortu zenean telegrama asko jaso genituen estatu mailan polizia berritu nahi zuten sindikalisten aldetik. Batzuk hitzaldiak ematera ere etorri ziren. Bisita batzuk ere egin dizkiegu... baina ERNEren sorreratik garbi izan dugu ez dugula inolako polizia sindikaturekin harreman formalik izango kolaborazio mailan, baldin eta ez badituzte oinarritzko puntuak onartzen, hau da, ERNErekin bat egin estatu espainoleko okupazio indarrak Euskaditik aldegin dezaten, eta, Ertzantzaren hedatzearen alde agertzea estatutoaren mugetatik ere gaindi.

A.— Komunitate Autonomoko Udaltzainekin izan al duzue kontaktorik ERNE integratzeko edo?

E.— Ez. Lege mailan ezberdin diren bi gorputz ezberdinen ardurak jaso beharko lirateke bat egitekotan. Baina hain da izugarria Ertzantza barruko konfliktibitatea! Izatekotan beste idaz-

karitza bat beharko litzateke horretarako ERNE siglen aspian.

A.— Kasu askotan ez al du Ertzantzak Udaltzaingoa ordezkatu honen kompetentzian?

E.— Bere eremutik kanpo askotan ihardun du. Parlamentua benetazkoa balitz aktuzio asko esplikatut beharko lirateke. Ertzantza dagoen herri batean zerbait gertatu, telefonazo bat jo eta ertzainak ateratzen dira. Edozer gauza egin eta seguru alkatea eta zinegotziak direla azkenak gertatu denaren berri izaten. Jakin nahi nuke alkateek, kenda hasierako bisita ofiziala, ba ote daiten zenbat arma, zenbat lagun, ze egitarazu daukan herri horretan ezarritako Ertzantzak. Eta alkatea da herri bateko agente bakar eta gorena, Cuerdak Gasteizen esaten duen moduan.

A.— Policia Nacional-a, Goardia Civil-a eta Ertzantza. Arazoak? Kolaborazioa?

E.— ERNEren batzarretan komentatutakoak, edota lankideek esandakoak ildo beretik doaz beti: ez da arazorik sortzen ze berehala konpontzen bait dira. Gorputz ezberdinen agertzea Ertzantzaren alde konpontzen da beti. Estatuen indarren kontrako atentatu bat dagoenean beraiek arlo teknikoak enkargatzen dira: leherketa etabar. Ertzantzak berriz atestatua egiten du: karretera... Zailagoa da informazio mailan seguruen dagoeneko eman den zenbait gauzatan sartzea. Estatutua erabat bete gabe dagoela eta, agian, ez dago konfiantza handiegirik elkarren artean.

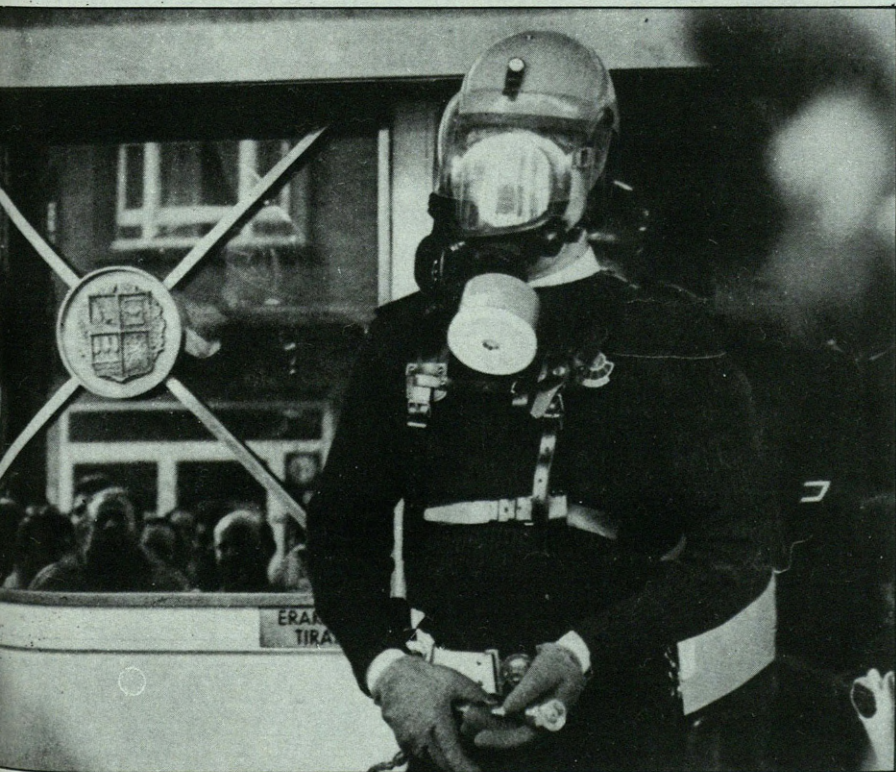
A.— 'Zipaioa'k, 'De verde, de azul, de marrón un cabrón es un cabrón' bezalakoak entzuten dituzuenean, zer sentitzen da?

E.— Ea eta bakoitza nola harrapatzen duen. Bada erantzuten duenik 'bai, baina ERNEkoa naiz'. Edota aldrebes. Mobida batean neska baten atzetik zihoan ERNEko bat hala agindu ziotela. Neska gelditu, buelta eman eta 'Encima serás de ERNE' bota eta bukatu zuten karrera.

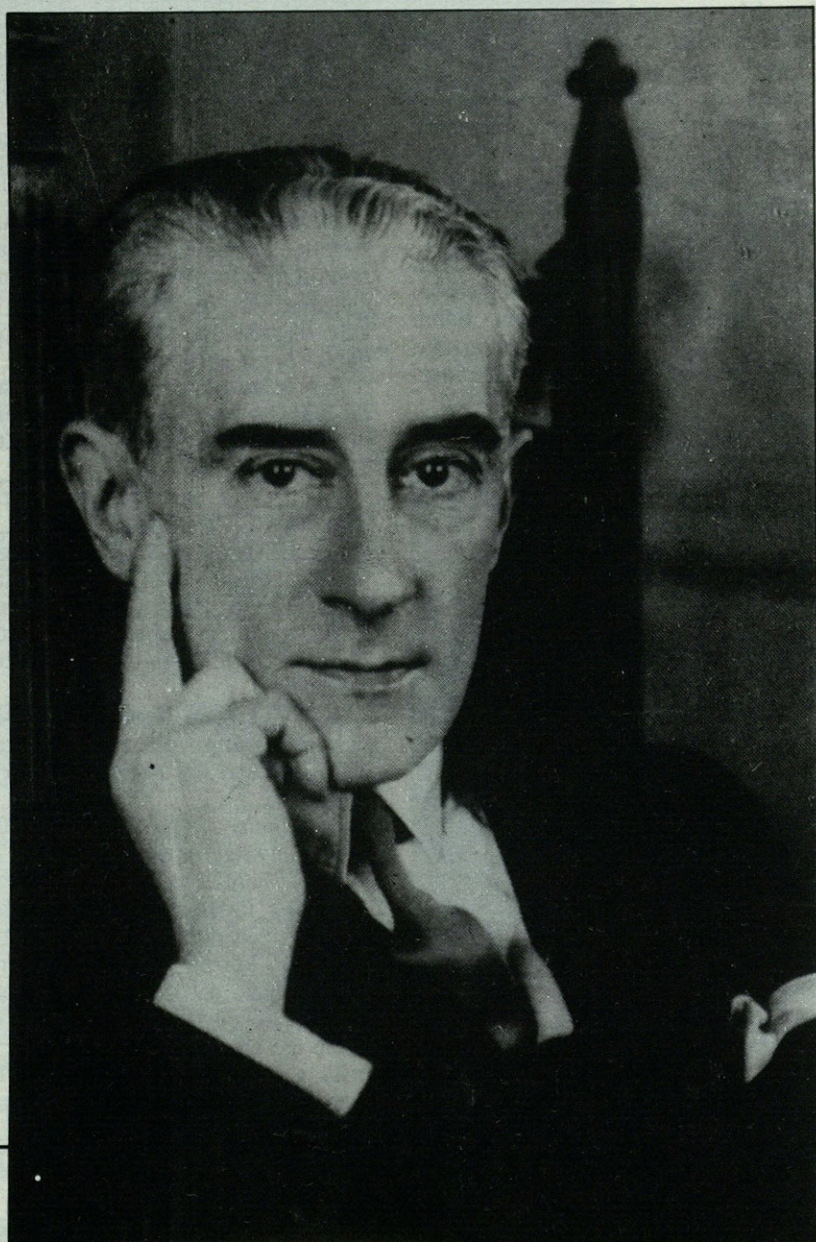
A.— Pertsona bezala kontraesan sakonak izango dituzue, esaterako, beltzez jantzi eta kargatu behar duzue...

E.— Unidate berezi horretan apuntatu zarenean gertatzen da hori eta antifazarekin joaten zara. Filosofo edo soziologoek Euskadiko giro eskizofrenikoa aipatzen dutenean kontutan hartu disoziazio horren puntu gorena ertzain aktuzio bat dela. Ertzaina formazio gutxiko pertsona da askotan, erreflexio gutxikoa eta kortozirkuito grabak gertatzen dira batzutan. Ertzantzaren gertatu izan da suzidio deklaratu- ren bat eta estalitakoren bat ere.

JOXE MOLLARRI

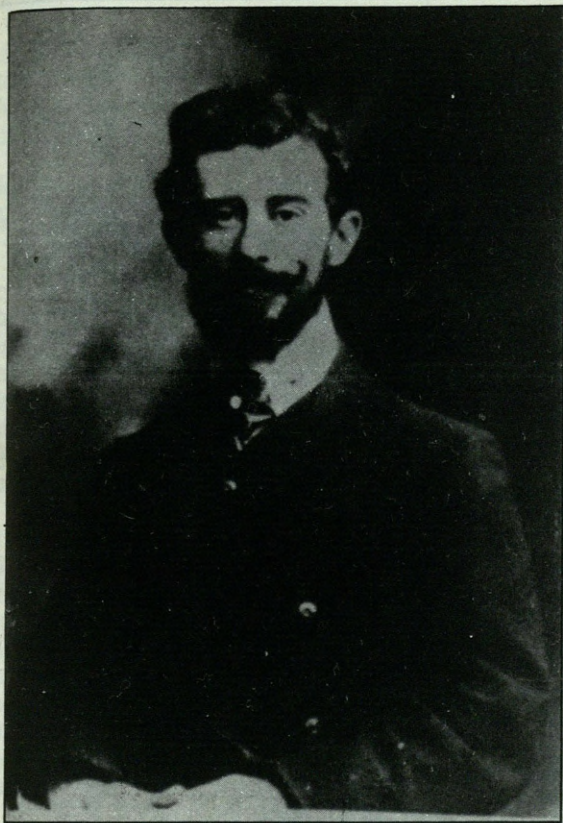

Ravel, Euskal Herriak emandako musikorik onena, urteurrenaz oroitzuz

Jende asko egongo da gure artean Ravel euskalduna izan zela ez dakiena. Jende gehiegi, zoritxarrez. Euskalduna izan zela diogunean, hauxe esan nahi dugu: Euskal Herrian jaio zela, eta euskaraz mintzatu zela bizitza osoan.

Batzurentzat, ordea, hori ez da nahikoa «Boleroa»ren egile ziburutarra euskal musikotzat jotzeko. Guk eztabaida hori ere mahai gainean jarri nahi izan dugu, zenbait gonbidatu jakitunen eritziak bilduz. Auzi horren gainetik, halere, mundu mailan estimatua den musiko honen bizitzako zenbait pasarte gogoratu nahi izan ditugu. Ezagutza mailan, bederen, berreskuratu nahi izan dugu Maurice Ravel, gure artean presentago bilakatu. Data egokia dugu horretarako.

Ravel, hogeitaka urte zituelarik, Pariseko musiko baten trazak ziltuen goitik behera. Gerora itxura hori aldatuko zuen, bizarra eta mustatxak moztuz.

Ravel da, inongo dudarik gabe, Euskal Herriak eman duen musikorik unibertsalena, ezagunena eta bere konposaketetan kalitaterik handiena lortu duena. Bere euskalduntasunari buruz eztabaida frango biztu ohi dira, baina guk oraingoz gerorako utziko ditugu, orrialdeotan zehar izango dugu horretaz iharduteko aukera eta. Hori baino lehen, bere bizitzari eta lanei gainbegirada laburra egiteko asmoa dugu.

Ama euskalduna, aita suizarra

Itzulerarik gabeko gaisotasun batek jota hil zen Maurice Ravel Delouarte, 62 urte zituelarik, bere bizitzako koka-leku finkoena izan zen Parisen. 1937ko abenduaren 28an izan zen data tragiko hura, aurten bi hilabete barru 50 urte beteko direla. Berez Euskal Herriarentzat hain tragikoa izan zen urte hartan, musika aldetik ere xehetasun hura gaineratu behar. Hori xe da aurten —eta orain— hau bezalako dossiera Raveli eskaintzearen arrazoina, aitzakia hobe esanda. Baina data alaituagoetatik has gaitezen. Bere eskutik irtendako ohar biografiakoa dugu hau xe:

«Ziburun jaioa naiz, Pirineo Beheetako udala, Donibane Lohizunetik hurbil, 1975ko martxoaren 7an.

Nire aita, Versoix-ekoa, Léman lakuaren ondoan, injiniari zibila zen. Nire ama euskal familia zahar batetako zen.

Hiru hilabete nituela, Ziburutik alde egin eta Parisera joan nintzen, harez gero han bizitu naizela».

Euskara ama hizkuntzan, baita Parisen ere

Euskal Herria hiru hilabeteko adinez utzirik, hona hemen aurkitzen dugun lehenengo datu harrigarria: bere ama hizkuntza, ttikitatik ikasitakoa, euskara izan zen, frantsesarekin batera seguru aski. Ttikitatik ezagutu eta ez zuen sekula ahan-tzi. Euskara ahan-tzi gabe gordetzearen arrazoiak bat haxe izan zitekeen: Parisen bere amaren izeba bat bizi zen, Gaxuxa, frantsesez ia fitsik ez zekiena, eta bi emakumeen arteko elkar hizketek eman zioten Ravelen Parisko etxeari euskal giroa, euskara gordetzeko ezinbestekoa.

7 urte zituelarik hasi zituen piano-ikasketak, baina nonbait ez zen oso ikasle fina, aitzak irakaslearen soldataren parekoa eman behar izaten bait zion semeari sari gisa klaseei muzin ez ziezaien. Bestetik, aski garbia dirudi Ravel ez zela inoiz oso pianojo-

Maite Idirin:

«Ravelek bere burua euskalduna sentitzen zuen»

Ravel normalki ez da kontsideratzen euskaldunon artean euskal musiko edo konpositore bezala. Baina hori, nahi baduzu, da Ravel ez delako sartu nazionalismoaren musika horretan, Guridi, Donostia edo Sorozabal bezala. XIX. mendearen barruan izugarri fuerteak dira nazionalismo musikalak, eta gure konpositore famatuena korronte horretan egon dira, eta bistan dena, Ravel ez da korronte horretan sartzen. Ravel beste bide autonomoago batzutatik joaten da, eta Europan nagusi zegoen korronte berri baten barnean kokatzen da. Nazionalismo musikala berandu heldu zen Euskal Herrira eta orduan iadanik Ravel beste bide batzutatik zebilen. XVIII. mendea alemanena izan zen bezala, XIX.aren bukaera eta XX.aren hasiera frantsesena da, Debussy eta Ravel-ekin batez ere. Beraz, Ravel bere musikaren aldetik ez da euskalduna, baina berak bere burua euskalduna sentitzen zuen. Gainera, berak Estatu frantsesean egiten du bere bizitza musikala, Parisen, baina gero ikusi behar da bere burua euskalduntzat duela, eta hori okasione askotan esaten du. Gaur egun ere, Ibarrondok edo Luis de Pablok, euskal musika egiten al dute? Ba ez dakit, baina euskaldunak dira.

Nik Ravelengan gehien bat estudiantu dudana musika bokala da, melodiak etabar. Hor baditu biziki gauza interesgarriak: greko kantua, etabar; baina niri beharbada gehien gustatzen zaidana orkestra-obra bat da: «Concerto en sol». Hori da gehien gustatzen zaidan obra, batez ere bigarren partea. Eta baita ere «Daphnis et Chloé», askoz modernagoa, ematen duen orkestazioagatik... Ravelen orkestazioak oso, oso aberatsak dira, hor dago bere abilezia eta arte handia. Hori bai, bistan dena «Boleroa» oso polita da, hori dudarik gabe...

Iparraldean sekulako ekitaldiak antolatuta dira Ravel omentzeko, baina ez euskaldunek antolatuta. Hemengo euskaldunek Ravel ez dute ezagutzen, eta Hegoaldekoek zer esanik ez. Hegoaldean badago Euskadiko Orkestra, eta Bilboko Orkestra, eta badago arrazoinik gehiago ezagutzeko. Zergatik ez da ezagunagoa? Beharbada Ravelen musika zaila delako joteko. Alde batetik, ez delako ezagutzen, eta bestetik oso zaila delako.

Pablo Sorozabal:

«Hemen ez zaio justiziarik inongo musikori egiten»

Mundu mailan figura bat da Ravel. Nik pertsonalki ezagutu nuen Bilbon. Bere lanekin kontzertu bat prestatu nuen Bilbon, berak zuzendu zezan eta hantxe eduki nuen berarekin mintzatzeko aukera. Munduko autoreez mintzatu ginen, baita euskal musikaz ere.

Noski Ravel euskal musikoa dela, Euskal Herrian jaioa, eta beraz bertakoa. Egiten duena ez dela euskal musika? Hori ideia okerra da. Musika unibertsala da. Musika ez da euskalduna, ez espainola, ez ezer. Musika musika da. Euskal estiloa bilatu daiteke dialektoetan... baina euskal musikaz mintzatzea? Musika autoktono bat definitu nahi izatea absurdoa da.

Euskal Herrian ez zaio Raveli justiziarik egin, baina beste edozein musikori ere ez. Usandizagaren 100. urteurrena pasatu da, eta bere hiru obra handietatik bakar bat ere ez da montatu. Zer ez da gertatuko bada Ravelekin?

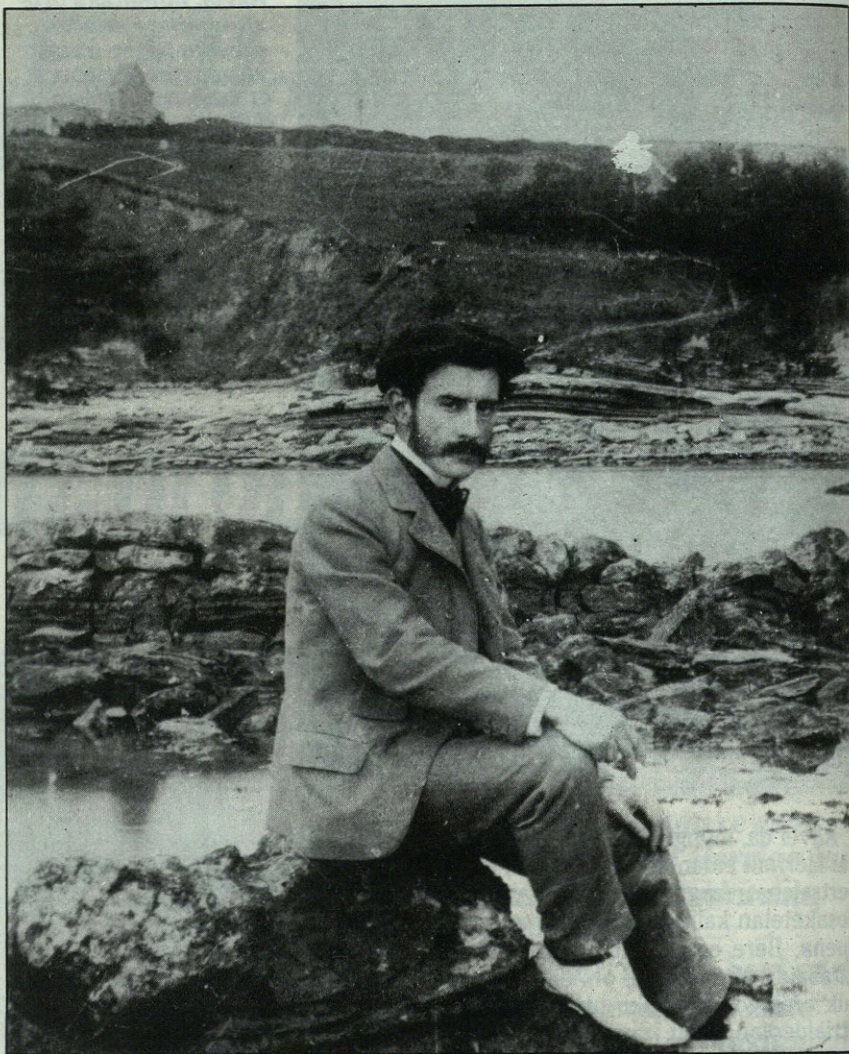

Tomas Garbizu:

«Ravelek zaina euskalduna zuen, baina gorputza ez»

Asko eta asko mintzatu dira Ravelen euskalduntasunaz. Badakite Ziburun jaio zela, eta horretatik sortu da uste hori. Baina ez da aski Ziburun jaiotzea. Ni usotegian jaio izan banintz ez nintzateke usoa izango, Garbizu izango nintzateke. Maitasunak gauza asko eragiten ditu, eta uste dut nahikoa dela Ravel euskalduna zela jaiotzaz, eta ez da gutxi, baina hortik aurrera gehiagorik ez eskatu. Niretzat, ezin daiteke esan Ravel euskal musikoa denik, gainera berak esan zuen ez zuela nahi «par principe» (printzipioz), ez zituela euskal gauzak ikutu nahi. Nahi izan balu, nahiko denbora bazuen, eta ez zuen egin. Ravel oso fran-

Ravel hil zela 50 urte

Donibanen itsasoratzen den Urdazuri Ibalaren ondoan egina da argazki hau, Ravel gazteak herri horretan balantzak pasatzen zitueneko uda batetan.

le birtuosoa izan. Bere dohain handienak musika sortze aldetik etorriko ziren. Orkestra zuzendari bezala ere ez zen aparta. Berak ere bazekien hori eta bere denbora gehiena bakardadean sortzeari eman zion.

60 bat obra, estilo desberdinenetan

Ravelen hezkuntza musikal osoa Parisko giroetan eman zen, eta horretxek markatu zuen hasieratik bertatik bere ihardun musikala. Ahantzezinezko garaiak ziren musika frantsesaren tzat, XIX. eta XX. mendeen muga-koak, eta sakonetik ari zen musika-berrikuntzaren barruan hartzen ditu Mauricek sustraiak.

Mende honetako lehenengo urteetan (25-30 urte dituelarik), «Apaches»

deritzen multzoen barruan koka genezake Ravel, haien xedea konposizioen bidez harridura eta berri-sentsazioa sortzea izaki, baina txokerik sortu gabe. Folklorearen iturburuak musikagileak txunditzen zitueneko garaiak ere baziren, eta Ravelek folklore grekoan kausitu zuen lehen obretariko batzuren inspirazioa. Baina Ravel, bizitza osoan ere, nekez sartu ahal izango da estilo baten barruan, eklektiko jarraituko du hil arte, eta agian horrexek ekarri zion lehenbiziko mementuetan begirune zabalagorik ez lortzea. Debussy-ren kasua, esate batera, alderantzizkoa izan zen, inpresionismoaren ildotik mugitu bait zen kasik osorik. Baina Ravelen konposizio inpresionistak, kasu, Debussy-renek adina kalitatezkotzat jo genitzake, huts egi-teko arrisku handiegirik gabe. Ele-

mendu berrien bidez harritu nahi izate hori izango da Ravelek bizitzan zehar idatzitako 60tik gorako obrak gidatu zituen konstantea.

Isila eta bakartia, keinu seriosekoa

Lehenengo obra 18 urterekin konposatu zuen, bere kantu greko paregabeak 25-27rekin, baina 30 urte inguru izan arte, ez zuen lortu nazioarteko errekonozimendu osoa. Urte haiek izan ziren «Rapsodie Espagnole» eta «L'Heure espagnole» idatzi zitueneko garaia, haien segidan bere gailurra suposatu zuten obrak idatziz segituz.

1904ean hil zitzaion aita, eta 1914eko gerrak apurtu egin zituen ordurarte Parisen ibili ziren musikotalde guztiak, eta munduan zehar barreiatu. Ravel, gerratik bueltan, lehenago baino askoz bakartiago ibili zen konposaketa mailan, baina musikari buruzko asmoak gazte-denborakoak mantenduta (lehenago aipatu dugun estilo-apurketari eutsiz). Gerran zegoelarik ere, ama hil zitzaion.

Gerraren ondoren, eta amaren galtzeak sortutako atsekabeaz, hutsune handia nabari daiteke bere lanean. Ravel berez oso gizon isila zen, keinu seriosekoa, baina data hartatik aurrera, are bakartiago, isilago eta serioasago bilakatu zen. Bakardade eta samintasun horretatik aurrera sortuko dira bere maisu-lanik famatuena, eta baita bere osperik handiena ere mundu mailan.

Haur-itxurakoa, gautxoria, bidaiaria

Raveli buruz dauden testigantzetatik atera daitekeen lehen konklusioa hauxe litzateke: jende guztiek diote gizon heldua zelarik ere ume itxurakoa zela, bere erreakzioetan zein ibilkereetan. Noski ez zela barrutik halakoa izango, baina bere itxura bai antza.

Parisko gazte-denboretatik hil arte mantendu zuen ohituretako bat, aldiz, gauez ibiltzearena izan zen. Ipar Euskadiko egonaldietan ere, gauez ibiltzea zuela maite esan ohi da, egunez etxean eta gauez kalean, orohar. Gautxoria genuen Maurice, dirudienez.

Sona hartu zuenetik, mundu guztian zehar ibili zela ere aipatu beharra dago. Trenez batik bat, Ipar Amerika eta Europa osoa zeharkatu zuen aitzakia musikak zirela medio, halaber Ekialde Urruneko herrialdeak. Euskal Herriira (Donibane ingurura zehazki) urtero egiten zituen hiruzpalau bidaiatxoek ere horren testigantza ematen digute. Donibaneko egonaldietan ere, etengabe bidaiatzen aritzen zen, mendiz zein errepedez Euskal Herriko bazter gehienak ezagutzera iritsi zelarik.

«Boleroa», Ravelen amaiera iragarria

Agian Ravelengandik gehien ezagutzen den lana «Boleroa» dugu (1928). Ameriketako ohorea eta arrakasta ezagutu zituen urteetan idatzia. Halere, 53 urterekin idatzitako lan honek bere

tsesa da musikaz, eta bi edo hiru hitz euskaraz jakitea ez da nahikoa. Ez zuen egin, eta nola ez zuen egin, ondo jendeak animatzea baina berak «printzipioz» ez zuen nahi izan. Ravelek zaina zeukan euskalduna, baina gorputza ez.

Baina Frantzian bizi behar da, e? Eta hemen ere bai. Nik Frantzia ezagutu nuen, han bizi izan nintzen eta haienztat Euskal Herrian jaioa izatea *pecata minuta* da, eta Ravelek oso garrantzi handiko musika frantsesa egin zuen. Eskola frantsesaren adierazgarrienetakoa da, eta oso berezkoa zuen hark hori.

Bestalde, ni Ravelen zalea naiz denean. Gauza asko dira gustatzen zaizkidanak, «Gaspard de la Nuit» eta... «Boleroa» kenduta, askoz hobeagoak badira: «Gaspard...», «La Valse»... Grazia handia zuen, zuztarretik ateratzen zituen eta buelta ematen zien, buelta osoa; bide batetatik joango zela pentsatzen zuen batek eta hura beste bidetik joaten zen. Hori zen haren eztena. Ni haren zalea zen.

Batzuk esaten dute 5/8 airea baduela, zortzikoarena. Bai, baina 5/8 konpasa besterik ez da! Nik eskribitu nezake zortziko flamenko bat, konpasa ez da nahikoa, mamia behar du izan euskalduna. Kanpoko askok dute 5/8 konpasa dute, baina ez euskaldunak, zarzuela egiten duten gehienek ere.

Ravel Euskal Herrian ez da asko aiatu, baina ez zuen hemengo obrarik eta! Nola aiatuko da hemen bada! Raveli Euskal Herriak ez dio goratu behar. Ravel mundu guztian goratua dago. Hemen badira beste batzuek goratuak, honako obrak egin zituztenak.

Donibaneko hondartzan garalko bainujantzi dotoreaz horniturik; antzeko egoeran jabetu zen heriotzera eramango zuen gaisotasunaz.

**Jose
Antonio
Arana
Martija:**

«Euskal musikaren historian handiena dugu Ravel»

Maurice Ravelen garrantzia euskal musikaren barruan, nik esango nuke goitik beherako handiena dela, zeren eta esan dezakegu Ravel dela euskal musikorik garrantzitsuen. Munduan ezaguna den aldetik, bera dugu handiena euskal musikaren historian. Kontutan hartu behar da nola Ravelen bizitza 1875etik gure gerrara arte, beraz nazionalismo garaian, orduan guk euskaldunok nahi izaten dugu garai hartan bizi izan ziren euskal musiko guztiak nazionalistak izatea; Guridi, Donostia edo Usandizaga bezala. Baina Ravel ez da kokatzen mugimendu nazionalista horretan, baina nahiz eta mugimendu horretan kokatu ez, Ravelen garrantzia gure musikan oso handia da zeren eta euskalduna zela dakitenek badakite Ravel izan zela euskal musikorik inportanteena.

Ravelengan zein lan maite dudana erabakitzeke, hor ere zalantzak ditut. Esate baterako, euskaldun bezala begiratzen badut Ravel, niri gehien gustatzen zaidana «Sol maiorreko kontzertua» da, piano eta orkestarako. Baina beste ikuspegi batetatik begiratz gero, hau da, abertzale edo euskaldun zentzu hori kenduz gero, nik esango nuke Ravelen obrarik onena «Esku ezkererako egin zuen kontzertua» dela. Bietan ikusten da pianoarekin egindakoak direla. Beraz, Ravelek gazte-gaztetandik erabili zuen instrumentua pianoa izan zen, pianista ona zen, eta ene gustorako pianoarentzat egindakoak dira onenak.

Dudarik gabe esango nuke euskal musikoak dela. Noski, guk uste dugu euskal musikoak direla euskal doinuak erabili dituztenak bakarrik. Eta noski, Ravel horren gainetik zegoen. Ez bakarrik euskal musikorik handiena, euskalduna gainera! Beste musiko batzu ez dira euskaldunak izan eta hor ditugu eredutzat, euskal musikotzat jartzen ditugu eta euskararik ez zekiten. Ravel euskalduna zen jaiotzatik eta bera harro zegoen euskaldun izateaz eta euskaraz hitz egiten zuen. Beraz, euskal musikoak da goitik beherakoa.

Ravelekin hutsune handia daukagu euskaldunok. Ez diogu justiziarik egin. Hasteko, gure artean ezezaguna da, eta askotan entzuten dugu horrelako galdera: «nola, baina Ravel euskalduna zen?».

Ravel hil zela 50 urte

1914eko gerra ibilgailuen gidari bezala egin zuen Mauricek. 39 urterekin tokatu zitzaion «Frantziako drapoa» armetan defendatzeko beharra.

obraren amaieraren iragarpen gisa joenezake. Lan hau amaitu zuenetik, eta ospearen gailurrean finkaturik, bere sorkuntz gaitasuna behera doa, eta bere bizitzako azken hamar urteetan apenas hiru lan gehiago burutzera iristen den. Beheratze-urte haietan, Espainia eta Afrika deskubritzen ditu.

1933an, Donibaneko hondartzan bainatzen ari zelarik, bere gaisotasuneko lehen aztarnak nabaritzen ditu: hanka eta besoetako mugimenduak

ezin ditu kontrolatu. 1938an hil arte, bost urtetako txarrerako eboluzioa jasau zuen bere gaisotasunak.

Hona hemen Ravelen heriotza bide hartuta, Arana Martijak bere «Euskal musika»n egiten duen gogoeta: «Ravelen heriotzarekin gure musikaren historiari dagokion aldi garrantzitsu bat mozten da, 1936-1939ko gerrak bortxatzen du gure kulturaren berbikundea eta. Arriaga eta Eslabaren bitartean gure herrian Erromantismoa sar-

tzen bada, Eslabaren heriotza (1878) eta Ravelen jaiotzatik (1875) gerrararte (1936) doazen 50 urteetan gure musikaren prozesurik interesgarriena gertatzen da, hots, herrikoitasunaren garaipena eta euskal musikuak Europarako bideetan finkatzea. Une hone-tan Ravel dugu, berez, euskal musi-kua eta batera unibertsala».

Ganbetea karrikako gizon bakartia

Bere bakantzak Donibanen ttikita-tik pasatu bazituen ere, badirudi Rave-lek Euskal Herria 30 urterekin birdes-kubritu zuela, 1905ean inguru. Hortik

partak. Ravelek etxean ezezik kalean ere euskaraz mintzatzen zen, eta bere euskaltzaletasunean garbizale ere ba-zen, musikan bezainbat. Beti ere, fran-tsetetik hartutako hitzak ez erabiltzen saiatzen zen mintzaldietan, baita eus-karaz idatzitako lerro urrietan ere. Egun batez, pakete bat eraman zuten Raveldarren etxera, eta amak esan zion semeari: «—So egizu!»; «—Zer dira horiek?», Mauriceren arrapostua; «—Rognonak»; «—Oi, ama, ez da errai-ten rognonak, giltzurriñak baizik!».

Era berean, euskarak orduan ere sufritzen zuen gibeleratze eta galtze prozesuak asko tristatzen omen zuen

Maurice Ravel hil baino bi urte lehenago Larrun mendiko gailurrean, Léon Leyritz adiskidearekin.

aurrera, bere Donibaneko egonaldia ez dira udaldira mugatzen, eta egon ohi zen garaietan ohitura finkoak har-tzen ditu. Oraindik bizirik daude Doni-banen honi buruzko oroitzapenak gor-detzen dituzten jendeak. Hauexek zi-ren bere leku maiteenak: egunez hon-dartza, bainua hartzeko; eta gauez, Louis XIV plaza, non musika-banda-ren kontzertuak oso-osorik entzuten zituen, eta azkenik Ganbetea karrika. Karrika famatu hau zen Ravelek gauez ibiltzeko gehien maite zuen to-kia.

Ikuspegi garbizalea euskararekiko

Marie Delouarte amak (Mayi ttiki, deitura maitekorrez) Mauricerengan biztutako euskararen suak hortik aurrera sortzen ditu lehenengo txin-

Ravel, Donibaneko hainbat jenderen testigantzetatik ondoriozta daitekeen- ez. Testigantza horien datu gehiago Piarres Narbaitzek idatzi zuen «Ravel» liburuan kausi daitezke.

«Zazpiak Bat», amaitu gabeko proiektua

Askok eztabaidatu da Ravelen euskal sentimenduaz eta izaeraz. Erreportaia honen alboetan doazen eritzietan ere, guztiak ez datoz bat. Datu batzu ema-tera mugatuko dugu gure oraingo egi-terkoa.

Larrun mendira ibilaldi neketsua egin zuen adiskide batzurekin batera. Handik bueltan hauexek izan ziren bere hitzak: «*Nekatua naiz, baina lilu-raturik. Han goitik, nire oinetan hiru euskal probintzia ikusi ditut: Lapurdi, Nafarroa eta Gipuzkoa. Horrexek pie-*

Eta Ravel bere aberriarekin oso harro zegoen musikoa izan zen. Beraz, guk ez diogu eman Raveli berak merezi zuen tratua. Ravelen pertsona musiko bezala munduan zehar estudiantua da, eta Eus-kal Herrian hiru estudio bakarrik daude Raveli buruz egindakoak (Isidoro Fagoa-ga, Enrique Jorda eta Piarres Narbaitz). Goiko mailan, ikerleen artean hori bes-terik ez badago, herrian edo beheko mailan oso tristea da Ravel ez ezagutzea eta Ravel euskalduna zenik ez ezagu-tzea.

Javier Bello Portu:

«Ravelen errepikak egiteko moduan euskal airea dago»

Niretzat Ravel euskalduna da: Zibu-run jaio zen, eta gero beti hona al-dera etorri zen, bere bakantzetan, den-boraldi libreetan, eta beti erraiten zuen Euskal Herriaz «nire sorterrria». Gero nik ez dakit Txindoki euskal mendia den edo ez, euskaraz edo erderaz idatzia da-goan, eta gauza bera esan genezake La-rrun, Aralar edo Aizkorri. Hor daude, eta ez dakit euskaldunak diren edo ez, ez bait dute oraindik hitz bat ere egin. Ni Raveli buruz liburu bat idazten ari naiz, eta hortxe hauxe esaten dut. Rave-lek itsasoa asko maite izan zuen, eta Pa-ri-setik itsasora joateko ehun eta gutxi kilometro eginda aski zuen, baina urte-ro hiruzpalau aldiz egiten zuen Paristik Donibaneraino bidaia, zortzirehun eta gehiago kilometro. Horrek niretzat zer-bait esan nahi du.

Euskal musikaren barruan konflikto handia egon izan da beti euskal musika ba ote dagoen, euskal kantuak eta eus-kal melodiak ba ote dauden. Nik diot XVI. eta XVII. mendeko egileek, Antxie-tak etabar, ez zuten besteek ez bezalako musikari egiten. Arriagak ere bai. Eus-kal musikoa hemengoa dena da, bere bi-hotza eta burua Euskal Herriaren alde duena. Ravelen kasuan, Baionako espo-sizioan badira hiru melodia («Pavana», «Trio en la» eta «Don Quichotte à Dulci-née»-ren barruko fandangoa), argi eta garbi hemengo herri-kantu batzuren an-tza dutenak. Donibanen zegoelarik «Trio en La menor» egin zuen, eta berak esaten du lehendabiziko mugimenduak baduela Euskal Herriko kolorea. «Bole-roa»k ere badu aire bat hegokoa, baina

badu ere errepikak egiteko moduan euskal aire bat.

Ravelen aportaziorik handiena bere obra osoa da, hasteko, bere osotasunean. Bigarrenik, hasieran pianorako idatzitako gauzak handik urte batzutura orkestatuta ikusten badituzu maisutza ikaragarria antzematen da, orkestrazioan erakusten du bere maisu-lana. Baina ez orkestrazioa bakarrik, baizik eta orkestra barruko instrumentu guztiak banan-banan nola ulertzen eta ezagutzen dituen, horra hor harrigarriena. Pertsonalki, gehien estimatzen dudana «Daphnis et Chloé», eta gero obra osoa esango nizuke.

Raveli justizia egin ote zaion? Ez Raveli bakarrik, hemen nori ematen zaio inportantzia? Hona hemen nire frogak: joan zaitez London, Paris, Mosku, New York edo Erromako denda batetara eta eska ezazu Arriagaren partitura bat. «Nor da Arriaga?» erantzungo dizute. Hori gerta ez dadin, hemendixe hasi behar dugu. Ez al da hori herritarren lana? Duela hirurogei urte, Ravel Bilbon izan zen, eta Donostian, eta Iruñean... eta oso ongi hartua izan zen, oso maitatua. Gaur zer gertatzen den? Badakizu zer esaten den: euskaldun bakoitzak liburu bat idazten du, eta gero ez du besteei irakurtzen. Hoberena da kontzientziatorpen bat egitea, baina denok, e?

**Alta Donostiar
adiskidetasunez
sinatuta-
ko argazki-oroigarria.**

*du Jean Donostia
cordial amonin
Maurice Ravel*

za berri bat konposatzeko ideia eman dit, "Zazpiak Bat" izena eramango duena». Lan hura ez zuen burutuko ordea, dezente aurreraturik edukitzera heldu bazen ere. Arana Martijak bere «Euskal musika» liburuan dioenez, «indar handiko leit motiv bat aurkitu ez zuelako».

«Erlojugile suizarra», Stravinsky-ren ustetan

Famatua da Stravinsky maisu eta Ravelen adiskideak gure musikoari buruz emandako definizioa: erlojugile suizarra. Stravinsky-k definizio horren bidez, Ravelek konposizioetan ageri duen exaktitude matematikoa adierazi nahi zuen, hain zuzen ere, bere laneetan gehien estimatu den dohaietako bat. Aitaren jatorri suizarrak lagunduko zion jakina horrelakorik botatzen, eta arrazoina ez zuen faltan izango.

Amaren jatorria nabarmentzera jotzen dutenek berriz, Ravelek Jacques de Zogheb adiskide suizarrari egindako konfidentzia hau dute aldiz aipatzen: «Ikusten duzu? Nire bihotzaren lehertasunaz mintzo dira. Ez da egia. Eta zuk badakizu. Baina ni euskalduna naiz. Euskaldunek sentimendu bio-

Paperezko sonbreiru batekin, pilota partidu bat ikusten Donibane Lohitzunen, 50 urte inguru zituela.

lentoak dituzte, baina oso gutxi kanporatzen dituzte, eta bakarrik oso pertsona jakin batzurekin».

Bilbon kontzertu bat eman eta zuzendu zueneko beste batetan, hango jendei «frères de race» (arrazako anaiak) esaten omen zien. Badirudi, hainbat lekukok diotenez, horrelako esakerak konstanteak direla bere bizitzan. Pilota-txapelketa famatueta irabazten zuten pilotari euskaldunen «aberkide»tzat jotzen zuen bere burua publikoki. Horrelako anekdota asko dira bere hurkoengatik jasoak.

Urteurren baten historia beltza

1975an bete ziren Ravelen jaiotzatik 100 urte. Ez zen omenaldirik izan hartakoan, eta urte haietako baldintza politikoek esplikaziorik eman lezake horretaz. Aurten betetzen da bere heriotzaren 50 urteurrena, eta eman zaion tratua ez da askoz hobeagoa izan. Ekitaldi bakarrak Iparraldera mugatu dira, erakusketa pare bat izan direla, biziki interesgarriak bestalde. Donibanen ere bada «Maurice Ravel» izeneko elkarte bat, eta ez du hutsean iragaten utzi urte hau. Hala eta guztiz ere, esan beharra dago nagusiki Ravelen oroimena frantseszaileen artean bizi dela gehien bat Iparraldean, behar-bada espezio bakarra Baionako Euskal Herriko Koruak bere aurtengo debutean —Javier Bello Porturen zuzendaritzapean— eskaini zion omenaldia izan dela.

Urtea amaitzeaz dago kasik, eta dudarik gabe esan dezakegu behar bezala profitatu gabe pasatuko dela Ravel gureganatzeko eta erreibindikatzeko hain aproposa zitekeen urte hau. Ravel gure musikotzat jo dezakegun ala ez auzia airean dago oraindik, baina eritzi gehienak aldekoak direla dirudenez, ez legoke lekuz kanpo praktikan ere isladapenik gertatzea. Gero geroakoak.

J. LANDA

Arrazoirik ezean gezurra nagusi (Mikel Hernandezi)

Ez zekiat zer lortu nahi ote huen aurreko ARGIAN argitaraturiko hire gutun pozoitsua- rekin, baina zerbait behintzat lortu duk: nigan nazka eta goragalea sorteraztea. Helburua beterik dukek, beraz.

"Idazle txar", "intelektual miserable" eta gisako loreak bota dizkiguk Pako Aristi eta bioi. Baina ez zetorrek hortik nere higuina. Are gutxiago, noski, misoginoak ote garela- ko kontu horretatik. Bururatze- hutsa ere aski adierazgarria izaki, sikoanalistarengana joa- teko modukoa duk horrelako- rik esaten ausartzea.

Gezurretan ari haiz, Mikel, eta horretxek ematen zidak nazka. «Bai... baina ez» nobela- ri egin nion kritika irakurri eta nola esan dezakek "nobela ho- ri txarra da" besterik ez duda- la esaten, ez dudala nere eri- tziaren arrazoirik agertzen? Irakurri al duk, ala omenka ari al haiz? Irakurri baldin baduk ez daukak esaterik ez dudala arrazoirik agertzen. Zer besterik egiten dut, bada, bederatz- i foliotan barrena? Kobardeke- ria erizten diok hik horri, eta iruditzen zaidak horretan ere gaizki habilela. Obra juzkatze- rakoan erabiltzen ditudan eriz- pide guztiak azaltzen dizkiat kritika horretan, adibide eta aipuen bidez, uste dudalako irakurleak eskubidea duela kri- tikaria nor den eta zein erizpi- dez ari den jakiteko. Bazekiat nere erizpide horiek okerrak, modaz paseak, aldebakarre- koak, aldrebesak, linguistikoe- giak edo forfoak izan litez- keela. Baina hor zeudek, agi- rian, eta irakurleak jakingo dik bat datorren ala ez. Akats asko izan litzake kritika horrek, Mi-

kel, baina hori behintzat ez. Ez iezadak adarrik jo, eta ez ezak irakurlea engaina tamaina ho- rretako gezurrez.

Enbiriak eraginda eta eskan- dalo bila ari garela diok. Es- kandalo bila dabilenak ez dik «Literatur Gazeta»n idazten, Mikel. Hik heuk, adibidez, «Ga- zeta»k baino zabalkunde han- diago duen astekari hau auke- ratu duk. Eta ez hori bakarrik. Nik obra bati egiten zioat kriti- ka, besteak beste errespeto handia diodalako obraren egi- leari. Zer dela eta hasi haiz hi orain jendea iraintzen? Idazle on eta txarreña heuk asmatua duk, ni obraz aritu nituan. Eta iruditzen zaidak, hik baino eri- tzi hobeagoa dudala gaur egungo euskal literaturari bu- ruz. Dena txarra omen duk, hik dioenez, hik aipatzen di- tuan bizpauru liburu salbu. Ho- ri duk kritika positiboa, motel! Eta arrazoitua, batez ere! Aipatzen dituanak politik omen dituk, marabila bat ez diren arren. Zer esango ditek aipatu gabe geratu direnek? Nik neuk, aipatuko nizkikek aurtan bertan gustora irakurri ditudan euskal liburu gehiago, inorako lotsarik gabekoak iru- ditzten zaizkidanak. Baina, tira, utzi dezagun hori beste bateta- rako.

«Literatur Gazeta»n literatur obra bati buruz eritzia eman eta erizpideak agertu izana. Horra hor nere bekatua. Obra horrek, gainera, izan dik bes- telako kritikarik ere. Ez hire- gandik, noski. Nik dakidala, Azkue saria eman ziotean, eta hori ere kritika duk, itxura de- nez hik onartzen duan kritika modu bakarra. Oso kritika arrazoitua, por zierto. Non di- ra nobela horri saria eman zio- tenak? Zergaitik ez dituzte be- ren erizpideak plazaratzen? Zergatik ez du inongo epaima- haik erabakiarekin batera be- re erizpideak azaltzen? Horrek ez al hau kezkatzen? Ez al dik horrek zer pentsaturik ema- ten? Ez, noski. Askoz ere ba- lienteagoa eta aberatsagoa duk bere erizpideak plaza- rtzea ausartzen dena deskalifi- kazea, eta kito egitea. Izan ere, oso argi zeukeagu denok

literatur kritika nola egin be- har den, ez dik merezi horre- taz iharduterik. Eta nik uste nian, inoxente halakoa, horre- tarakoxe zeudela «Gazeta» eta gainerakoak!

Puntu batetan bat netorrek hirekin, halere. Ahal dela, kri- tika positiboak egin behar di- rela, norberak irakurri eta gus- tatutako liburuak gomendatu. Horretan konforme negok, eta ez nian sekula kritika hura ar- girara emango, enkargua eman ez balitzait.

Erru hori ašumitzen diat, be- raz, eta hi bezalako jakintsuek egotziko didazuen zigorraren zai geratzen nauk etsi-etsian. Esperantza badiat, ordea, ez didazuela heriotz zigorrik emango, hi heu ere, gutunetan aitortzen duanez, aritua haize- lako gisa horretako lan misera- bletan, joera gaizto hori aspal- di gainditu bahuen ere. Kritika gogorak egindakoa haugu hi heu ere, beraz, orain laudo- riozkoak bakarrik egingo hi- tuzkeen arren. Konprenitze- koa da. Izan ere, hi horretan henbilen garaian gaur egun baino askozaz handiago eta sendoagoa huen euskal litera- turaren produkzioa, eta ez ze- goan ezereen bildurrik. Baina orduan zilegi zena bekatu la- rria bilakatu huen gero, Mikel Hernandez jaunak egun histo- riko batez hala erabaki zue- nean eta zuelako. Lastima, fe- txa historiko hori garaiz ez pu- blikatu izana.

Hire erabaki historiko ho- rren berri garaiz eman izan bahu, ez ginateke gaur egun garen bezain miserable izan- go. Jakin nahi nikek, halere, ea hik kritika horiek egiten hi- tuen garaian eskandalo bila, fi- guratzeko asmoz, eta enbiria miserableak eraginda aritzen ote hintzen, edota fede onez.

Hamar urtetako atzerape- naz ari garenok ere halaxe ari gaitezkeela ez zaik, agidanez, burutik pasa ere egin. Eta ho- rrek eraman hau harako barne ministrari haren inkisidore ja- rrera hartzera, esanez: "nireak hankasartzeak dira. Beste ho- riena, berriz, krimenak".

Besterik gabe, noiznahi eta noranahiko pronto:

JOXERRA GARZIA

ETBn inzeſto hirukoitza

ETBn euskara ere entzuten da. Nolakoa hori beste arazo bat da. Tele-entzuleak (ikus- leak ez du oro har ezer esate- korik), ez du zerurik espero, baina zerbait gehitxoago bai. Hona, informatibo berean ent- ztunak:

«...goardia zibila ezkontua zen, hiru seme-alabekin». Be- raz, batak ez zuen ase, eta hi- rurokin ezkontu zen. Euskal- dunak ohi bezala, markarik onenak gaintitzen...

Bigarrena. Berri-emailea Mundakatik ari da.

«Mundaka dio, surf egiteko leku proposa da. 'Ola' ede- rrak izaten bait dira». Ez diot nik behintzat ganorazko hiz- tun bati «ola» esaten entzun. Olatu edo ugin/uhin bai.

Hirugarrena. Oriotik dator berria. Honek ere itsasoa du aipagai: Bafore galdua aurkitu dute. «Timoia» apurtua bide zuen.

Itsasherrietan behintzat le- ma esan ohi da.

Non bizi ote da ETBko hiz- kuntz «orraztaile» edo dena de- lako hori? Agian, lan gehiegi izango du. Ulergarria...

Noizko euskararen alternati- ba?

A. NARBAIZA

XIII. AZKUL SARIKETA

ELEBERRIA,
OLERKIA
ETA
IKERLANA

DIRU-SARIA: 1.800.000 PTA.

CAJA DE AHORROS MUNICIPAL DE BILBAO
BILBO AURREZKI KUTXA

sariak: ELEBERRIA 900.000 pzta.
OLERKIA 450.000 pzta.
IKERLANA 450.000 pzta.

Helbidea:
BILBOKO KUTXA
505 p.k.
48080—BILBO

informazioa:
94—416.70.00

LANAK BIDALTZEKO EPEA URRIAREN 31N AMAITZEN DA

Miarritzeko IX. Zinemaldi Iberikar eta Latinamerikarra

Joan den asteartean eman zitzaion hasiera Miarritzen bederatzigarren edizioz pantailaratzen ari den Zinemaldi Iberikar eta Latinamerikarrari. Bertan Estatu espainoleko, Portugalgo eta Hego eta Ertamerikako hogeitalau filme aurkeztuko dira urriaren 4ko igandea bitartean, orotara hamalau herrialde-tako zuzendarien partaidetza iragarri ondoren.

Bertsio originalean eskeiniko dira pelikulen emanaldi guztiak, betiere ohizko frantseserazko azpituluen laguntzaz, euskararen aldeko begiruneak urtero bezala huts egiten jarraitzen duelarik Donostia-koan bezala Miarritzeko Zinemaldian ere. Ea gutxienez Argentina, Venezuela eta Brasilgo zintek espero adinako maila erakusten duten.

ASPALDIKO JENDETZARIK HANDIENA LARUNBATEKO BAIONAKO MANIFAN

Seaskak gutxienik eskola bretoinen pareko tratua eskatu

«Ikastola ez ito!» lemapean burutu zen pasatu den larunbatean Seaskaren aldeko Baionako manifestazio baimendua, nahiz eta indar polizialen erasoei aurre egin behar izan hiriko kaletan zehar elkartutako 1.500 euskaltzaleek.

Iparraldeko Ikastolen Federakundeak behin eta berriro ekiten dio Pariseko gobernuaren aurreko presioari Seaskaren eskariei merezi duten erantzunkizuna jaso ahal izateko.

Kanboko egoitzak itxirik eta bankuetxeen diru aurre-rapen promesak gauzatzen ez direla, Ipar Euskal Herriko ikastolen larrialdi ekonomikoek ez dute irtenbiderik topatzen, Hezkuntza Nazionalak entzungorrena egiten duen bitartean frantseserazko ordutegien ezinbesteko gehitzea aitzakitzat ipiniz. Eta, anartean, *Diwan* eskola bretoietan euskal ikastoletan baino frantseserazko

ordu gutxiago ematen dituzte Hezkuntzaren aldetikako fabore guztien mesedez, aitzitik Seaskari asteroko frantseserazko lau ordu gehiago derrigortu nahi zaizkiolarik.

900 ikasle eta 70 irakasle-ren egoera kolokan da gaur egun, eta astelehenetik bigarren mailako 60 ikasleek Baionako Udaleko plazan moldaturiko 'ikasgelan' dihardute dagokien ordutegia bete nahian, behar bezainbateko egoitzen faltaz. Hala eta guztiz gendarme eta CRSak seaskakideen eskariak makilazoka isil arazten saiatu ziren Baionako manifestazioan.

AEK eta Gobernuaren arteko kontaktuetatik deusez

AEKren egoera ekonomikoaren arazoei konponbiderik emateko bileran batzartu ziren Gobernu-ko eta AEKko ordezkariak joan den asteko ostegunean. Negoziaketa bideak autonomi estatutua onetsi aurretik hasi baldin baziren ere, ordudanik Labaien, Etxenike eta Arregirekin mantendutako hizketalditatik probetxuzko inolako akordio-rik ez dute erdietsi ahal izan.

Dirulaguntzak murrizten ari diren bolada hauetan, egungo dekretuek errepaso berezi bat merezi dutela garbi dago Alfabetatze eta Euskalduntze Koordinadoraren aldetik, batez ere euskaltegi txikiak desagertze zorian ipintzekotan dudelarik eta Kultur Kontseilaritzari zuzendutako zor eta gastuen aurrekontuaren faboretako erantzunik jaso ez dutenean.

Aste honetan

Junkera, Zabaleta eta Mutriku: disko berria plazan
(40. orrialdea)

Antton Ezeizarekin elkar hizketa
(42. orrialdea)

Ipuinlarien topaketak Verinesen
(44. orrialdea)

Kulturaren Aste Borrastea
(45. orrialdea)

«INFERNUKO AUSPOA» BEREN LEHEN DISKOAN SOINU TXIKIAZ GAIN OROTARIKO INSTRUMENTUAK EGOKITU NAHI IZAN DITUZTE

Junkera, Zabaleta eta Motriku trikitixaren molde tradizionalak eraberritzen

«Infernuko auspoa» diskoa plazan estreinatu berria du Bilboko hirukoteak trikitixa bide berritatik barrena abiarazteko asmoz. Oskorri eta Amurizaren kolaborazioz eta Elkar disketxearen eskutik argitara emana, plastiko berezia gerta liteke soinu txikiaren esparruan.

Kepa Junkera eta Iñaki Zabaleta solfeo ikasten eta eskuko soinua jotzen hasi zirenetik denbora luze igaro da. Gazteok Bilboko Errekaldeberri auzoko giro urbanoan murgildurik bizi ziren —gaur egun bezala—, euskal kulturarekiko gertutasuna gurasoen aldetik baino ez zetorkiela, eta hala ere euskaraz mintzatzen jakin gabe.

«Arraro samarra da benetan gure zaletasuna» aitatzen

zigun Kepak, «baina guzti horrek badu bere garapen prozesua. Solfeo eta eskuko soinua ikasten hasi ginen, baina ordurako nire aitonak panderoa jotzen zuen trikitilari batekin. Zaletasuna hortik datorkigula esan daiteke. Bestalde, nire amak dantza ere egiten zuen Txilibri izeneko albokariarekin batera, eta nolabaiteko tradizioa izan da etxean gure aurretik».

Junkera, Zabaleta eta «Motriku»k ez omen zuten Errekaldeberriko kaleetatik besterik elkar ezagutzen. Behinola Kepak jakin ei zuen «Motriku»k panderoa jotzen zekiela, eta ia, kasualitatez egin zuten topo. «Badakizu, tunanteen maneran edo jotzen nuen nik panderoa». Konparsatan jotzen eman zuten lehendabiziko trikitilari urratsa, auzotako festetan; eta hirukote bezala Bilboko Aste Nagusian suertatu zen estreñoa, zezen-plazan.

Konparsak, erromeriak eta trikitixa diskoak

Gero eta gogokoago gerta zuten zitzaien trikitixa konparsa garai haietatik abiatuta. Disko eta zintak entzuteari ekin zioten gero, zenbait akorde landuz bienbitartean. Bilbon ez zuen apenas inork trikitixarik jotzen, «Bizkaiko klasiakoak izan ezik, lau katu besterik ez zeuden: Maurizia, Leon, oraintsu hil den Fasio, Rufino, Salba, Andrakaseko Errementaria... Gure ondotik ailegatu dira gazteagoak. Tri-

Bilboko giro urbanotik hirukote ausartaren trikitixa.

kitixari beste martxa bat eka-
rri diogula uste dut».

Hamahiru-hamalau urtekin hartu zuten lehendabizko al-
diz trikitixa, eta dantza tal-
deekin zein konparsekin segi-
tuko zuten harat honat zen-
bait omenaldi eta herriko
jaietatik barrena. «Ezteietan
jotzeko deitzen hasi zitzaiki-
gun pixkanaka. Jendeak eza-
gutzen zaitu horrela, eta
etxera telefonatzen gintuz-
ten. Ez managerrik ezta ezer.
Polita gertatzen da pasatuta-
ko denborari errepasso bat
egitea eta ikustea zernola lo-
tu den prozesu guztia». Tele-
fonoaren txirrina tartekatzen
da gure grabazioan, eta bere-
hala da hantxe Keparen ama
ihardesteko pronto: bera da
benetako managerra!

Dena den, Kepak eta Zaba-
letak musika ikasketetan zi-
harduten, akordeoi klaseak,
piano zertxobait, solfeoa. Be-
ti jazten du horrek, eta hala-
ko oinarri batek gauzak asko
errezten dituela aipatzen zi-
guten. «Nik ordea ez diot ho-
rri garrantzi handirik ema-
ten» jarraitu zuen Kepak. «Be-
larri fina ezinbestekoa da,
gusto ona, eta batez ere de-
netariko musika entzutea».

Gazteekin eraberritze garaia

Tapia eta Leturia direla-eta
alde batetik, eta bilbotar hi-
rukote hau bestalde, badirudi
trikitixak bide berrien ildo
hartu duela azken bolada
hauetan. Tradizioak marka-
turiko ereduak zabaltzeak
berrikuntzak ekartzeaz gain
areago aberastuko duela-
koan agertu zen Kepa Junke-
ra. «Zenbat eta musika des-
berdin gehiago entzun or-
duan eta influentzia gehiago
jasotzen dugu. Eta denetarik
entzuten dugu guk: Paco de
Lucia, Oskorri nahiz Mark
Knöfler. Dexente antzematen
da gero gure akorde eta kon-
ponketetan. Ideiak egosten
zaizkigu, innobazio gogoz,
betiere trikitixaren ohizko
akordeetatik urrunago jo
nahian». Mugatu samarra eriz-
ten dute soinuak, «ezker esku-
ko akordeak eginak daudela-
ko, este baterako».

Gitarra baxua eta bestela-
ko musika tresnak sartu di-

tuzte Junkera, Zabaleta eta
«Motriku»k, Tapiak eta Letu-
riak beren diskoan egin zu-
ten gisa berean. Soinu kro-
matikoaz baliatu dira, adibi-
dez, akorde baxuak zabaltu
eta eskumako eskua hobekia-
go gozatzearen. «Begira, La-
jaren diskoak oso ongi dau-
de, eta makina bat alditan
entzunak ditut, halajaina!

Baina trikitixa tradizionala
da: trikitixa eta panderoa soi-
lik, eta ez da horretatik irte-
ten».

Egungo trikitilaririk puntakoenetakoak: Junkera eta Zabaleta.

Plazaratu berri den diskoaz

Bilbotar hirukotearen le-
hen diskoa kalean da honez
gero, *Infernuko auspoa*, El-
kar disketxearen eskutik eta
jende ugariaren kolaborazioa
zuzenaz. Natxo de Felipe eta
Oskorriko kasik plana osoak
parte hartu du grabaketan,
Kepa Junkerak ere beraiekin
jotzen bait du —«ahal dudan-
ean»—, gertuko harreman-
ak mantentzen dituztela ja-
danik. Eta era berean Amuri-
zaren letrak ere nabarmen-
tzeakoak dira.

«Zerbait desberdin eta be-
rria egin nahi genuen. Instru-
mentuak sartu genituen kan-
tu batzutan, gitarra akusti-
koa eta baxua kasu, eta mo-
du tradizionalean mantendu
ditugu beste batzu, eta inol-
ako beldurrik gabe. Natxok
parte hartu izana somatzen
da, dudarik gabe, «arregloe-
tan batik bat, baina hasiera
batetik gugandik sortutako
ideia izan da horrela egitura-
tu nahi izatea. Bilbon gaine-
ra errezago sartuko da trikiti-
xa molde hauetan».

Hala eta guztiz, ildo berdi-
nari segitzeko asmoa adiera-
zi zuten Errekaldeberrikoek,
horrek modu tradizionalean
plastikoren bat egiteko irrika
kenduko ez badu ere.

«Euskara ez jakiteak mugatzen gaitu»

Gaur egun euskara da triki-
tilarion mugarik latzena, hi-
ruetarik inork ez bait daki
mintzatzen, «Motriku»k ha-
maika kantu buruz ikasi be-
har izan dituen arren. Memo-
riaren errekurtsora murriztu-
ko diren ez zen batere argi
geratu elkarriketan, baina
sorkuntza aldetik enkarguz-
ko eskariak egiten jarrai-
tzeak izango du topea egu-
nen batetan.

Trikitilari eskoleen gaia
ere ez zen mahaitik kanpora
geratu. Ezinbestekotzat jo-
tzen dituzte eskolak trikitilari
gehiago plazaratuko diren
neurrian, baina arriskutsua
gerta daitekelakoan daude.
«Base moduan eskolek egun-
doko papera jotzen dute,
baina gazteek areago joan
behar dutela pentsatzen hasi
beharko lukete. Anbizio pix-
kat behar du trikitilari gaz-
teak, musikotzat hartu behar
du bere burua, betiere ikasi-
tako doinuetatik sorkuntzari
eragiteko».

Hainbeste markatzen ote
dute bada maisuek? Elkarren
arteko tirabirari heldu zioten
Kepa eta Zabaleta eta «Motri-
ku»k batez ere, kontu bera
esatera ailegatzeko azken fi-
nean. «Maisu batek pertsona-
litatez zein psikologikoki era-
ginik suposatuko dio edonori
beti: formatan, gomendiotan.
Hori ez da sekula ahazten»
bota zuen Kepak. «Baina mu-
til koskorra zeharo marka-
tzen du ordea eskolako ikus-
moldeak, eta nekez gainditu
ahal izango du ardura bere-
ziz jarraitzen ez baldin ba-
du» ihardetsi zion «Motriku»k.
«Ikasitako hirurogei abestie-
tara mugatuko den mutikoak
ongi joko du. Primeran. Bere
maisua tankera igual-
tsuan, eta kitto! Kontua bi-
deak ez ixtean datza» eman
zuen bukatutzat Zabaletak.

GORKA ARRESE

52 URTEKO ZINEGILE HAU BERRIZ ERE FILMEGINTZARI ZUZENETIK ETA INDAR BERRIZ EKITEKOTAN DAGO

Antton Ezeiza: «Filme bat hizkuntza batetan edo bestean egiteak dramaturgia osoa aldatzen du»

Azken Donostiako Zinemaldian epai-mahikoa izan dugu Antton Ezeiza; horrezaz gain egunotan iragarri du bere zinemagitzarako buelta, eta bi datu horiek ikusita elkar hizketa hau egiteko mementuari ezin hobe eritzi diogu.

ARGIA.— Nola ikusi duzu aurtengo Zinemaldia?

ANTTON EZEIZA.— Aurtengo Zinemaldia berezia izan da niretzat. Epai-mahaian egon naizenez, ikuspuntutik mugatuena izan bait dut. Eta hori ez da ona. Izan ere, azken hiru urteotan nire ustez Zinemaldiak izan dituen hobekuntzen artean nabarmenena aukera ahalik eta zabalena eskaintzea izan da. Azken hiru urteotan, aukerak izan dira Sail Ofizialaz gain beste zerbait nahi zutenek ere zer edo zer aurkitu ahal izan zezaten. Alde batetatik, zinemaren adierazpen kulturalaz gain egoera sozial edo politikoko batzuren isladapena aurkitu nahi izan dutenentzat, hortxe izan dira Vietnam, Chile, Gerra Zibila, Arjentina... Zinefiloentzat, filme zaharrak maite dituztenentzat, «Ahantzitako Saila», «Argazkiko mutiak», «Errautsak eta diamanteak»... Bokazio berriak biztearen alde ere eskaintza onak egin ditu Zinemaldiak. Gertatzen guzti hori aurtetik nik pirata baten katalagoaz ikusi dudala, Sail Ofizialean zentratuta egon naizelako, baina iruditu zait eskaintza aldetik aurtengoak mantendu duela aurrekoetakoa. Aur-

ten lehiaketako 15 filmeak ikusi ditut, baina iaz esate batera Hautaketa Batzordean 600 bat filme ikusi nituen.

A.— Optimista zara, beraz, Zinemaldiak hartu duen norabideaz.

A.E.— Ez derrigorrez. Hori guztia diot Zinemaldiak A mailako festibala dela abiapuntu hartuta, lehiaketazkoa etabar. Beste gauza bat izango litzateke nire zinemaldi idealaz hitz egingo bagenu, baina horrek beste zinemaldi bat beharko luke, Donostiakoaren kritika ere izango ez litzatekeena.

A.— Behera jo duen saila «Herri eta auzoak» dugu, desagertu zen arte. Zergatik?

A.E.— Iaz desagertu, eta ez dut uste irakurketa errazik egin behar denik: herri mailakoa zelako, etabar. Nire ustez «Herri eta auzoak» saila funtsa galduz joan zen, Zinemalidik bertatik kanpoko baldintzengatik. Prozesu soziala dago hor. Sail hori Transizio garaiarekin bereizteazina da. Franco hil zenean orokorrean bazen halako ilusio hedatu bat, 14ko gerra irabazi gabe edo Neguko Jauregia eskuratu gabe, baina entusiasmoa handia zen. Areago, Estatu mailan erreformaren or-

Antton Ezeizaren ustez, Donostiako Zinemaldiaren egitekoa ahalik eta aukerarik zabalena eskaintzea da.

dez haustura etor zitekeela pentsatzen zen. Horregatik indar biziak eman zitzaizkien Zinemaldian ere. Zer gertatu zen gero? Indar bizi horiek partidu bilakatu zirela, hauteskundeak irabazten dituzte, etabar. Eta partidu horiek, gehiago edo gutxiago, aurreko ereduak errepikatzen dituzte, baina ez bakarrik zinemaren, beste arloetan ere. Hauteskunde bidezko udaletxeak ere ez zeuden ga-

raian auzoetako ordezariei leku egin zitzaizkien Batzorde Zuzendariak, baina gero hautatutako zinegotziak etorri ziren, eta era berean auzoetako mugimendua, garai haietako hainbat asmo eta ideal bezala, praktikan behera zihoan. Botearearen esturkturak birsortu egin ziren, hitzaren zentzurik txarrean, eta guzti horren ondorioa izan zen.

A.— Egunotan buruan dabilzun luze baten proiektua iragarri duzu publikoki. Titulua, berez, aski adierazgarria izan liteke: «Bigarren saioa». Zer adierazi nahi duzu horrekin?

A.E.— Filme bat baino, etapa berri baten iragarpena da. Izan ere, filmea nire buruan eta Koldo Izagirren buruan dagoen asmo hutsa da oraingoz. Inportantea beste zerbait da: etapa pertsonal berri bat hasteko gogo eta erabakia da adierazi nahi izan dudana. Filme horrekin, edo beste batekin, jakin ezazu ea proiektu konkretu hori ez den bertan behera geldituko.

A.— Zein da «Bigarren saio» horrek erreferentzia gisa daukan lehenengo saioa?

A.E.— Jakina den bezala, nik lehen garai bat Madrilen pasa nuen, formaziozkoa, eta bertan lau filme egin nituen. Ondoren, Mexikon, bi filme egin nituen. Etapa horren koherentzia filmearen ezaugarrietan dago: luzeak, fikziozkoak, akziozkoak, e.a. 1977a dator, itzultzen naiz, eta niri ere Zinemaldiari eta «Herri eta auzoak» sailari bezala gertatzen zait. Guztiok sineksen dugu hantxe herri bat eraiki behar genuela berehala. Orduan, planteamendu horietan zinegile bati bertako zinema bat eraikitzea tokatzen zaio. Nire 77ko analisia, nire burua ezindutzat jotzen nuen, euskara bezalako tresna balioetsua falta zaidalako, eta oinarriak sortuz joateko «Ikusken» proiektua sortu zen, formazio-eskola gisa, zuzendarietzat, ekipo teknikoarentzat, e.a. Nik analisi hura ez dut piktura baldintzen. Gerta zitekeen alde batetatik kalkuloren bat gaizki egitea, edo bestetik derrota sinple bat gerora izan den karreran planteamendu positiboago edo agresiboago batzuk nire enpeinoa indarrak gabe utzi dute. Baten batek definitu ninduen, «kubo bat uraren barruan ari den fondoko igerilari» bezala, eta egia izan daiteke. Guk Nafarroari buruzko «Ikuska»n euskararen egoera jaso nahi dugun bitartean, albotik milioiak pasatzen baizaizkizu Albania konkistatuz, dudarik ez dago kubo batetan aritu naizela igeritan.

A.— Zure egoera orain desberdina al da, eboluzionatuagoa, euskal zinema nazionala egiteko orduan?

A.E.— Bai, eta horrek animatu nau «Bigarren saio»rekin hastera. Nik orain 77an baino asko murgilduago sentitzen naiz euskal kulturaren errealtatean, eta euskara aldetik ez dizut esango guztiz menderatzen dudala, baina gauza bainaiz euskarazko gidoi baten gainean lan egiteko, edota filme baten euskarazko prozesua barnetik segitzeko. Guzti horretan, Koldo Izagirrek markatzen du sinbiosi horren beste alde: euskal kulturaren arlo estriktotik datorren pertsona bat, hamar urteotan zinemaren munduan murgildu dena. Ez da aita-seme erlazioa, ezta bizkiena ere, baina sinbolo bat izan daiteke, egoera berri batena. Eta hori, dudarik ez dago, aurreko etapa horri esker eman da.

A.— Oraingo etapa hau, beraz, askoz pragmatikoa goa izan daiteke, ezta?

A.E.— Zazpi urte hauetan esentziei buruzko borroka galdu egin da. Euskal Zinemagintza Nazionalaren filme inaugurala falta dela esaten hastea garrantik kanpo dago. Hori esateak gaur egun nagusi den konfusiio-zeremonia honen barruan, ez du zentzurik. Festibaletan, harridurak ez dauka mugarik: bandera espainoladun filme euskaldunak, López Vázquez erderazko euskal filme batetan... 77ko planteamendu berekin segitzeak haur baten kasketak eman lezake. Filme inauguralek ez dela izango pentsatzea hobe da, eta has gaitzen praktikan gauzak egiten, egunen batetan zerbait inauguratzeko balio dezaketena. Nik ez dut beste ezertarako indarrik: berri ere filmeak egiten saiatuko naiz, 77an nituen presupuestatik ahalik eta gertuen.

A.— Duela hamar urte imajinatu ere egingo ez zenuena Administrazioetatik banatu diren subentzioena izango zen.

A.E.— Aurreikus ezin nezakeena ez da hainbeste banatu den dirua, baizik eta zein baldintzatan banatu den. Nik or-

«Bigarren saioa»n, duela hamar urteko asmoak praktikara eramaten saiatuko da Ezeiza.

duan «Ikusken» finantziazioa lortzeko idatzitako memorandum batetan esaten nuen euskal zinemak bere beharko zuen baldintzetako bat, herri honek sufritzen duen zapalkuntzari segida ez ematea zen, bai hizkuntza aldetik, bai beste arloetan ere. Baldintza hori ezin bestekoa iruditzen zait hemen go zinemagintza nazionala egin nahi badugu. Hori da niretzat filmeek gorde behar luketen «euskal izpiritua». Nik ez dut kritikatzin dirua banatzea filme guztien artean, nik kritikatzin dudana erizpide edo mailaketa prolema da. Euskaraz egiten ez diren filmeak laguntzea ondo dago, baina euskaraz egindakoek tratamendu askoz babesleago behar lukete besteek baino.

A.— Euskararen gaia aipatu duzu. Prolema formal al da, bikoizketa soil batez konpondu daitekeena?

A.E.— Nik uste dut filme bat hizkuntza batetan pentsatu, idatzi eta errodutuz gero, lehen mementutik dramaturgia osoa aldatu egiten du. Mailarik inmediatean. Pertsonaien erlazioek ezin dute berdinak izan frantses, italiano edo japonieraz mintzatuz gero. Seriotasuna edo umorearen kontzepzioa, hurbiltasuna edo urruntasuna adierazteko orduan, esaldiak egiteko inflexioa... ez da berdina. Hori guztia baldintzatua dago. Erdaraz egin eta gero euskarara bikoizten diren filmeetan, transformaziorik ez da gertatzen, eta bai aldiz gauza asko galdu egiten dira. Bestetik, nik pertsonalki bikoizketa gorrotatu egiten dut, eta arrazoi horregatik da. Beste gauza bat da bikoizketak bete behar duen normalizazio funtzioa hizkuntzaren arloa, ETBren kasua etabar, baina hori aparteko prolema da.

JOSU LANDA

“ Lehendik urreikus ezin nezakeena ez da hainbeste gobernuetatik filmeetarako banatu den dirua, baizik eta zein baldintzatan banatu den ”

KATALANAK, ASTURIANOAK, GAILEGOAK, GAZTELARRAK ETA EUSKALDUNAK IZAN ZIREN ASTURIAS-EKOAN

Verinesko Topaketak, Estatuko ipuinlarien biltoki eta eztabaidarako parada

Irailaren 8tik 11ra Estatuko hizkuntzetako idazle eta kritikoen topaketak ospatu ziren Asturiasen (Verines). Gaia: Estaduko ipuingintza berria. Parte hartzaileak berrogei bat izan ziren, euskal ordezkariak ere tartean.

Parte hartzaileetako batzu aipatuko ditugu: Soledad Puértolas, Ignacio Mz. de Pisón, Alvaro Pombo, Joaquín Molas, Carmen Riera, Robert Saladrigas, Janer Manila, Montserrat Roig, Anton Grande, Carlos Casares, Xuan Xose Sanchez Vicente, etc. Euskaldunak Jon Juaristi (txostenegilea), J.M. Iturralde, B. Atxaga, Mario Onaindia, Eukene Martin Sanpedro, Itxaro Borda (azkenean ez zen agertu), eta ni. Antolatzaileak: Kultur Ministeritza eta Salamancako Unibertsitatea.

Parte hartzeko meritorik ote genuen dudatuz joan baginen ere (bi ipuin liburu ez ote zen obra txikia pentsatuz) berehala kendu zitzaigun beldur guztia. Han zeuden idazle batzuk ipuin liburu bat ere ez bait zeukaten. Beste batzu nobelagile ziren batez ere (M. Roig-ek adibidez aitortu egingo zuen gero irratian «intrusa» sentitzen zela). Katalanak, asturianoak, gaztelarrak, gailegoak eta euskaldunak han aritu ginen bost egunetan zehar ipuinak irakurtzen, hizkuntza bakoitzari egun bat eta txosten bat eskaintzen zitzaizkiolarik.

Euskaldunen partizipazioa

Gauza aipagarrien artean lehenengoa, asturianoek aurkitu

zuten kontraktasuna; asturianoa hizkuntza ez zela entzun behar izan zuten behin baino gehiagotan eta jendearekin gero arazoa komentatzerakoan gailegoren bat eta gaztelarren bat izan ziren kontraktasun gehien jarri zutenak. «Asturiano» eta ez «bable», beraiek nahiago duten bezala. Euskarari buruz guk mendeetan zehar

entzun ditugunak entzun behar izan zituzten asturianoek nahiz eta berehala amaitu zen arazoa, egin zuten defentsaren ondoren (Mario Onaindiaren laguntzaz ere).

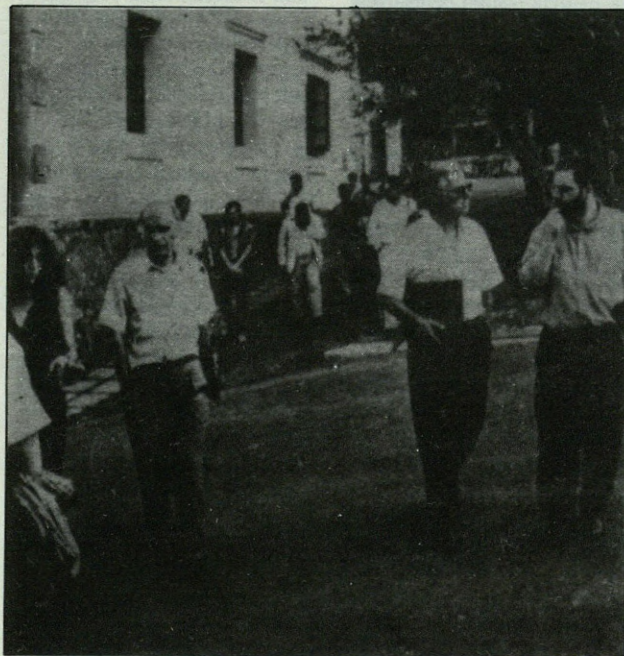
Bigarren gauza aipagarriena (guretzat jakina) euskaldunen partizipazioa izan zen, arazo zehatz batzuegatik. Lehendabizi J. Juaristi gure txostenegilearen aurkezpena oso polemika izan zen. Euskal ipuingintza-ren historia bat egin ondoren bere ohizko afirmazio espektakularrak egin zituen: «amiguismoa» onartzen zuela (aurreko egunean esan bait genion bere euskal literaturaren historian gutxien gustatzen zitzaiguna lagunkoikeria lotsagarria zela); euskal ipuingintza inexistentea zela, benetako euskal narrado-

re bakarria euskal literaturaren historian J.M. Iturralde izan dela eta dela; euskal literatura subbentzioengatik bakarrik existitzen dela, hau gabe, desagertuko zela...

Euskal ipuingintza berriaren historiarako hiru fetxa aipatu zituen, 1976-1977 (Ustela eta Pott aldizkarien sortzea) eta 1983 (Durangoko azokan zenbait ipuin liburu agertzen diren unea).

Jon Juaristiren beste batzu

Gero Jon Juaristik euskaren mesprezioa egin zuen, beste zenbait hizkuntza minoritario ere gaitzetsiz (bretoiera, kaukasiera etab., jakina da Juaristik euskara aspaldi gaitzetsi zuela, gaztelania bere hizkuntza literario bakartzat hartuz). Hobe dugu erabili zituen adjetibo hitzak ez aipatzea. Katalanak izan ziren gehien harritu zirenak. Esan zioten hizkuntza bat literaturaren bidez nobleztzen dela eta euskara hain behe-mailan baldin badago (Juaristik sujeritzen zuen bezala) idazleak dira hizkuntza goratu behar dutenak (bistan da Juaristirena kontradikzio bat dela eta problema bat dagoenean ihes egitea da errezena; kontraesanak ondo daude baina hobe beroiek konpontzen saiatzea). Guk bi erantzun eman genizkion. Lehena, nabaitzen zela ez zuela euskal ipuingintza ezagutzen, hasteko ez zituen irakurri han geundenon liburu guztiak (ipuin liburuak), eta bera ponentea bazen, euskal ipuingintza ez zela existitzen esateko asmoa bazuen, Iturralde narratzaile onena zela (euskal literaturaren historia osoan)

Jon Juaristi (argazkian ikusi daitekeena) izan zen euskal ordezkartzaren txostenegilea, oraingoan ere polemika sortuz.

Hauexek izan ziren euskal ipuingintzaren adierazgarri joan-dakoak: M. Ondaindia, J.M. Iturralde, B. Atxaga, M. Hernandez eta E. Martin Sanpedro.

adierazi nahi bazuen, minimoe-na euskal ipuin-liburu guztiak irakurtzea da. Garbi zegoen 1983-tik aurrerako ipuin liburu-rik ez zuela irakurri, berak uka-tu ez zuen salakuntza.

Bigarrena, «Pott» eta «Ustela» aipatu baina «Susa» ez. «Susa» aldizkaria 1979an hasi zen, hi-ruretatik bizirik dirauen baka-rra da eta ipuin piloa argitaratu du, beste biek baino askoz ge-hiago. Larogeien hamarkadako aldizkaririk ere ez zuen aipatu. Berak ez zituela aipatzen hiru-garren dibisioko partiduak, izan zen erantzuna. Euskal lite-raturaren etorkizuna oso pesi-mista ikusten zuela ere esan zuen. Gure ustez, euskal litera-turarekiko pesimismo inkos-ziente hori bere neurosis per-sonalen baten fruitu da segur aski.

Euskal ipuingintza «inexistentea»ri buruz

Bestalde, bistan da, euskal ipuingintza, ona edo txarra, ez dela inexistentea. Euskal litera-tura ez litzateke desagertuko

subventziorik gabe, guk behin-tzat jarraituko genuke egiten orain arte bezala apenas ezer kobratu gabe. Gure asmoa, as-korena, literatura egitea da eta ez dirua irabaztea (eta literatu-ratik bizi nahi izateak prostitui-tzeko arriskua du, batez ere euskal literaturan). Diru lagun-tzarik gabe gutxiago argitara-tuko litzateke eta besterik ez. Juaristiren laguna izan zen Arestik adibidez bere poltsatik argitaratzen zuen. Ez da baka-rra izan. Juaristik bi gauza na-hasten ditu: idaztea eta argita-ratzea. Orain, garbi dago, euskaraz idazten, diru laguntza eta guzti, askoz gutxiago irabazten dela gaztelaniaz baino. Behar bada horregatik idazten du Juaristik gaztelaniaz. Horrega-tik eta euskaraz ondo ez dakie-lako.

Baina Juaristik nahi duen hizkuntzan idazteko eskubide osoa du. Euskara berdin baldin bazio ez dadila hainbeste ardu-ra, astoaren moduan ostikoka ezkerrera eta eskuinera. Erda-raz eta erdal literaturaz ardura dadila eta kito. Ordea, zergatik

hainbeste mesprezio euskarari eta euskal literaturari hauek ez bazaizkio axola eta erdaraz ba-karrik idaztea erabaki badu? Eskizofrenia da.

Ipuinen irakurketak

Topaketa hauetan Juaristik txostena bukatu zuenean, eta debatearen ondoren, irakurke-tarako mundu guztiak erabili zuen ordena alfabetikoa gaitze-siz Iturralde aurkeztu zuen le-hen postuan bere tesien frogatze-ko.

Iturralderen ipuinaren irakurketak arrakasta handia izan zuen, eta katalanek esan zuten euskararen maila literarioa ho-ri bazen edozein hizkuntzaren mailan zegoena literatura egi-teko eta oso harrituta zeudela hizkuntza hain prestatuta ikus-tean. Juaristi urduri jartzen ha-siz, hori ez zela normala euskal literaturan eta Iturralde zelako ematen zuela hizkuntzak hain prestatuta. Baina gainerako idazleek irakurri genuenean arrakasta antzekoa izan zen (ni kenduta) Eukene Martin izaki gehien laudatu zutena.

Eragina Espainiako prentsan

Juaristiren tesia eta ipuinen errealitatea hain ziren kontra-koak non jendea hasi zen kom-entatzen apropos aldez aurretik prestatutako monta-kuntza zela.

Penagarriena da egunkarie-tan gero irakurtzen dena, eta hori zenbaiti jokua egitea da, gezurren bidez gainera. Espai-nian jende asko dago oraindik euskararen ahalatasunaren kon-trako iritziak entzun nahiean. «La Vanguardia»ko edo «La Voz de Asturias»ko artikulua ikusi nituen nik eta titularren arae-ra batek baino gehagok izango du motiboa orain betikoa esa-teko: «Euskaldunek berek esa-ten baldin badute...»

Nondik datorkio Juaristiri amorru hori? Euskaraz ongi ezin idaztetik.

Zorionez, azkenean, irakur-leak kaso gehiago egiten dio obrari kritiko inutlen komen-tarioei baino.

Juaristiren buelta

Geroago irakurtzen dugu «Deia» egunkarian Jon Juaristi-ren elkarrizketa bat (1987 irai-lak 19): «No quiero ser desde-ñoso con la literatura vasca ac-tual (!), pero no sería honrado decir que aquí existe una litera-tura con gran vitalidad. Hay es-critores fuertes, actualmente, pero no existe un sistema lite-rario (!). Esta idea que expuse en los Encuentros de Escritores y Críticos, en Verines, fue de las peor entendidas, porque nunca he negado que haya buenos escritores en euskara, pero son pocos». Hasteko, be-hialako zarata apaldu zaio. Ja-rraitzeko, hor esaten duena ge-zurra. Verinesen esan zuen euskal narradore on bakarra euskal literaturaren historia osoan J.M. Iturralde zela. Bera Verinesen «desdeñoso» izan zen euskal literaturarekin, eta euskararekin ere. Nire ustez demagogo bat da. Berak Veri-nes-en esandakoa oso ondo ulertua izan zen.

Jakin nahi nuke orain, ze ge-zur berriekin erantzungo dion artikulu honi.

MIKEL HERNANDEZ

Seaska

Baionako
anifestazioan
irakurritako
agiria
(irailaren
26an)

Zer egin dezakegu, publiko-ki oldartzeaz besterik, Hez-kuntzako Ministeritzak ematsuki euskal hizkuntza eta kultura hiltzeaz mehatxatzen dituelarik?

Dirubide publiko bat ez eman nahiz, gaur Ministeritzak bederatzi kontratu eskaintzen dizkigu, milioi bat t'erdiko diru-laguntzarekin batera. Erran nahi baita aurtengo gure dirubide beharrek %17 baizik ez digula eskaintzen. Bestalde, Ministeritzako ordezkariak ez dute sozial organismoen buruz dugun zorra ezeztatu nahi. Horrela jokatu, Ministeritzak nahi duena Seaska errekaratzea da, eta ikastolak etsaraztea.

Beraz, klase elebidunak kontrolatzen ditu, hauen ordeztzeko. Guri emandako ukapena jokabide horretan sartzen da. Gaur hemen elkartu baldin bagara, ikastolen desagerpenari «ez!» erraiteko da. Euskal hizkuntzaren eta kulturaren itotzeari «ez!» erraiteko. Gure eskubideen ukapenari «ez!» oihukatze. Hemen gara ere goraki erraiteko klase elebidunen sistema, Gobernuaren faborea daukan sistema hori, ez dela aski, plan horretan eskolatuak diren haurrei euskara eta euskal kultura ondorioz irakaste. Elebitasuna guretzat ez da euskaraz eta frantsesaz denbora erdizka irakastea, eta guttiago oraindik frantsesari lehentasuna ematea, klase elebidunetan bezala. Alderantzizkoa da, euskarak du lehentasuna behar, frantsesak inguru gehienetan eta prentsan bereziki daukan leku haundiagatik.

Hargatik, ez dezagula onar Ministeritzako ardura-dunek egiten diguten xantxa: «lehen mailan lau ordu frantses gehiago emaiten badituzue, ama-ikastoletako

kontratuak eskuratuko dituzue». Are guttiago onar dezakegu, ezen denbora berean Britainako Diwani eskuratu zaizkien bederatzi kontratuetatik zortzi ama-ikastoletakoak bait dira, haiek duten frantsesaren ordutegia gure baino ttipiagoa delarik. Euskararen alde gauden kultur batasun, sindikato eta alderdiekin batera, Diwan eta ikastolentzat tratamendu berdina eskatzen dugu, baina gogoan izanez eskakizun hau gure irakas-kuntz sistimaren ofizialkuntzarako eta finantziapenerako urrats bat baizik ez dela, eta Europa mailan eskatua denaren aplikatzea baizik ez litzatekeela.

Maddalen
(Seaskako
begiralea
Bigarren
Mailan)

Lucien
Etxezaharretaren
galderak
Baionako
Gure Irratian
(irailaren
26an)

Bazen Bi-garren Mailaren antolatzeari buruz bilkura bat arratsalde honetan, eta erabaki bat hartu duzue: gelarik ez duzuela izanen aste-lehenetik goiti?

— Hori da bai. Orduan, astelehenetan bilduko gara ikasle eta gurasoekin, eta astelehen arratsaldean klaseak emanen ditugu Baionako Herriko Etxearen aintzinean, galdeginez lokal bat Baionan, edo beste herri batetan Iparraldean. Hori guztiak, botere publikoek haien erresposabilitateak har ditzaten.

— Horrek erran nahi du Bidarteko etxea ez duzuela gehiago?

— Ez, zeren gela hori alokatu dugu bi astez, eta haiek aurretik pentsatua zuten hortik aintzin beste talderen bati ematea. Ez dugu hori gehiago. Pasatu dugu astebe-te etxe baten bila baina iduriz Iparraldean ez da nehon etxerik guretzat.

Mari Karmen Garmendiari

— Euskarak banatu barik batu egin behar gaituela esanberri duzu. Elkarlana ere aipatu duzu, eta ez zara bakarra.

Euskaltzaleon artean dauden banaketak, joera ezberdinak, hausturak, instituzioekiko jarra kontrajarriak ezagututa, eta utopiak eta desio zerutiarrak aparte utzita, nola bidera daiteke egiaz eta benetan elkarlan hori orain eta hemen?

Bide eginik ez dago. Ibili-az ibili-az egin beharko da beraz, hemen ere, bidea. Hasieratik beretik ondo kontutan hartu beharko dira ordea, horretarako, erizpide hauek:

— Elkarlan hori ezin bideratuko da inongo alderdi edo «herri-mugimendu» jakinen arrasto konkretuetara makurtuz: asmoz eta joeraz eritzi desberdinetakoak gara euskotar-euskaldun-euskaltzaleok, eta hori onartu gabe nekez aurkituko dugu inongo elkargune eta oinarritzko adostasun finkorik. Gaur honekin eta bihar horrekin, baina beti gutako inoren aurka, gabiltzalarik nekez burua jasoko dugu behar denean eta behar denaren aurrean. Elkarlanak euskal gizartearen aniztasuna onartu eta errespetatzea eskatzen du, beraz, hitzez bezainbat egitez.

— Etxetik hasiaz, Eusko Jaurlaritzak berak badauka zer zuzendu: euskalgintzan diharduten elkarte eta lantaldeekiko harremanak gehitu eta sendotzea ezin utziko du, ahalegin horretan, azken ordurako.

— Euskalgintzan diharduten elkarte eta lantaldeek ere badute ordea, elkarlan-saio horretan, erantzukizun zuzenik. Asko da elkarte, lantalde eta norbanakook euskararen alde egin dezakeguna, eta biziki eskerturik egon behar dute Herri Agintee euskaldun-jendeak bere ahalegin osoan hizkuntzaren alde jardun nahi izateagatik. Hori horrela izanik ere badago, ordea, ahaztu behar ez den kontrako arriskua: bere burua «euskararen arduradun nagusi» edo «euskalgintzaren salbatzaile protagonista» izendatuz dabilenak mesede baino kalte gehiago egin dezaioke, izan ere, elkarlanari.

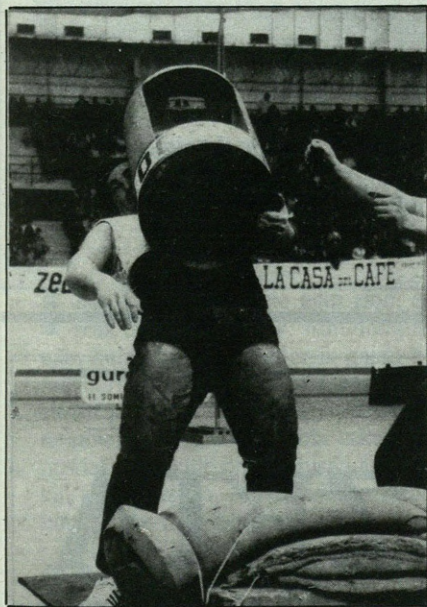
— Hortxe daukagu ordea, askotan ez-ikusierena egiten badiogu ere, behaztopa-harri nagusia: nork du hemen, eta zertarako, beharrezko lejitimazioa. Aurreko Errejimenari ihartu zenetik sortu diren euskal instituzioekiko jarrerak oinarri-oinarritik baldintzatzen dituzte gure ikuspegi eta balioespenak. Zer elkarlan bideratu dezake Eusko Jaurlaritzak, horrela, ahaleginean bere eragina ahaltzen saiatzen den edozein talde edo elkarterekin? Zer elkarlanetan jardungo du euskal Administrazio jaioberriak, «euskararen alde»-ko mila ekintza, handi zein txiki, beragandik aparte diseinatzen direnean gero, hori bai, berak onar (eta, inoiz, diruz lagundu) ditzan planteatuz?

Sakonagoko prolema dago hor, jakina denez, konpondu beharrekoa. Eta askotan besterik esaten bada ere, euskaltzaleok gure baitan konpondu beharrekoa areago da hori politikarien eskutan uzteko baino.

— Laburbilduz: ezer gutxi egin daiteke, gauetik goizera, elkarlan hori mamitzeko. Pausoak edo pauso-erdiak bederen eman ditzakegu ordea, nork geure lekutik, benetako gogo, asmo eta jarrera baten adierazgarri. Laister berritzekoa den Euskararen Aholku Batzordea izan daiteke adibidez, urrunago gabe, zabaltasun-asmo horren probaleku zehatz. Bestek du epai-hitza.

Iñaki Perurena, markak haustera etorri harrijasotzailea

Hirurehun kilo pasatxoko koskor galanta altxatzea aski ez dela-eta, Leitzako harrijasotzailea errekor guztiak gainditzeko pronto azaltzen da egunetik egunera Euskal Herriko edozein plazatarra. Halaxe egin zuen pasatu den igande eguerdian Sestaoko pilotalekuan esku bakarrez, irailean zehar Bizkaiko herrian ospatu diren herri kirol ihardunaldien barnean.

PERURENAK bezainbat indar Atlas jainkoak izan balu, ez zituzkeen hainbeste larrialdi pasatu beharko ludiaren ekilibrioa bizkar gainean sostengatzeko. Esku bakar batez 256 kiloko harria altxatu zuen Iñakik lepo gainera Euskal Herriko —eta, beraz, Munduko— marka berri bat ipintzeko, Sestaoko frontoian.

Gorriak eta bi ikusi zituen ordea leitzarrek errekor mundiala lortu ahal izateko, ezen bi saiotoako entseguak egin behar izan bait zituen bere buruarekin gustora amaitzeko. Nolataz baina bi jasoaldi? Bada, benetako saioa hasi aurretik 200 kilokoarekin dozena erdi bat jasoaldi egin zituen beroketa moduan, eta segidan burutu zuen lehen-dabiziko baliozko altxaldia ez zitzaion legezkoa iruditu, epaileek ontzat eman zuten arren.

256 kilotako harriaren aurrean estreineko aldiz paratu zenean ikuslegoaren ikusmirak isilunean mututu ziren. Heldu zion harriari, gerrira eramatea lortu zuen, baina handik gorakoan matrailetako gorrialdia agertu zitzaion ezintasunean, behar bezala moldatu ez zela adieraziz. Haatik, leporaino eraman zuen zilindro puska, epaileek baliozkotzat jotzen zutela.

Perurena ordea ez zen batere kontent; ezetz esaten zuen berekiko. Eta zenbateraino kapaz zen erakutsi behar zuela zin egin zion bere buruari. Bigarrenengo jasoaldiari ekin zion merezitako deskantsu baten ostean: eup! belaunetatik gora gerrira, eta eup! arraioa bularretik leporaino garbi. Hantxe zen benetako marka, norbaitek bestelakorik arropostu egin nahiko balu ere: 256 kiloko esku bakarrez.

Pisurik handienean ere goiari eutsiz

Euskadiko sei ordutan egindako 300 kiloko harriaren jasoaldia mundu guztiak gogoratzen badu ere, ez da ahaztu Parisen altxatutako 301 kiloko kubikoaren espektakulua. Eta are gutxiago oraindik iragan den udan Gernikan ipini zuen marka gorena: 302 kilo, hala demonio!

Antza denez ez du horretan laga nahi Leitzakoak —laster indarrak ahituko zaizkion beldurrez akaso—, eta datorren hila-beterako data ipini du beste errekor berri batez direnak eta ez direnak txunditzeko: azaroan 303 kiloko harria jasoko omen du Fadurako pilotalekuan. Bienbitartean hasi da entrenamendutan tinko. Bejondaiola!

G.A.

erronka barik

Eskopeteroen ehiza ez da kirola!

GALEPERRA, tortola eta pagsausoa ehizatzen eskopeteroen sasoia abuztuaren bukaeran hasi zen eta ehize larri orokorrari urriaren 10ean ekingo zaio. Kartutxo zartaden danbatekoak etengabe ugarituko dira data horretatik aurrera, hegaztien akaberak gero eta gertuago somatzen duelarik bere garaia. Errepoblazioari esker halakorik gertatuko ez dela arrazoitzen dute ehiztari gehienek, baina ezaguna da gure artean eper eta galeperrak ehiza sasoia zabaltearekin batera askatzen direla tiroketapean garbituak izateko.

EHIZERAKO lizentziak 110.000ko kopurura iritsi dira honez gero Hegoaldean, eta ehize-posturik ez da faltatuko Euskal Herriko mendietan barrena, horietarik herena gutxienez legez kanpokoak izaki. Eskopeteroen autoak goizean goiz jarriko dira martxan errepidetatik 25 metrotara besterik ez dauden postuak lehen bait lehen harpatzearren, eta segidan jo ta fuego! Eta aurrerago, otsaila inguruan egingo diren kontrapasako sarraskietan ez dut pentsatu ere egin nahi.

EUROPAN zehar debekatuak dauden arren hemen legezkoak diren bost tirokako errepetidorak Al Caponeren kolegen metrailetan tankeran taratatuko dira hemendik aurrera gure menditako pinudien tartetatik. Eta akabo faunak eta txoririk itikienak ere beste ezer ehizatzen ezean. Halako baldintzek jarraitzen duten neurrian behinik behin, ezin har daiteze ontzat eskopeteroen ehiza kirol gisan.

GORKA ARRESE

II. BERTSO-PAPER LEHIAKETA

«Zeruko ARGIA» elkarteak bere bigarren bertso-paper lehiaketa antolatzen du. Bertsolaritza idatzia sendotzen laguntzea bada bere helburu nagusia, aurtengoak badakar ospakizun berezi bat: gure astekariaren 50 urtetako lanak ospatzea.

Hona parte hartu nahi dutenentzako baldintzak:

1.— Irabazlearen saria 50.000 pezetatakoa izanen da, eman beharrezkoa eta banaezina. Saria bertsozale koadrila batek eskaintzen du eta ARGIA EGUNA inguruan egingo den afari batean emango zaio irabazleari.

2.— Bertsoen neurria librea da eta gehienez hamabi bertso izanen ditu bertso-paper bakoitzak.

3.— Parte hartzaile bakoitzak nahi haina bertso-paper bidali dezake.

4.— Gaia librea da.

5.— Bertso-paperak bidaltzeko azken eguna, urriaren 30a izango da, eta honela bidaliko dira: sobre batean bertso-papera ezizen batez sinatuta eta horren barruan beste sobre tikiago eta itxi batean, azalean ezizena dela, egilearen izen-deiturak, helbide eta telefonoa ahal bada.

6.— Epai mahaia ARGIAk izendatuko du, eta bere erabakia eztabaida ezina izanen da.

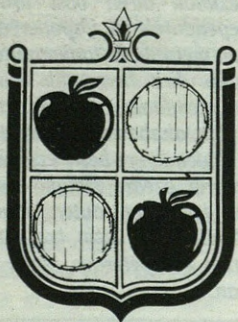
7.— Helbide honetara igorri behar dira bertso-paperak:

ARGIA (Bertso lehiaketa)

Ametzagaina 19, behea

20012 DONOSTIA

8.— Lehiaketara aurkezten diren bertso-paperen artetik, ARGIAk berak derizkionak argitaratuko ditu bere «Bertsoak» orrialdean.

GURUTZETA

Sagardoak

Sagastietatik gure tolareetara,
eta hemendik zure etxera.
Baserriko antzinako
edari naturala,
gaur egunerako egokiena.

JOSE GOÑI URREAGA

Gurutzeta etxea. Telf. 552242

ASTIGARRAGA

a ze flasha!

Avilako Suarez, koblakari

I ZUGARRIZKO grazia egin zion, estraina, Adolfo Suarez lehendakari-ohi nafartarrak deklaratuak. Autonomi Estatutoak hondoa jo omen duela, alegia. «Ez genian hainbeste izerdi alferrik galdu kontsentsu hartara iristeko, hi!», esan zion telefonoz horren berria eman zion ahulkulariari. «Ni ez ninduan fio, baina hain seguru esaten ziaten jeltkideek Norteko tribu barbaro horiekin behin betirako bakea egiteko aukera mundiala zela... Begira nola eskertzen duen Garaikoetxea alu horrek. Egia esan, Donostiako adiskide batek abisatua zidan gure aldetik negoziatzen zuen Etxeberria harekin argi ibiltzeko, Norte alde horretan Etxeberriatarrak ijitoak direla, eta behar bada hor sartuko nian hanka».

Telefonia berriro bere lekuan eskegi eta bere lagun Pedro Diazek egun haietan Lanzaroten zeukan iatean bueltatxo bat ematera joan zen. «Baduk, bada, kasualitatea Garaikoetxea bera kontsentsu berri bat eskatzen hastea...» esan zion bere buruari Suarezek. «Garaiak aldatzen ari diren seinala. Ari dituk aldatzen, bai, Adolfo. APkoak ere, Coalición Popular hura hautsita, beren frakasoaren hondoa oraintxe ari dituk jotzen». Eta distira berezi bat begietan, kokak ematen duenaren gainetik. «Feliperen alternatiba bakarra ni naizela orain hasi dituk sinesten egoskorrenak ere». Eta irrifar zabala alde-nik alde.

Karelean eserita, arrainak (doradaren bat? pantxoa, akaso?) pikatzearekin batera bururatu zitzaion goiz hartan Canariasko egunkarietako batean letra ttikitan irakurritakoa: inkontrolatuak «lanean» hasi dira Euskadin. Horixe da berriro 1977 ganean daukagunaren seinala! lateko telefonotik korrika eta presaka Rodolfo Martin Villari deitu zion, «Rodolfo, hator azkar Lanzarotera, hitzegin behar diagu... bai, abioia nik pagatzen diat». Eta festa izugarritzko bat ospatu behar zutela erabaki zuen. Hor daukaze Adolfo, gure Adolfo, Suarez, Lanzaroteko diskoteka batean. Txirritarena kantatu omen zuten lehenbizi, Garaikori dedikatuta: «Gu ezkontzian izango dira bankete izugarriak». Eta euskaldun guztiei Orion ikasitakoa dedikatu zigan: «Zuek joko didazue neri gitarra!...».

MARTIN GOIKOETXEA

osasunaren arduraz

Minbizia, haur-hilkortasunaren bigarren arrazoa

BOST urteko denboraldiko (1980-1985) datuak aztertuz ikus daiteke minbizia dela haurretan bigarren heriotz arrazoa, istripuen atzetik baina ez oso urrun. Haurren tumoreen erregistroak eskaintzen dizkigun zifrak beldurgarriak dira benetan.

Erregistro honek Espainako 37 ospitaletan ingesatutako 2.183 umeren datuak dauzka, jaso diren ume-tumoreak, beren adin eta sexuari buruzko banaketa, ospitale ezberdinetako indizeak eta bizi-iraupe-neko tasak.

Aztertutako umeak 1 eta 14 urte bitartekoak dira, eta erregistroak adierazten duenez mutikoei neskek baino 1.36 aldiz gehiago izaten dituzte tumoreak. Leuzemiak dira motarik osoenak (erregistraturiko tumore guztien %21.9); ondoren datoz nerbio-sistema tumoreak (%17.8) eta bestelako neoplasia batzuk (%14.9).

Lehen aipatu bezala 2.183 dira jasotako kasuak, eta horietatik 667 hil egin ziren: hildakoen artean nagusiki leuzemiak izan ziren (154), linfomak eta bestelako neoplasia (107) eta erdialdeko nerbio-sistemaren tumoreak ondoren (95 kasu). Bestalde, kasurik gehien bildu zituzten ospitaleak Balentziako La Fe haur-ospitalea, Madrileko La Paz haur-eritegia, eta Bartzelonako Valle de Hebrón haur-ospitalea izan ziren 329, 289 eta 224 kasurekin, hurrenez hurren.

XABIER AGIRRE

«Egin», hamar urte, sei puntu

KAPITALA.— «Egin»eko kapitala hego Euskal Herri guzti-ko 30.000 pertsona inguruk bildu du. «Egin»jende askoren esku dato eta ez, mendebaldeko beste egunkariak bezala, taldetxo kapitalista baten pean.

Diru emaileak ez du benefiziorik nahi, are gehiago bere aportazioa galdutzat ematen du eta administrazio kontselariak bere asteko lana egunkariarekiko militantzia hutsez egiten du.

Kontrol kapitalista berekoiaren ezak egunkariaren askatasun ideologikoa posible egiten du, langile eta herriaren eskubideak defendatzeko klase borrokan, ekologian, nazio zapalkuntzan etabar. Kazetaritzari ate berriak irekitzen dizkio.

HERRIKOIA.— «Hau ikusi dut kalean eta «Egin»era deituko dut». Beste egunkarietara ere jende arruntak noizean behin deitzen du bere berriak emateko; «Egin»en kasuan eguneroko ohitura da, herri xehearren ahots zuzena iturri informatibo berezia bihurtuz, egunkariko medio propioetaz gain. Horrela polizia eta indartsuen gezurrak ez dira hain errazak.

Sekzio informatiboetan gure egunkarian, besteekin alderatuz, denuntzia diferenteak agertzen dira eta ikuspuntu diferenteak. Iritzizko sekzioan beste inon entzuten ez ditugun ahotsak entzuten ditugu. Guzti hau ez da aldiz komunikabide honen aportazio bakarra, beste komunikabideen markajea egiten baitu.

IRAKURLEA.— Saldutako ale bakoitzak gure kasuan lau irakurle suposatzen duela kontuan hartuz, «Egin»eko eguneroko irakurleak 200.000 pertsona inguru izaten dira, benetan asko gure herri txikian, kopuru horren erdia HBkoa izanik.

Konparatzen badugu alde batean «Egin»eko kapitalista txikia edota irakurlea eta bestean «Egin»eko langilea baino, hau berekoiagoa izanik, indibidualistagoa. Oso bitxia bada ere, hemen kapitala lanaren ezker aldean dago. Niretzako egunkaria-

ren alde onenak akzionista eta irakurlea dira.

GOBERNUA.— Guzti hau horrela izanik, nola ez du Gobernuak egunkari aske (Kapitaletik aske) hau itxi? Ausartzen ez delako. Edo beste hitzetan esateko: ixtearekin pagatuko lukeen prezioa, lortuko lukeen irabazia baino haundiagoa izango zela kalkulatzan delako.

Dena den, egunkari arraro hau izorratzeko bere ahalegin guztiak egiten ditu: publizitate publikoa ukatu, zuzendaria astean behin epailearengana eraman etabar, buenamente ahal duena.

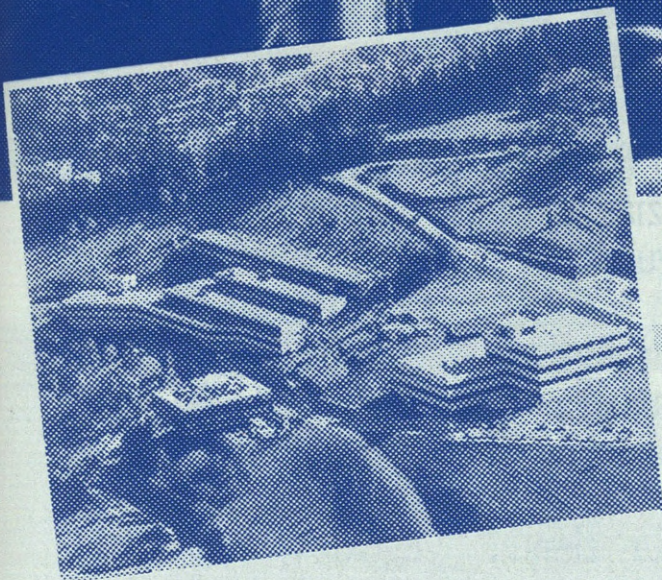
HUTSUNEAK.— «Egin»ek akats asko ditu: orrialde gutxi, tokiko informazioaren urritasuna, zuzenketa eskasa, berri batzuren ausentzia edo ale berean erripikatuak agertzea, ikuspegi politikoko batzuk, euskara gutxi eta ez behar haina zaindua, politikoa ez diren berrien baztertzea... Zaharra ematen bazaigu ere, gaztea da oraindik gure egunkaria: profesionaltasuna, esperientzia gehiago falta zaio.

Fakturazio eta kapital txikia duen egunkari batetik ezin daiteke espero egunkari indartsu batetik espero daitekeena, batez ere bigarren hau Gobernuak bere subentzio, publizitate eta laguntzarekin apoiatzen duenean.

Gehienak, hala ere, «Egin» poliki hobetzen ari dela pentsatzen dugu, 48 orri argitaratu ahal izatetik 64 argitaratu ahal izatera azken hilabeteotan pasatu da, esateko, edo eskualdeko edizioak sortzen hasi. Ea profesionaltasunean ere hobetzen den!

LUIS NUNEZ

172 BULEGO, 670.000 BEZERO
175.000 MILIOIKO AURREZKIA...

Lan Kide Aurrezkiari fidatzen diozun diruak, funtsezko bi funtzio hauek betetzen ditu:

- 1** Etekin mardulak eman, zure bizi eta zure ingurukoena erosoago egingo duten interesak eta zerbitzuak produzituz.
- 2** Gurekin batera lan egitean, Euskal Herri barneko Gestio Sozial jakin batean erabili zure dirua.

Gaur, 170 kooperatiba elkarturekin, eta berorien garapenean zuzenki parte hartzen duten 20.000 bazkiderekin, ikusi besterik ez dago zer-nolako mailetaraino iritsi den Lan Kide Aurrezkia azken 27 urteotan bakarrik.

Horrexegatik da Lan Kide Aurrezkia Euskadiko Kutxa.

**CAJA LABORAL POPULAR
LAN KIDE AURREZKIA**

Euskadiko Kutxa

ERANTZUN EGOKIAK

Gipuzkoako Aurrezki
Kutxa Probintzian
Gipuzkoari lagundu
nahi diogu.
Horregatik, zerbitzu-
eta prestazio-aukera
zabal bat eskaintzen
dugu.
Eta kirol, kultur, zientzi
eta herri-izaerako

ekimen-mota guztietan
partehartzen dugu.
Gure herriaren
aberastasunean
partehartzeko.
Gipuzkoako Aurrezki
Kutxa Probintzian,
beti ere erantzun
egokiak.

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA

"Erantzun Egokiak"
